

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞKUR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMLARININ
ETKİNLİĞİ: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyhmus ASLAN

Danışman

Doç. Dr. Sevgi IŞIK EROL

Ocak-2024
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Şeyhmus ASLAN tarafından hazırlanan “İŞKUR Tarafından Yürütülen İşbaşı Eğitim Programlarının Etkinliği: Batman İli Örneği” adlı tez çalışması .../.../... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Sevgi IŞIK EROL

.....

Danışman

Doç. Dr. Sevgi IŞIK EROL

.....

Üye

Doç. Dr. Gökhan KARHAN

.....

Üye

Prof. Dr. Hayrettin ZENGİN

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Şeyhmus ASLAN

22/01/2024

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞKUR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMLARININ ETKİNLİĞİ: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

Şeyhmus ASLAN

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sevgi IŞIK EROL

2024, 86 Sayfa

Jüri

Doç. Dr. Sevgi IŞIK EROL
Prof. Dr. Hayrettin ZENGİN
Doç. Dr. Gökhan KARHAN

Toplumları olumsuz yönde etkileyen ve ciddi sorunlara yol açan işsizlik sorunu, gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş tüm ülkeler için çözüm bekleyen en ciddi sorunlar arasında yer almaktadır. Ülkelerin ekonomik büyümesine rağmen işsizlik sorununun devam ettiği görülüyor. Ülkelerin, vatandaşlarının refahını artırmak ve onlara daha iyi yaşam koşulları sunabilmek için yeterli istihdam olanakları yaratarak işsizlik sorununu çözmeleri gerekiyor. Bu noktada ülkeler işsizlikle mücadele kapsamında aktif istihdam politikalarından faydalanmaktadır. Türkiye'de uygulanan aktif istihdam politikalarından biri de işbaşı eğitim programlarıdır. Bu nedenle bu çalışmada 2018-2022 yıllarını kapsayan TRC3 bölgesindeki Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinde İŞKUR tarafından uygulanan işbaşı eğitim programlarının etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Batman ili için biraz daha ayrıntılı analizler yapılarak TRC3 bölgesindeki durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında işbaşı eğitim programları, yıllara göre program ve katılımcı sayısı, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve program açılan meslekler ile ilgili istatistiki verilerden yararlanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada, kadın katılımcı sayılarının hemen hemen erkek katılımcı sayılarına eşit şekilde olduğu görülmektedir. En fazla katılımcı sayısının 15-29 yaş aralığını kapsayan genç işsizlerden oluştuğu, öğrenim durumlarına göre ilköğretim mezunu katılımcı sayısının en fazla olduğu ve yükseköğretim seviyesinde katılımcı sayısının az olduğu ortaya çıkmaktadır. En çok katılımcısı olan meslekler verisine göre dokuma konfeksiyon makineci, konfeksiyon işçisi, makineci (dikiş), müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı, reyon görevlisi, garson (servis elemanı), satış danışmanı (uzmanı) mesleklerin öne çıktığı görülmüştür. Çalışmada yapılan analizler neticesinde elde edilen verilerin, aktif istihdam politikalarını yürütmekte olan İŞKUR'a işbaşı eğitim programlarının etkinliğini ve verimliliğini artırmak için yapılacak çalışmalarda katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aktif İstihdam Politikaları, İstihdam, İşbaşı Eğitim Programları, İŞKUR, İşsizlik.

ABSTRACT

MS THESIS

EFFECTIVENESS OF ON THE JOB TRAINING PROGRAMS CONDUCTED BY İŞKUR: THE EXAMPLE OF BATMAN PROVINCE

Şeyhmus ASLAN

**Batman University Graduate Education Institute
Department of Business Administration**

Advisor: Asst. Prof. Dr. Sevgi İŞİK EROL

2024, 86 Pages

Jury

Asst. Prof. Dr. Sevgi İŞİK EROL

Prof. Dr. Hayrettin ZENGİN

Asst. Prof. Dr. Gökhan KARHAN

The problem of unemployment, which negatively affects societies and causes serious problems, is among the most serious problems awaiting solutions for all developed, developing and underdeveloped countries. Despite the economic growth of the countries, it seems that the unemployment problem continues. Countries need to solve the unemployment problem by creating sufficient employment opportunities in order to increase the welfare of their citizens and offer them better living conditions. At this point, countries benefit from active employment policies within the scope of combating unemployment. One of the active employment policies implemented in Turkey is on-the-job training programs. For this reason, this study aimed to determine the effectiveness of on-the-job training programs implemented by İŞKUR in the provinces of Batman, Mardin, Siirt and Şırnak in the TRC3 region, covering the years 2018-2022. It was aimed to determine the situation in the TRC3 region by preparing more detailed analysis for Batman province. Within the scope of the study, on-the-job training programs were tried to be analyzed by using statistical data regarding the number of programs and participants by year, gender, age, education level and started courses (professions). In the study, it is revealed that the number of female participants is almost equal to the number of male participants. It is revealed that the largest number of participants consists of young unemployed people between the ages of 15-29, the number of participants who are primary school graduates is the highest, and the number of participants at higher education level is low according to their education level. According to the data on the professions with the most participants, the professions of woven garment machinist, garment worker, machinist (sewing), customer service officer/assistant, department officer, waiter (service personnel), sales consultant (expert) professions stand out. It is thought that the data obtained as a result of the analyzes carried out in the study will contribute to the studies to be carried out to increase the effectiveness and efficiency of on-the-job training programs for İŞKUR, which carries out active employment policies.

Keywords: Active Employment Policies, Employment, On-the-Job Training, İŞKUR, Unemployment.

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sürecinde, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, çalışma ekonomisi ile ilgili engin bilgilerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen kıymetli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Sevgi IŞIK EROL'a çok teşekkür ederim. Fikirleriyle beni aydınlatan, teşvik eden değerli hocam Prof. Dr. Hayrettin ZENGİN'e teşekkürü bir borç bilirim. Bilgi ve birikimiyle her zaman desteğini hissettiğim dostum Hüseyin ERSALI'ya teşekkür ederim. Ayrıca tez hazırlama sürecinde bana destek çıkan kıymetli eşime ve şirinliğiyle beni motive eden güzel kızıma çok teşekkür ederim.

Şeyhmus ASLAN
BATMAN-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. İşsizlik Kavramı ve Türleri	2
1.1.1. Gizli İşsizlik Kavramı	3
1.1.2. Açık İşsizlik Kavramı	3
1.1.2.1. Geçici İşsizlik	4
1.1.2.2. Konjonktürel İşsizlik.....	4
1.1.2.3. Yapısal İşsizlik.....	5
1.1.2.4. Teknolojik İşsizlik	5
1.1.2.5. Mevsimsel İşsizlik	6
1.2. İstihdam Kavramı ve Türleri	6
1.2.1. Tam İstihdam	7
1.2.2. Eksik İstihdam	7
1.2.3. Aşırı İstihdam	8
1.2.4. Kayıt Dışı İstihdam	8
1.3. Mesleki Eğitim Kavramı.....	8
2. TÜRKİYE İŞ KURUMU VE İSTİHDAM POLİTİKALARI	9
2.1. Türkiye İş Kurumunun Kuruluşu, Tarihçesi, Görev ve Sorumlulukları	9
2.2. Türkiye İş Kurumu'nun Uyguladığı İstihdam Politikaları	10
2.2.1. Pasif İstihdam Politikaları	11
2.2.2. Aktif İstihdam Politikaları	11
2.2.2.1. Mesleki Eğitim Kursları.....	12
2.2.2.2. Toplum Yararına Programlar	12
2.2.2.3. İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmeti.....	13
2.2.2.4. İşe Yerleştirme Hizmetleri	15
2.2.2.5. Çalışanların Mesleki Eğitimi	15
2.2.2.6. Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri	16
2.2.2.7. İşbaşı Eğitim Programları	16
3. İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMI VE UYGULAMASI	17
3.1. İşbaşı Eğitim Programının Tanımı ve Amacı	17

3.2. İşbaşı Eğitim Programı Uygulanacak Meslekler ve İşyerleri	18
3.3. İşbaşı Eğitim Programı Kontenjan Belirlenmesi	19
3.4. İşbaşı Eğitim Programına Katılma Şartları	19
3.5. İşbaşı Eğitim Programları Süresi	20
3.6. İşbaşı Eğitim Programının Giderleri	21
3.7. İşbaşı Eğitim Programının Denetlenmesi	21
3.8. İşbaşı Eğitim Programlarının Yaptırımı	22
4. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE METODOLOJİSİ	22
4.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	22
4.2. Araştırmanın Metodolojisi	23
4.3. Araştırmanın Sınırlıkları	23
4.4. Araştırmanın Soruları	23
5. TRC3 (MARDİN, BATMAN, ŞIRNAK, SIİRT) BÖLGESİ İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	24
5.1. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması	24
5.2. Yıllara Göre İşbaşı Eğitim Programları Verileri	26
5.3. Cinsiyete Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı	31
5.4. Yaş Gruplarına Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı	36
5.5. Öğrenim Durumlarına Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı	44
5.6. Mesleklere Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı	52
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	62
KAYNAKLAR	70
ÖZGEÇMİŞ	75

SİMGELER VE KISALTMALAR

AİHG: Aktif İşgücü Hizmetleri Genelgesi

AİHY: Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

İBBS: İstatistiki Bölge Birim Sınıflandırması

İİBK: İş ve İşçi Bulma Kurumu

İİMEK: İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

KHK: Kamu Hükümünde Kararname

MYK: Mesleki Yeterlilik Kurumu

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

TRC3: Türkiye İstatistiki Bölge Birim Sınıflandırması (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TYP: Toplum Yararına Programlar

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 5. 1. Türkiye istatistiki bölge birimleri sınıflandırması	25
Tablo 5. 2. İşbaşı eğitim programı ve katılımcı sayılarının yıllara göre dağılımı.....	26
Tablo 5. 3. İşbaşı eğitim programlarının yıllar itibariyle cinsiyete göre dağılımı	31
Tablo 5. 4. İşbaşı eğitim programı katılımcılarının yıllar itibariyle yaş gruplarına göre dağılımı	37
Tablo 5. 5. İşbaşı eğitim programı katılımcılarının yıllar itibariyle öğrenim durumlarına göre dağılımı	44
Tablo 5. 6. Mardin ili işbaşı eğitim programlarının katılımcısı en fazla olan ilk on mesleğe göre dağılımı	52
Tablo 5. 7. Siirt ili işbaşı eğitim programlarının katılımcısı en fazla olan ilk on mesleğe göre dağılımı	53
Tablo 5. 8. Şırnak ili işbaşı eğitim programlarının katılımcısı en fazla olan ilk on mesleğe göre dağılımı	55
Tablo 5. 9. Batman ili işbaşı eğitim programları en fazla katılımcısı olan ilk on mesleğe göre dağılımı	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5. 1. Yıllara göre TRC bölgesinde açılan program sayısı	28
Şekil 5. 2. Yıllara göre TRC3 bölgesi katılımcı sayısı	29
Şekil 5. 3. Yıllara göre Batman ve TRC3 bölgesinde açılan program ve katılımcı sayısı	30
Şekil 5. 4. Yıllara göre Batman ilinde açılan programlardaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı	33
Şekil 5. 5. Yıllara göre TRC3 bölgesi katılımcılarının cinsiyete göre dağılımı	34
Şekil 5. 6. Yıllara göre Batman ve TRC3 bölgesi katılımcılarının cinsiyete göre dağılımı	35
Şekil 5. 7. Yıllar itibariyle Batman’da yaş gruplarına göre katılımcı sayıları.....	39
Şekil 5. 8. Yıllar itibariyle TRC3 bölgesi yaş gruplarına göre katılımcı sayıları	40
Şekil 5. 9. Yıllar itibariyle TRC3 bölgesi yaş gruplarına göre katılımcı oranları	41
Şekil 5. 10. Yıllar itibariyle Batman ve TRC3 bölgesi yaş gruplarına göre katılımcı sayıları.....	42
Şekil 5. 11. Yıllar itibariyle Batman ilinin yaş gruplarına göre TRC3 bölgesindeki katılımcı oranları.....	43
Şekil 5. 12. Yıllar itibariyle Batman ilinin eğitim gruplarına göre katılımcı sayıları.....	48
Şekil 5. 13. 2018-2022 dönemi Batman ilinin eğitim durumlarına göre katılımcı oranları	49
Şekil 5. 14. Yıllar itibariyle TRC3 bölgesi eğitim durumlarına göre katılımcı sayıları .	50
Şekil 5. 15. Yıllar itibariyle Batman ili ve TRC3 bölgesi eğitim durumlarına göre katılımcı sayıları	50
Şekil 5. 16. Yıllar itibariyle Batman ilinin eğitim durumlarına göre TRC3 bölgesindeki katılımcı oranları.....	51
Şekil 5. 17. Batman ilinde 2018 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek .	57
Şekil 5. 18. Batman ilinde 2019 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek .	58
Şekil 5. 19. Batman ilinde 2020 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek .	59
Şekil 5. 20. Batman ilinde 2021 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek .	60
Şekil 5. 21. Batman ilinde 2021 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek .	61

1. GİRİŞ

Toplumları birçok yönden olumsuz etkileyen işsizlik sorunu, ülkelerin çözüm bekleyen en temel sorunları arasında yer almaktadır. Özellikle teknolojik gelişmeler işgücü piyasasında da birtakım gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda her geçen gün işgücü piyasasında daha çok nitelikli işgücü ihtiyacı oluşmaktadır. Gerekli nitelikli işgücü yetiştirilemediğinde işsizliğin artması kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkeler, ekonomik olarak güçlü olabilmek ve diğer ülkelerle rekabet edebilmek için işsizliği azaltmak ve önlemek amacıyla bazı politikalar üretmektedirler. Üretilen bu politikalar arasında aktif istihdam politikaları da yer almaktadır. İşsizlik, var olan işgücünden yeterli düzeyde faydalanılamaması ve kıt olan kaynaklardan yararlanılamaması durumunu meydana getirmektedir. Hem kişilerde hem de toplumlarda olumsuz durumlara sebebiyet veren işsizliğin önlenmesi için ulusal ve uluslararası politikalar yürütülmektedir (Çapar Diriöz, 2012, s.1-2).

Hem ekonomik hem toplumsal boyutları olan işsizliğin çözüm yolları geliştirilirken, Türkiye’de aktif istihdam politika unsurlarından olan iş ve meslek danışmanlığı hizmetinden de faydalanılmaktadır. Kişinin kendi özellikleri ile örtüşen bir işi ya da mesleği seçmesi, kişinin ancak alacağı etkili ve verimli danışmanlık hizmeti ile sağlanabilir. Bu danışmanlık hizmetiyle kişi çalışma hayatına girerken, aynı zamanda işsizliğin olumsuz etkileri de giderilmektedir (Karagülle, 2017, s.1-2).

Bazı ülkeler işsizlikle mücadele etmek için, doğrudan iş yaratma programları, eğitim programları, işe yerleştirme ve bilgi verme faaliyetleri gibi önleyici faaliyetlerden oluşan aktif istihdam politikalarından faydalanmaktadır. Teknolojinin getirdiği değişimler, globalleşme ve ülkeler arası rekabet birçok alanı etkilediği gibi işgücü piyasasını da etkilemektedir. Bunun neticesinde işgücü piyasasında deneyimli ve nitelikli eleman ihtiyacı da artmaya başlamıştır. Okullarda verilen eğitimler yetersiz olduğundan işsizliği önlemede aktif istihdam politikaları daha çok önem kazanmaya başlamıştır. Gerekli iş deneyiminin olmaması ve mesleki olarak yeterli eğitimin verilmemesi insanları kötü şartlarda çalışmaya ya da işsizliğe sevk etmektedir (Işık Erol, 2015, s.15).

Günümüz iş hayatı çok hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu değişim, iş hayatına gerekli birtakım zorunlulukları da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla her bir birey iş ararken bu değişim sürecinin farkında olmalı ve değişimi takip etmelidir (Koçak ve Akman, 2011, s.136).

1.1. İşsizlik Kavramı ve Türleri

İşsizlik, üretim faktörlerinden bir tanesi olan emek faktöründen yeterli düzeyde faydalanılamaması durumudur. Oluşan bu durum kıt kaynaklarının kullanılamaması, gelir kaybına sebebiyet vermesi, bireye ve topluma birtakım maliyetler getirmesi nedeniyle dünyanın birçok yerinde temel bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Biçerli, 2019, s.391).

Genellikle işsiz denildiğinde akla ilk gelen, yeteneksizliğinden dolayı bir mesleğe sahip olamamış ya da insanlarla anlaşılamadığı için iş bulamamış, boş boş gezen kişidir. 19. yüzyılda geçerli olan bu düşünce, günümüz dünyasında geçerliliğini korumamaktadır. Yüz binlerce, bazen milyonlarca insan çalışma istek ve kabiliyetinde olmasına rağmen işsiz kalabilmektedir. İşsizlik toplumların bünyesinden geldiği için çözüm bulma sorumluluğu da toplumları temsil eden hükümetlere düşmektedir. İkinci dünya savaşından sonra hükümetler tam istihdam politikası ile çalışma isteğinde ve kabiliyetinde olan insanlara iş alanı oluşturacak şekilde ekonomik siyasetlerini planlamaya çalışmışlardır. Ekonomik gelişmişlik için önemli olan tam istihdam sayesinde mevcut işgücü ekonomik kalkınmanın emrine verilmiş olur. Bundan dolayı işgücünün tamamının istihdama katılması amacı hedeflenmiştir. Lakin bu durum her zaman gerçekleşmediği için işgücü ile istihdam arasında fark işsizlik olarak ortaya çıkmıştır (Zaim, 1977, s.133).

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre işsiz kişiler; herhangi bir işi olmayan, belirli bir zaman diliminde iş arama girişiminde bulunan ve şu anda kendisine bir iş imkânı sunulduğunda çalışmak için uygun olan tüm çalışma çağındaki kişiler olarak tanımlanmaktadır (ILO, 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre “Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz nüfusa dahildirler” (TÜİK, 2023a).

Ekonomistlere göre işsizlik; kişinin çalışma kabiliyetinde ve arzusunda olmasına rağmen kendi kabiliyetine denk düzeyde bir iş bulamamasıdır. Bu durumda bir kişinin işsiz olabilmesi için öncelikle çalışmak istemesi yani herhangi bir kanalla iş araması gerekmektedir. İkinci olarak vücut akıl sağlığının yerinde olması gerekir. Son olarak da

sahip olduğu yetenek ölçüsünde ücret sağlayan bir iş bulamaması gerekmektedir (Gündoğan, 2019, s.136).

İşsizlik sadece işini kaybetme olayı olarak değerdendirilemez. Daha önce işgücü piyasasına dahil olmayanlar, uzun bir zaman işsiz kalanlar, ilk defa iş arayanlar, yeteneğine uygun bir iş bulamayanlar, teknolojinin gelişmesi ile beraber işini kaybedenler, tekrar işe girme ihtimali düşük olan kişiler işsiz grubunu oluşturmaktadır (Işık Erol, 2013, s.46).

Kişilerin işsiz olup olmamalarının iktisadi refah düzeyine etkisini belirlemek ve işsizliğin hangi oranda çok yüksek olduğunun incelenebilmesi için işsizliği, ekonomik açıdan gruplandırmak gerekmektedir. İşsizlik genel olarak gizli işsizlik ve açık işsizlik şeklinde gruplandırılabilir (Biçerli, 2019, s.401).

1.1.1. Gizli İşsizlik Kavramı

Gizli işsizlik, istihdam edilmiş olan işgücünden yeterli düzeyde ya da hiç faydalanılamaması durumunda meydana çıkmaktadır. Bu durum daha çok gelişmekte olan ülkelerde etkisini göstermektedir. Bu şekilde verim alınamayan bir kişi çalışıyor olmasına rağmen gizli işsiz pozisyonuna girmektedir. Gizli işsizlik, hizmet, tarım ve kamu sektöründe daha çok görülmektedir. Gizli işsizlikte çalışan kişiden yeterli düzeyde verim alınamazsa bile belli bir gelir elde edildiğinden toplumsal açıdan sorun teşkil etmezken ekonomik açıdan sorun oluşturmaktadır (Canbey Özgüler, 2018, s.50). Zaim'e göre (1972) gizli işsizlik "Çalışır görünen, fakat çalıştığı işte iktisadi hasılaya bir ilavede bulunmayan insanların halini veya düşük verimle çalışılmasını ifade eder." (s.134).

1.1.2. Açık İşsizlik Kavramı

Literatür araştırmasında açık işsizlik kavramı ile ilgili birden fazla tanım bulunmaktadır. Zaim'e göre (1972) açık işsizlik "Çalışma arzu ve iktidarında olduğu halde cari ücret seviyesinde iş arayıp da bulamayanların toplamıdır." (s.134). Açık işsizlikte, birey çalışma arzusunda ve yeteneğinde olmasına rağmen ve yeteneğine uygun ücrette bir işte çalışmak istemesine rağmen iş bulamadığı için istihdama dahil edilememektedir (Canbey Özgüler, 2018, s.54). Literatürde açık işsizlik genel olarak;

geçici işsizlik, konjonktürel işsizlik, yapısal işsizlik, teknolojik işsizlik ve mevsimsel işsizlik şeklinde geçmektedir.

1.1.2.1. Geçici İşsizlik

Geçici işsizlik; işgücü piyasasında çalışanların ve mevcut işlerin hareketliliğinin yüksekliği nedeniyle meydana gelen işsizlik çeşididir. Geçici işsizlik, çalışanların bazı durumlarda kendi iradeleriyle daha iyi şartlarda iş bulmak için mevcut işlerini bırakmaları nedeniyle iş aramaları veya kendi iradeleri dışında işsiz kalmaları sonucunda iş aramaları ya da işgücü piyasasına ilk defa girenlerin iş aramaları sebeplerinden kaynaklı meydana gelmektedir. Geçici işsizlik işçiden kaynaklanma ile beraber işverenler de kaynaklanabilmektedir. Bazı işverenler girdileri düşürmek ve daha fazla maddi kazanç sağlamak için, daha az verimli işçileri işten çıkararak yeni işçi aramaktadır. Bu durum da geçici işsizliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Biçerli, 2019, s.402).

Geçici işsizlik emek piyasasında yer alan iş ve işverenlerin; işçilerin sahip olduğu özellikler ile işlerin sahip olması gereken nitelikler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle bir işten diğer işe veya yere geçmenin maliyetli olması sebebiyle ortaya çıkan kısa süreli işsizliktir (Helfgott, 1980, s.446).

1.1.2.2. Konjonktürel İşsizlik

Liberal kapitalist ekonomiler kendi yapısal özelliklerinden kaynaklanan konjonktürel dönemlerden geçebilmektedirler. Bu dönemler daralma, genişleme, refah ve kriz dönemleri olarak meydana gelmektedir. Meydana gelen bu konjonktürel dönemler nedeniyle oluşan işsizlik türü “dönemsel, konjonktürel işsizlik” olarak ifade edilmektedir (Eren, 2021, s.10).

Ekonomik faaliyetler değişkenlik göstermektedir. Büyüme her zaman olamayabilir. Ekonomik faaliyetlerde düşme ve yükselme şeklinde dalgalanmalar meydana gelmektedir. Ekonomideki bu dalgalanmaya konjunktür ve ekonomik daralmanın meydana geldiği dönemde ortaya çıkan bu işsizlik türü konjonktürel işsizlik olarak ifade edilmektedir (Türkbal, 1993, s.390).

1.1.2.3. Yapısal İşsizlik

Bazı dönemlerde ekonomilerde oluşan yapısal değişimler, sanayilerde, işgücü kategorilerinde ve bazı sektörlerde gerileme oluştururken bazılarında ise gelişmeyi gerçekleştirmektedir. Bunun sonucunda, daralan ve genişleyen sektörlerdeki emek arz ve talep dengesizliği meydana getirmektedir. Bu durumda işgücü, ücret farklılığı nedeni ile sektör değiştirerek daralan sektörlerden genişleyen sektörlerle doğru geçmeye çalışmaktadır. Sektör değiştirmek isteyen işgücü, hemen iş bulamamakta zorlanıp işsiz kalabilmektedir. Bu durumda “yapısal işsizlik” ortaya çıkmaktadır (Oktay, 2002, s. 191).

Yapısal işsizlik, nüfusun artması ile beraber artan işgücüne karşılık istihdam alanlarının üretimi artıracak yapısal değişimlerin gerçekleştirilememesi durumunda meydana gelen sürekli bir işsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber ekonomik, sosyo-kültürel değişiklikler ve teknolojinin gelişmesi talep ve beklentilerde farklılıklar meydana getirmektedir. Dolayısıyla bazı ürünlere duyulan ihtiyaç ve talebin azalması da yapısal işsizliği oluşturmaktadır (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007, s.33).

1.1.2.4. Teknolojik İşsizlik

Sanayi Devrimi ile işletmeler farklı yönetim çeşitleri ile yönetilmeye başlanmıştır. Üretimde bant sistemine geçilmesi veya günümüzde kullanılan elektronik bilgi işlem sistemlerinin artması ve kullanılması ve insan yerine yapay zekâ ile çalışan makinelerin çalıştırılması gibi teknolojik gelişmeler, günlük hayatı kolaylaştırırken, aynı zamanda da insanların işsiz kalmalarına zemin oluşturmaktadır. 1950’li yıllarından itibaren Türkiye’de tarımda traktörlerin kullanılmasıyla beraber köylerdeki tarım işçilerinin işsiz kalması ve köylerden kentlere göç etmek zorunda kalmaları teknolojik işsizliğin bir örneğidir (Eren, 2021, s.11).

Teknolojik işsizlik, insan gücü yerine makinenin kullanılması ya da daha verim elde edilecek üretken yöntemlerin kullanılmasıdır. Teknolojik ilerlemeler, sibernetik biliminin gelişmesi ve elektronik beyinlerin yaygınlaşması, üretim başta olmak üzere birçok alandaki faaliyetlerin, insan yerine makineler ve bilgisayarlar tarafından yapılmasını başlatmıştır. Ancak bu teknolojik gelişmeler, uzun vadede yeni istihdam olanaklarını oluşturarak, meydana gelen kısa süreli işsizliği bertaraf edeceğini

belirtmiştir. Çünkü uzun dönemde farklı çalışma alanları oluşmakta ve işgücünü tekrar kullanma imkânı doğmaktadır (Kafkas, 2014, s.14).

1.1.2.5. Mevsimsel İşsizlik

Mevsimsel işsizlik, mevsimsel dönemler nedeniyle ekonomilerin hizmet ve üretimlerinde meydana gelen azalmanın olduğu dönemlerde oluşan işsizlik türüdür. Özellikle tarım ve inşaat sektörlerinde daha sık görülür. Türkiye’de mevsimsel işsizlik Ocak-Şubat döneminde en yüksek, Temmuz-Ağustos döneminde ise en düşük seviyede görülmektedir (Yavuz, 2012, s.44). Buna örnek olarak tarım ve özellikle yaz aylarında güney sahil bölgelerindeki deniz turizmi gösterilebilir. Bu aylarda istihdam artar. Tarımsal ürünlerin hasadı yapıldıktan sonra veya yaz aylarının sona ermesi ile deniz turizmi yavaşladığından bu işlerde çalışan kişiler işten ayrılıp işsiz kalmakta ve dolayısıyla mevsimsel işsizlik oluşmaktadır (Karacan, 2018, s.8).

1.2. İstihdam Kavramı ve Türleri

İşsizlik ciddi bir iktisadi problemdir. Yeteneği ölçüsünde bir iş aradığı halde bulamayan kişiler işsiz olarak değerlendirilmektedir. Bunun tersine, aradığı işi bulup çalışan ve üretim faaliyetine dahil olan birey ise istihdam edilmiş olur (Günsoy, 2020, s.28). İstihdam, çalışabilecek durum ve istekte olan kişilerin ücretleri ödenerek çalıştırılmasıdır (Ülgen, t.y., s.104).

TÜİK, istihdam edilen nüfusu, işbaşında yer alan ve işbaşında yer almayan nüfus şeklinde ifade etmektedir. İşbaşında yer alanlar; belli bir maaş ya da yevmiye karşılığında belirlenmiş olan referans döneminde bulunduğu işte en az bir saat çalışan kişidir. İşbaşında yer almayan kişi ise; iş ilişkisi devam etmesine rağmen herhangi bir sebeple belirlenen referans döneminde işte olamayan kişidir (TÜİK, 2023b, s.8).

Başka bir ifade ile istihdam, işgücünün üretimde değerlendirilmesi, kendisine gelir sağlanması maksadıyla çalışması, bir hizmet ya da ürün ortaya çıkarması için çalıştırılmasıdır (Meral Uyar, 2019, s.10).

İstihdamı geniş ve dar anlamda ele almak mümkündür. Bir ülkede emek, doğal kaynaklar, sermaye ve girişim gibi üretim unsurlarının belirli bir dönemde kullanılma durumu geniş anlamda istihdamı ifade etmektedir. Dar anlamda istihdam ise, yine bir ülkede belirli bir dönemde ülkenin sınırları içerisinde, çalışabilmeye hazır olan

işgücünün kullanılması, çalışması veya çalıştırılması derecesini gösterir. Mal ve hizmet üretiminde tüm emek faktörlerinin üretim sürecinde kullanılması geniş anlamda istihdamı oluştururken, sadece emek faktörü kullanılması ise dar anlamda istihdam kavramını oluşturmaktadır (İnanır, 2012, s.2). Dar ve geniş anlamda ele alınan istihdam kavramı literatürde tam istihdam, eksik istihdam, aşırı istihdam ve kayıt dışı istihdam olarak da ele alınmaktadır.

1.2.1. Tam İstihdam

Tam istihdam, üretim faktörleri olan sermaye, doğal kaynaklar, müteşebbis ve emek kavramlarının tamamının üretim sürecinde yer almasını ifade etmektedir (Başar, 2020, s.18). Bir ekonomide üretim faktörlerinin tamamı üretime katılması tam istihdamı oluşturur. İstihdam düzeyi ile işgücü miktarının birbirini dengelemesi durumunda tam istihdamdan söz edilebilmektedir. Tamamen birebir denk olması hiçbir zaman mümkün değildir. Bu durumda, tam istihdam işsizlik oranının sıfır olduğu anlamına gelmemektedir. Bir miktar işsizliği de barındırır. Asıl hedef çalışmak isteyen her bireye kendi niteliklerine uygun bir iş temin etmektir (Zaim, 1997, s.175).

1.2.2. Eksik İstihdam

Eksik istihdam, üretim faktörlerinin aynı anda üretim faaliyetinde yer almaması, kullanılamaması durumudur. Biraz daha dar bir çerçeveye ele alındığında eksik istihdam, emek faktörünün belli bir zaman diliminde üretim faaliyetinde tam olarak yer almamasıdır (Bekiroğlu, 2010, s.11).

Bir ekonomide üretim faktörlerinin tam olarak kullanılmadığı, bunun yanında iş aradığı halde iş bulamayan bireylerin olduğu sermaye kaynaklarının tam kullanılmadığı durum eksik istihdam olarak değerlendirilmektedir. Eksik istihdamda insanların refah düzeyi daha alt seviyelerde yer almaktadır. Eksik istihdam, görülebilir ve görülemeyen şeklinde iki grupta ölçülmektedir. Mevcut durumda işi olan fakat 40 saatten daha az çalışan, bulunduğu işinde ya da başka bir işte daha fazla çalışabilecek olan kişilerin bulunduğu grup, görülebilir eksik istihdam olarak ifade edilmektedir. Görülmeyen eksik istihdam ise mevcut işini yetersiz gören, ücret yetersizliği ya da işin kendisine uygun olmadığını düşünmesi gibi nedenlerle daha iyi şartlarda bir iş arayan kişilerin oluşturduğu gruptur. Bu durumda birey işsiz olmadığı halde istihdamı yeterli

değildir. Yetersizlik için birtakım kriterler belirlenmiştir. Bunlar; işin kendisi, bireyin yeteneklerinin ve becerilerini en iyi seviyede kullanamaması, ücret yetersizliği ve işyeri kapasitesinin istenilen seviyede kullanılamaması olarak belirtilmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2003, s.60-61).

1.2.3. Aşırı İstihdam

Var olan üretim faktörlerinin tam kapasite ile üretim faaliyetinde yer almasına rağmen hala daha fazla miktarda üretim faktörüne ihtiyaç duyulması durumunda aşırı istihdam meydana gelmektedir. Eksik istihdam ile zıt bir durum olan aşırı istihdamda ya işgücü talebinde bulunulmakta ya da çalışanlar normal çalışma sürelerini aşan çalışmalar gerçekleştirmektedir (Bekiroğlu, 2010, s.12).

1.2.4. Kayıt Dışı İstihdam

Kayıt dışı ekonominin doğal bir sonucu olarak meydana çıkan kayıt dışı istihdam, sürekli tartışması yapılan ve ülkelerin çözüm bekleyen ciddi bir sorunudur. Kayıt dışı ekonominin çalışma hayatındaki karşılığı, kayıt dışı istihdamdır. Kayıt dışı ekonomi demek, bir ekonomik faaliyetin gerçekleştiği halde kayıtlara geçmemesi, ilgili yerlere bildirilmemesi demektir. Bu bağlamda kayıt dışı istihdam, gerçekleşen istihdamın kayıtlara geçmemesi ve ilgili kamu kurumlarına bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesidir (Mahiroğulları, 2017, s.548).

Kayıt dışı ekonominin ve istihdama yansımaları olarak geçen kayıt dışı istihdam, ülkelerinin çözüm bekleyen ciddi makroekonomik sorunları arasında bulunmaktadır. Türkiye’de kayıt dışı istihdam daha çok tarım sektöründe kendini göstermektedir. Bu sektörün genellikle küçük aile işletmeleri ve mikro işveren piyasalarından olması, girdi maliyetlerinin yüksek olması, kırsal kesimde istihdam olanaklarının yetersiz olması, eğitim seviyesinin düşük olması gibi nedenler tarım sektöründe kayıt dışı istihdamı yaygınlaştırmıştır (Eştürk ve Mert, 2022, s.46).

1.3. Mesleki Eğitim Kavramı

Mesleki eğitim, bireye ilgi, arzu ve yeteneği ölçüsünde çalışma hayatında geçerli olan bir mesleği öğretmek amacıyla bilgi, beceri ve o meslek için gerekli özelliklerin

kazandırılması için geçen süreçtir. Mesleki eğitim daha çok kişilerin işe uyumunu sağlayan bir süreçtir. İşteki değişimin sürekliliği mesleki eğitimde de hareketlilik oluşturmaktadır. Modern mesleki eğitim sistemlerinde işlerin sürekli değişimi takip edilmekte ve bu değişimler doğrultusundan mesleki eğitimler için gerekli çalışmalar yapılarak güncellemeler yapılmaktadır (Öksüz, 2007, s.4).

Bir başka ifadeye göre mesleki eğitim, meslek okullarından başlayarak okulda verilen eğitimler, özel sektör işyerlerinde verilen seminer ve kurslar ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından düzenlenen işbaşında eğitim programlarını kapsayan faaliyetlerinden oluşur. Mesleki eğitim faaliyetleri ekonomik gelişmede insan emeği siyaseti açısından ciddi önem arz etmektedir. Çünkü işgücünün çalışma hayatında en uygun meslekte çalışabilmesi ancak herkesin kendi yetenek ve özelliklerine en uygun mesleği seçmesi ile olur. İş hayatına ilk defa giren bireyler bu noktada zorluk çekmektedirler. Dolayısıyla mesleki eğitim ve uygun yönlendirme bu nedenle çok önem kazanmıştır. Mesleğe yöneltmede, çalışanlar ve çalışma hayatına girecek kişilerin yeteneklerine bakılarak istediği mesleğe uygunluğu tespit edilerek kendisine uygun işler tespit edilir. Türkiye’de mesleğe yöneltme işini İŞKUR yürütmektedir (Zaim, 1977, s.72-75).

2. TÜRKİYE İŞ KURUMU VE İSTİHDAM POLİTİKALARI

Çalışmanın bu kısmında İŞKUR’un yapısı, görevleri alanları ve uygulamakta olduğu istihdam politikaları ele alınmıştır.

2.1. Türkiye İş Kurumunun Kuruluşu, Tarihçesi, Görev ve Sorumlulukları

1936 yılında 3008 sayılı kanun ile ilk kez Türkiye’de kamu istihdam hizmeti ile ilgili bir yasal düzenleme yapılmıştır. Bu kanuni düzenleme ile istihdam hizmetleri faaliyetlerini yürütmek amacıyla üç yıl içinde İş ve İşçi Bulma Kurumunun (İİBK) açılması planlanmıştır. Fakat bu süre içinde kurum kurulamadı. Daha sonra tekrar kurulmaya çalışıldı ama 2. Dünya Savaşı’nın çıkması nedeniyle yine kurulamadı. Nihayetinde 1946 yılında 4837 sayılı kanun ile İİBK kuruldu. İlk kurulduğu dönemde işçilere uygun iş, işverene de uygun işçi bulmak gibi dar kapsamlı görevi vardı. Kurum 1960’lı yıllardan sonra sanayinin gelişmesi ile beraber yurtdışına işçi gönderme faaliyetlerini yürütmüştür. 1973’te yaşanan petrol krizi nedeniyle piyasa durgunlaşmış

dolayısıyla yurtdışına işçi gönderme faaliyetleri de durmuştur. İİBK işgücü piyasasında yaşanan değişime adapte olamamış ve kendini güncelleyememiştir. Bununla beraber kamu istihdam faaliyetlerinde etkinlik azalmıştır. Kurumun etkinliğinin artırılması amacıyla 4 Ekim 2000 tarihinde çıkan 617 sayılı Kamu Hükümünde Kararname (KHK) ile İİBK kapatılmış, onun yerine İŞKUR kurulmuştur (Çoban, 2018, s.33-34). Ancak Anayasa Mahkemesi 617 sayılı KHK'yi iptal edince ve akabinde yeni bir kanun çıkmadığı için kurum bir süre yasal dayanağı olmadan faaliyetini sürdürmüştür. Daha sonra 25.03.2003 tarihinde meclisten geçen ve 05.07.2003 tarih 25159 sayı ile yürürlüğe giren 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu ile yasal statüsüne kavuşmuştur. Kurum yeni yasası ile görev alanını genişletmiş aktif ve pasif işgücü politikaları kapsamında faaliyetleri de yürütmeye başlamıştır. Kurum hizmetlerinin taşrada sunulması için illerde Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğü adında il müdürlükleri kurulmuştur (İŞKUR, 2023a).

İŞKUR'a, 4904 sayılı kanun ile ulusal düzeyde istihdam politikaları oluşturmak, istihdamı korumak, geliştirmek ve işsizliği önlemeye yönelik faaliyetlerde yardımcı olmak görevleri tanımlanmıştır. Kurum bu görevler sayesinde işsizlikle mücadelede aktif rol almaya başlamıştır (Coşkun, 2017, s.149).

Kurumun görev ve sorumlulukları aşağıda belirtildiği şekliyle sıralanabilir (İŞKUR, 2023b).

- Ulusal düzeyde istihdam politikaları oluşturmak, istihdamı korumak,, işsizliği önleyici faaliyetler yürütmek.
- İşgücü piyasası verilerini analiz etmek, bunları yorumlamak ve yayımlamak. İşgücü ihtiyaç analizlerinin yapılmasını sağlamak.
- İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerini yürütmek, gerekli işgücü yetiştirme ve mesleki eğitimlerin düzenlenmesini sağlamak.
- İşçi, işveren aracılık hizmetlerini yürütmek.
- Uluslararası düzeydeki işgücü piyasası ile ilgili gelişmeleri takip etmek.
- Bakanlık kapsamına giren il düzeyindeki faaliyetleri yürütmek.

2.2. Türkiye İş Kurumu'nun Uyguladığı İstihdam Politikaları

İşsizlik sorunun çözümü için ekonomik büyüme çok önemlidir. Fakat zamanla ekonomik büyümenin işsizliği önlemede tek başına yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Özellikle bu durum dezavantajlı grupta yer alan kadın, genç ve geri kalan kısımlarda

daha çok kendini göstermiştir. Dolayısıyla devletler bu sorunun çözümünde birtakım politikaları devreye sokmaktadır (Sürücü, 2014, s.36).

İşsizlikle mücadele kapsamında pasif istihdam politikaları ve aktif istihdam politikaları şeklinde iki ana gruptan bahsedilebilir (Koray, 2020, s.226).

2.2.1. Pasif İstihdam Politikaları

Pasif istihdam politikaları, işsizlik seviyesini düşürmek yerine, işsizliğin meydana getirebileceği hem bireyi hem de toplumu olumsuz yönden etkileyen durumları azaltmaya dönük programlardır (Biçerli, 2019, s.441, Sürücü, 2014, s.84).

Pasif istihdam politikaları, daha çok gelişmiş ülkelerde yoğun bir şekilde uygulanmaktadır. Bu programlarla, işsizleri ekonomik açıdan destekleme, bireyi ve toplumu olumsuz etkileyebilecek durumları minimize etme amacı güdülmektedir. Pasif istihdam politikalarını, işsizlik sigortası ve işsizlik yardımı şeklinde gruplandırmak mümkündür (Biçerli, 2019, s.44-442).

2.2.2. Aktif İstihdam Politikaları

Aktif istihdam politikaları, istihdam oluşturmaya dönük birden fazla önlem ve uygulamalardan oluşmaktadır. Bunların bir kısmı işsizliği önleyici önlemler, diğer kısmı ise yeniden eğitim, erken emeklilik gibi işsizliği sınırlandıran önlemlerden oluşmaktadır (Koray, 2020, s.226-227).

Aktif istihdam politikaları, işsizliği ortadan kaldırmaya çalışan ve genellikle belli grupları hedeflemektedir. İşsizlik sürelerini kısalttığı için özellikle uzun süreli işsizlerin işe yerleşmesini arttırmaktadır. İşverenler tarafından tercih edilmeyen uzun süreli işsizler ile ilk defa çalışma hayatına dahil olan tecrübesiz gençler aktif istihdam politikaları sayesinde iş deneyimi kazanarak istihdam edilebilirlikleri artmaktadır (Biçerli, 2019, s.441-448). İŞKUR'un uyguladığı aktif istihdam politikaları; mesleki eğitim kursları, toplum yararına programlar, iş ve meslek danışmanlığı hizmeti, işe yerleştirme hizmetleri, çalışanların mesleki eğitimi, engelli ve eski hükümlü projeleri ve işbaşı eğitim programları şeklinde ele alınabilir.

2.2.2.1. Mesleki Eğitim Kursları

Günümüz dünyasında ekonomik açıdan kalkınabilmek için, kapital ve teknolojik makine veya sistemlerden ziyade yetişmiş insan gücüne daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi de ancak her düzeyde mesleki ve teknik eğitime destek vermekle mümkündür (METGEM ve TASAM, 2013, s.3).

Bir ekonomiden verim alınabilmesi için nitelikli işgücüne çok ihtiyaç duyulmaktadır. Gerekli eğitimler verilerek nitelikli insan kaynağı elde etmek mümkündür. Refah düzeyini yükseltmek isteyen ülkeler, insan kaynağını daha nitelikli hale getirebilmek için eğitim planları yapmaları gerekmektedir. Bu eğitim sayesinde kişi okulunu bitirdikten sonra işgücü piyasasına daha kolay uyum sağlayabilmeli ve işgücü piyasasının talep ettiği işgücü durumuna gelebilecek şekilde yetişmelidir (Meral Uyar, 2019, s.16). İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitimler de bu amaçla düzenlenmektedir.

İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitim kursları, işverenlerin personel teminini kısa sürede ve daha etkin bir şekilde sağlamak üzere, istenilen mesleklerde nitelikli işgücünün yetiştirilmesini sağlayan kurslardır. Böylece işverenin ihtiyaç duyduğu işgücü, işverene maliyet oluşturulmadan yetiştirilmektedir. Mesleki eğitim kursları, kursa katılanların az %70'ini en az 120 gün olmak şartıyla istihdam taahhüdünü en az kurs süresinin üç katı olarak veren ve en az beş çalışanı olan özel sektör işyerleri ile düzenlenmektedir. Düzenlenen bu kurslar, günlük en az 5, en fazla 8 saat, haftada en 30, en fazla 40 saat olacak şekilde toplamda ise 160 fiili günü geçmeyecek şekilde düzenlenmektedir. Mesleki eğitim kurslarının düzenlendiği dönemlerde, kursiyerlere fiili gün üzerinden cep harçlığı ödenmektedir. Ayrıca yine kurs süresi boyunca kursiyerlerin genel sağlık sigorta primleri ve iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri İŞKUR tarafından ödenmektedir (İŞKUR, 2023c).

2.2.2.2. Toplum Yararına Programlar

Toplum Yararına Programlar (TYP) afet, salgın, acil durum zamanlarında veya zorunlu hallerde kamu hizmetlerinin desteklenmesi aracılığıyla dezavantajlı bireyler başta olmak üzere işsizlerin iş hayatından kopmalarını engellemek adına bu bireylere geçici bir gelir desteği sunmak için aktif işgücü hizmetleri bünyesinde İŞKUR tarafından sunulan ve kamu kurum ve kuruluşları ile düzenlenen programlardır. Bu

programlara katılabilmek için, 18 yaşından büyük olmak, Türkiye vatandaşı olmak, emekli ve malul aylığı almıyor olmak, açık öğretim hariç öğrenci olmamak ve İŞKUR’a kayıtlı işsiz olmak şartlarına sahip olmak gerekmektedir. TYP, haftada 45 saat ve en fazla 6 ay uygulanmaktadır. Katılımcılara programa devam ettikleri her fiili gün için günlük asgari ücret miktarı oranında ödeme yapılmaktadır. Bir kişi toplamda en fazla 9 ay TYP’den faydalanabilir (İŞKUR, 2023d).

İŞKUR aracılığıyla yürütülen aktif istihdam politikalarından bir tanesi olan TYP, işsizliğin çok olduğu dönemlerde veya yerlerde doğrudan ya da bir hizmet sağlayıcı aracılığıyla bir kamu hizmetinin yürütülmesi programıdır. Daha çok iş bulmakta zorlanan kişilerin, çalışma hayatına dahil edilerek işgücü piyasasından uzaklaşmalarının engellenmesi amacıyla geçici gelir desteğinin sağlandığı programlardır (Karacan, 2018, s.51).

TYP, bireyleri özel sektör zorluklarından koruması açısından faydalı iken özel sektörün işgücü temininde zorlandığı yerlerde ise özel sektör açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Programa katılan kişiler işin kolaylığı nedeniyle bir sonraki programa kadar çalışmayıp beklemektedirler. Bu durumda da programın bazı zararlarını göstermektedir (Aydınlı, 2018, s.59).

2.2.2.3. İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmeti

Devletler bir açıdan, sosyal devlet gereği bazı vatandaşların işsiz ve dolayısıyla gelirsiz kalmasını önlemek için, diğer bir açıdan ise ekonomik kalkınmada mevcut işgücünden yararlanabilmek için işsizliği ortadan kaldırmak ya da azaltmak için çözüm yolları aramaktadır (Zaim, 1977, s.133). Türkiye’de bu çözüm yollarından bir tanesi de İŞKUR aracılığıyla yürütülen iş ve meslek danışmanlığı hizmetidir.

Türkiye’de iş ve meslek danışmanlığı son zamanlarda önemli bir rol almaya başlamıştır. İş ve meslek danışmanlığı; daha önceleri meslek ya da iş yaşamı başlangıcında dikkat çekmekte iken, son zamanlarda iş bulamama, işe yerleştirmede karşılaşılan zorluklar ve bireylerin isteklerinin farklılaşması gibi nedenlerle çalışma hayatının farklı dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. İş ve meslek tercihi bireyin yaşamını etkileyen çok ciddi bir tercihtir. Bu tercih sürecinde doğru karar alınabilmesi ve bireylerin sonraki yaşamlarında başarılı olabilmesi için planlı ve düzenli bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir. Tüm bunlar için de iş ve meslek danışmanlığı hizmetine ihtiyaç duyulmaktadır (Erdoğan, 2011, s.7).

İş ve meslek danışmanlığı; meslek ve iş yaşamıyla alakalı bilgilerin sistematik bir hale getirilmesi ve bu bilgilerin kişisel düzeyde incelenmesi temeline dayanır (Karagülle, 2017, s.12). Dolayısıyla iş ve meslek danışmanlığı; kişinin kendi özelliklerini bilmesi, işgücü piyasasını tanınması, kendi özellikleri ile işgücü piyasası özelliklerini karşılaştırması için kişiye belli bir plan dahilinde sunulan profesyonel bir hizmet sürecidir (Erdoğan, 2011, s.7).

Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) iş ve meslek danışmanlığını şöyle tanımlamaktadır; “İş ve Meslek Danışmanı (Seviye 6); meslek seçimi aşamasında bulunan, iş bulmada/seçmede güçlükleri olan, mesleki uyumsuzluk problemleri bulunan, mesleki becerilerini geliştirmek, mesleğini veya işini değiştirmek isteyenlere yönelik olarak; kişisel özellikler ile mesleklerin gerektirdiği nitelikleri, şartları ve iş piyasasının gereksinim duyduğu iş/meslekleri karşılaştırarak, bireyin istek ve durumuna en uygun iş/mesleği seçmesi, seçtiği iş/meslekle ilgili eğitim imkânlarından yararlanması, işe yerleştirilmesi ve işe uyumunun sağlanması ile ilgili sorunların çözümüne sistemli olarak yardım eden nitelikli kişidir.” (MYK, 2011).

İŞKUR iş ve meslek danışmanlığını şu şekilde ifade etmektedir. İş ve Meslek Danışmanlığı; iş arayanlara, işverenlere ve öğrencilere çalışma hayatıyla ilgili sunulan bir rehberlik hizmetidir. Bu hizmetler ile öğrencilere meslek seçme, kurumda kaydı bulunan bireylerin işe girmelerini sağlama, mesleki uyumsuzluk yaşayanların sorunlarını giderme, mesleki bilgi ve yeteneklerini geliştirme, mesleğini ya da işini değiştirmek isteyenlere yardımcı olma, işverenlere gerekli bilgilendirilmeleri sağlama ve uygun işgücü temini gibi işgücü piyasasına ilişkin konularda gerekli destek sağlanmaktadır (İŞKUR, 2023e).

İş ve meslek danışmanlığı hizmeti, İŞKUR’da yer alan iş ve meslek danışmanlığı servisleri tarafından sunulmaktadır. Bu hizmetin hitap ettiği kesim, meslek seçme aşamasında olan gençler, iş ya da meslek sahibi olmak isteyenler ya da değiştirmek isteyenler, mesleki bilgilerini genişletmek isteyen bireylerdir. Bu hizmet herkesçe ulaşılabilir ve aynı zamanda ücretsizdir (Özer, 2019, s.14).

İş ve meslek danışmanlığının amacı; kişilerin sahip olduğu özelliklerini bilmesi ve işgücü piyasası hakkında bilgi edinmesi, kariyer planlaması, meslek ya da iş tercihi veya bunları değiştirme gibi hususlarla ilgili kişilere destek sağlamaktır. Başka bir ifadeyle de iş ve meslek danışmanlığı; çalışma hayatına yeni girenlere, meslek seçme döneminde olanlara, işini ya da mesleğini değiştirmek isteyenlere, iş tatminsizliği yaşayanlara, dezavantajlı gruplara kendilerini tanıma ve çalışma hayatı hakkında bilgi

edinme gibi konularda yardımcı olmaktadır. İş ve meslek danışmanlığının hedef kitlesi, işini kaybedenler, meslek tercih döneminde olan gençler ve çalışma hayatında kariyerlerinin farklı basamaklarında yer alan tüm bireylerdir (Erdoğan, 2011, s.8).

İş ve meslek danışmanlığı süreci dört temel aşamadan oluşmaktadır. Bunlar (Erdoğan, 2011, s.14):

- Birey hakkında bilgi toplama, bireyi tanıma ve analizini yapmak,
- Çalışma hayatı, iş ve meslekler ile ilgili bilgi toplama ve analizini yapmak,
- Kişinin özellikleri, çalışma hayatı, işler ve mesleklerin gereklilikleriyle karşılaştırmak,
- Gelişim ve eylem planı hazırlamak şeklinde sıralanabilir.

2.2.2.4. İşe Yerleştirme Hizmetleri

Türkiye’de işe yerleştirme hizmetleri farklı yöntemlerle yapılmaktadır. Kurumsal açıdan bu hizmetler; 4904 sayılı kanunla kurulan İŞKUR ve yine bu kanunla yetki almış ve İŞKUR’dan izin almak suretiyle kurulacak olan özel istihdam büroları tarafından yürütülmektedir. Ayrıca bireylerin kendi imkanları veya başka yöntemlerle de iş bulabildikleri farklı yöntemler de bulunmaktadır. Bir eşleştirme işlemi olan işe yerleştirme; iş arayanların sahip oldukları meslekleri ve nitelikleri dikkate alınarak, işverenlerin işgücü istemlerinde talep ettiği şartlara en uygun iş arayanların seçilmesi ve gönderilmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır. Kamu istihdam kurumlarının en temel hizmeti, bu arz ve talep eşleştirmesinin yapılmasıdır. Türkiye’de kamu istihdam kurumu olarak İŞKUR’un temel hizmetlerinden birisi de iş arayan ve işverenlerin bir araya getirilerek eşleştirme işleminin yapılmasıdır (Öksüz, 2007, s.34-37). “İşe yerleştirme hizmeti; iş arayanların meslek ve nitelikleri ile işverenlerin iş gücü taleplerinde aranan koşulların eşleştirilmesi suretiyle uygun işle uygun kişiyi buluşturan bir hizmettir” (İŞKUR, 2022a, s.50).

2.2.2.5. Çalışanların Mesleki Eğitimi

İŞKUR tarafından, istihdamı korumak, geliştirmek ve artırmak, işsizliği azaltmak amacıyla, çalışanların mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek ve gelişen teknolojik değişimlere ayak uydurabilmek adına mesleki eğitim kursları düzenlenmektedir. Mevcut iş hayatında aktif olarak çalışan bireylerin nitelik ve

becerilerini geliştirmek ve onlara bu alanda sertifika vermek amacıyla “Çalışanların Mesleki Eğitimi” şeklinde düzenlenen bu eğitimlerin giderleri İşKUR tarafından karşılanmaktadır. Mesleki Yeterlilik Belge zorunluluğu olan mesleklerde de istihdamı korumak amacıyla mesleki eğitimler yapılarak çalışanların kendi alanlarında belge sahibi olmaları sağlanmaktadır. Düzenlenen kurslar sonrasında sınavı başarı ile geçen çalışanlara belge verilmektedir. Bu eğitimler yardımıyla işveren ve çalışanlar herhangi bir maliyete katlanmadan çalışan kişilerin mesleki bilgi ve becerisi geliştirilmekte ve çalışanlar belge sahibi olmaktadır (İşKUR, 2023f).

2.2.2.6. Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri

4857 sayılı İş Kanunu’nun 30. maddesine göre işverenler, elli ve daha fazla sayıda işçi çalıştırdıkları özel sektörde %3 engelli, kamu sektöründe ise %4 engelli ve %2 eski hükümlü çalıştırmak zorundadır. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen işverene ya da işveren vekillerine idari para cezası uygulanmaktadır. Alınan bu idari para cezaları 4857 sayılı Kanunun 101. maddesi kapsamında;

- “Engellilerin ve eski hükümlülerin kendi işini kurma hibe desteğine yönelik projelerde,
- Korumalı işyeri desteğine yönelik projelerde,
- Engellinin istihdamını sağlayacak destek teknolojileri projelerinde,
- Engellilere yönelik mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyon projelerinde,
- Engellinin işe yerleştirilmesi, işe ve işyerine uyumunun sağlanması ve bu gibi projelerde kullanılmaktadır.” (İşKUR, 2023g).

Bu destek projeleri kapsamında kendi işini kuran engellilere 150.000 TL, eski hükümlülere ise 110.000 TL hibe verilmektedir (İşKUR, 2023h).

2.2.2.7. İşbaşı Eğitim Programları

İşbaşı eğitim programı, İşKUR’a kayıtlı işsizlerin yine İşKUR’a kayıtlı işyerlerinde, teorik olarak edinmiş oldukları bilgilerini işyerinde birebir uygulayarak geliştirmek ve mesleki açıdan tecrübe edinmeleri amacıyla düzenlenmektedir. Bu programlar bireyin tecrübe edinmesini sağlayacak mesleklerde düzenlenerek, bireyi

işgücü piyasasına hazırlamaktadır. Aynı zamanda işveren de bireyi işbaşında izlediği için bireyin özelliklerini ve yeteneklerini yakından görme fırsatını bulmaktadır (İŞKUR, 2022b).

İşsizliğin ciddi bir sebebi olan tecrübesizlik, işbaşı eğitim programı sayesinde giderilmektedir. İşverenler bu program ile çalıştırmak istedikleri kişileri işbaşında görerek herhangi maliyet ödemediği yetiştirme fırsatını elde etmektedir. Katılımcılar, programın uygulanacağı yeri kendileri belirleyebilecekleri gibi İŞKUR'un onlar için bulacağı bir işyerinde de programa katılabilirler. Aynı durum işveren için de geçerlidir. Üniversite öğrencileri de okul stajlarını işbaşı eğitim programlarına katılarak da yerine getirebilmektedir (Yazıcı, 2015, s.199-200). İşbaşı eğitim programlarına üçüncü bölümde daha ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

3. İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMI VE UYGULAMASI

3.1. İşbaşı Eğitim Programının Tanımı ve Amacı

2009 yılından beri Türkiye’de uygulanan ve İŞKUR tarafından yürütülen işbaşı eğitim programı, en önemli aktif istihdam politikalarından biri olarak yer almaktadır. Dezavantajlı grupları, uzun süreli işsizleri, tecrübesiz gençleri, işbaşında eğitimler sayesinde aktif hale getiren bu programlar Türkiye’de ciddi uygulama alanı bulmaktadır (Şahin ve Sevimli, 2013, s.7).

İşbaşı eğitim programlarının diğer aktif istihdam politikaları ile benzerlikler göstermekle beraber, kendine ait bir yapısı mevcuttur. Ayrıca aktif istihdam politikaları kavramsal olarak farklı gruplara ayrılabilir ancak uygulamada bazı politika ve programlar farklı aktif istihdam politikalarına yönelik özellikleri de kendi bünyesinde taşımaktadır. Bu programlardan biri olarak yer alan ve İŞKUR tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programları; genel özellikleri ile mesleki eğitim programlarını, ücret ve istihdam sübvansiyonlarını, eşleştirme ve istihdam danışmanlığı hizmetlerini bir arada barındıran programlardır (Eren, 2021, s.62-63).

İşbaşı eğitim programları, dezavantajlı gruplara, uzun süreli işsizlere, yeterli iş tecrübesi olmayan bireylere ve buna benzer gruplara, teorik bilgilerini pratik yaparak geliştirme imkânı sunan ve işi yerinde yaparak öğrenme fırsatı sağlayan programlar olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de işverenler ve iş arayanların bu programlardan faydalanabilmeleri için İŞKUR’a kayıtlı olması gerekmektedir (Yazıcı, 2015, s.199).

Ulusal İstihdam Stratejisi Eylem Planı'nda özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması amacıyla işbaşı eğitim programlarının öneminden bahsedilmiştir. İŞKUR'un mevcut sistemi içerisine işbaşı eğitimi ile ilgili arz ve talebi bir araya getirecek bir arayüz eklenerek gençlerin iş hayatına uyumlu hale getirilmesi, bu kapsamda işbaşı eğitimleri arttırılarak genç işsizliğin azaltılması sağlanacaktır. Böylelikle gençlere, işgücü piyasasına girerken deneyim elde etme imkanları da sağlanmış olacaktır (İŞKUR, 2017, s.97).

İşbaşı eğitim programlarının uygulama süreçleri, usul ve esasları Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği (AİHY) ve Aktif İşgücü Hizmetleri Genelgesi'nde (AİHG) yer almaktadır. AİHY 35.maddeye göre işbaşı eğitim programı, İŞKUR'a kaydı olan işsizlerin daha önceden edinmiş oldukları teorik bilgilerini uygulama yaparak geliştirmelerini veya mesleki tecrübe edinmelerini sağlamak amacıyla düzenlenmektedir (AİHY, 2022, m.35).

3.2. İşbaşı Eğitim Programı Uygulanacak Meslekler ve İşyerleri

İşbaşı eğitim programlarında, katılımcıların mesleki açıdan tecrübe edinebilecekleri mesleklerde program düzenlenebilmektedir. Ayrıca Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (Genel Müdürlük) tarafından özellikle belirlendiği durumlarda sadece belirlenen mesleklerde program düzenlenebilir. Meslek açısından yapılan değerlendirmeye ilave olarak Türk Meslekler Sözlüğünde nitelik gerektirmeyen meslekler sınıfında bulunan mesleklerde program düzenlenememektedir. Bu duruma ek olarak Türk Meslekler Sözlüğünde nitelik gerektirmeyen bir meslek olmamasına rağmen Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü (il müdürlüğü) tarafından nitelik gerektirmeyen meslek olarak değerlendirilen mesleklerde de il müdürlüğü tarafından karar verilmesi durumunda program düzenlenmemektedir (AİHG, 2022, s.80-81).

İşbaşı eğitim programı, programa katılacak kişilere tecrübe kazandırmak amacıyla, İŞKUR tarafından belirlenmiş olan minimum şartları taşıyan ve İŞKUR'a kayıtlı olan işyerleri ile düzenlenmektedir. İşbaşı eğitim programı, programın açıldığı ay ve program bitinceye kadar sigorta hizmet dokümanlarında yer alan toplam prim gün sayısının otuza bölünmesi suretiyle belirlenmek üzere en az beş sigortalısı olan işyerleri ile düzenlenebilir. Ayrıca işveren katılımcıların en az yüzde yetmişini, altmış günden az olmamak şartıyla programın düzenlendiği fiili gün sayısının en az üç katı kadar süre ile istihdam taahhüdü vermesi gerekmektedir (AİHG, 2022, s.81).

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Kanunun ekinde yer alan I, II, III ve IV sayılı cetvellerdeki kurum ve kuruluşlar, belediyeler, il özel idareleri, bunlar tarafından kurulmuş olan birlikler ve işletmeler, bütçeden yardım alan kuruluşlar, kamu kurumları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmeleri ve ayrıca sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait olan diğer ortaklık işyerleri ile işbaşı eğitim programı düzenlenmez. Ayrıca aktif işgücü hizmetleri yönetmeliği kapsamında yaptıran uygulanıp yasaklılık uygulanan işverenler de yaptırım süresi bitmeden programlardan faydalanamamaktadır (AİHG, 2022, s.82-83).

İşbaşı eğitim programı alan bir işyerinin devri gerçekleştiğinde işbaşı eğitim programı ve istihdam yükümlülüğü devralan işyerine geçmektedir. Ayrıca kısa çalışma ödeneği ve ücret garanti fonundan faydalanan işyerleri bu uygulamalardan faydalandıkları süre boyunca işbaşı eğitim programından yararlanamamaktadır (AİHG, 2022, s.83).

3.3. İşbaşı Eğitim Programı Kontenjan Belirlenmesi

Bir işverenin işbaşı eğitim programından faydalanabilmesi için belli bir sayıda sigortalı çalışanın bulunması gerekmektedir. Bu çalışan sayısı da Genel Müdürlük tarafından belirlenmiş olan bir yöntemle hesaplanmaktadır. Bu yöntem; programın düzenleneceği ilde aynı vergi numarası bünyesinde yer alan işyerlerine ait programın başladığı aydan önceki on iki aylık dönem içerisinde yer alması şartıyla son altı aya/döneme ait Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) verilen sigorta hizmet dokümanlarında yer alan toplam prim gün sayısının yüz seksene bölünmesi neticesinde ortaya çıkan ve "kontenjane esas sigortalı" şeklinde ifade edilen hesaplama. İşverenler, ortaya çıkan bu kontenjane esas sigortalı sayısının en fazla yüzde otuzuna kadar katılımcı talebinde bulunabilir. Kaç katılımcının programdan faydalanacağına ise il müdürlüğü karar vermektedir. Ayrıca il müdürlüğünün uygun görmesi şartıyla işverenler bir ildeki kontenjanını aynı vergi numarası bünyesinde yer alan farklı bir ildeki işyerlerinde de kullanabilmektedir (AİHG, 2022, s.85-88).

3.4. İşbaşı Eğitim Programına Katılma Şartları

Bir bireyin işbaşı eğitim programına katılabilmesi için bazı şartlara sahip olması gerekmektedir. Bu şartlar;

- a) Genel Müdürlüğün belirleyeceği usul ve esaslar kapsamında İŞKUR'a kayıtlı işsiz olmak,
- b) 15 yaşından büyük olmak ve Genel Müdürlük tarafından belirlenecek üst yaş sınırını geçmemiş olmak,
- c) İşverenin birinci derece, ikinci derece akrabası veya eşi olmamak,
- ç) Emekli olmamak,
- d) Programa başladığı tarihten önceki son bir yılda işverenin çalışanı olmamak.
- e) İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerini almış olmak (AİHY, 2022, m.39/1).

Yukarıda bahsedilen durumlara ek olarak kişilerin programa katılabilmeleri için tarımsal faaliyet yapanlar, isteğe bağlı sigortasını yatıranlar ile işsizlik ödeneği alanlar hariç kişiler adına programa başlama tarihinden itibaren kısa vade sigorta kolları kapsamında sigorta primi yatırılmaması gerekmektedir. Ayrıca SGK'ya "19-Mevsim Bitimi" , "20-Kampanya Bitimi" ve "30-Vize Süresinin Bitimi" işten çıkış kodlarından herhangi biri ile işten çıkanlar da bu kodları değiştirilmeden programa katılamamaktadır. Yukarıda bahsedilen durumlara ek olarak İŞKUR'a kayıtlı işsiz olmak şartına ilişkin ayrıca programın başladığı tarihten önceki son bir aylık dönemde uzun vade sigorta kollarından prim yatırılan kişiler de programa katılamamaktadır. Ayrıca işbaşı eğitim programına katılacak kişilerin, açılacak programın Türk Meslekler Sözlüğünde belirlenmiş olan minimum eğitim seviyesine sahip olmaları gerekmektedir (AİHG, 2022, s.91-92).

Düzenlenecek programlara katılacak olan kişilerin 4857 sayılı iş kanununda geçen, çalışma yaşı ve çalışabilme şartlarına sahip olmaları gerekmektedir. Tehlikeli ve çok tehlikeli mesleklerde ilgili mevzuat çerçevesinde gerekli şartların sağlanması durumunda da program düzenlenebilmektedir (AİHY, 2022, m.39/3).

Bahsedilen hususların yanında programa devam etmelerinde, program bittikten sonra istihdam edilmelerinde herhangi bir sorunu olmayan ve diğer şartları da taşıyan öğrenciler de il müdürlüğünün uygun görmesi durumunda programa katılabilmektedir (AİHG, 2022, s.93).

3.5. İşbaşı Eğitim Programları Süresi

İşbaşı eğitim programı süresi, günlük olarak beş saatten az, sekiz saatten fazla ve haftalık olarak da kırk beş saat ve altı günden fazla uygulanamamaktadır. Programın toplam fiili günü ise en fazla iki yüz kırk gün olarak uygulanabilmektedir. Programa

katılım saatleri; denetleyebilme durumu da göz önünde bulundurularak sözleşmede belirtilerek ve İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulunun (İİMEK) onayı alındıktan sonra il müdürlüğü tarafından belirlenebilmektedir (AİHY, 2022, m.40/1). Bahsedilen sürelerle ilave olarak programların süresi sektöre, program düzenlenecek mesleğe veya işyerine göre Genel Müdürlük tarafından sınırlandırma yapılabilmektedir (AİHY, 2022, m.40/2). Mevcut durumda, program süresi bilişim ve imalat sektörleri ile bu sektörlerde belirlenen mesleklerde en fazla 6 ay, bunlar dışındaki sektörler için ise en fazla 3 aydır. Geleceğin mesleklerinde ise program süresi en fazla 9 ay olarak düzenlenmektedir (İŞKUR, 2023i).

3.6. İşbaşı Eğitim Programının Giderleri

İşbaşı eğitim programlarının giderleri; programın uygulandığı fiili günler için İŞKUR Yönetim Kurulu tarafından belirlenmiş olan miktarda kursiyer zaruri gideri katılımcıya ödenmektedir. Genel Müdürlük tarafından belirlenecek olan zorunlu durumlarda programa aktif olarak devam edilmeyen günler için de İŞKUR Yönetim Kurulu tarafından karar alınması suretiyle programa katılan kişilere ödeme yapılabilmektedir (AİHY, 2022, m.42/1). Yapılan ödemelerin yanında katılımcılar için genel sağlık sigortası ve iş kazası ve meslek hastalığı sağlık sigortası primleri Genel Müdürlük tarafından ödenmektedir (AİHY, 2022, m.42/2).

İşbaşı eğitim programı katılımcılarına, programa katıldıkları her fiili gün için; iş arayan durumunda olan katılımcılar için günlük 438,55 TL, işsizlik ödeneği alan katılımcılar için günlük 219,28 TL, lise ve altı örgün eğitime devam eden öğrenciler için günlük 328,91 TL, diğer öğrenciler için ise günlük 438,55 TL, geleceğin mesleklerinde düzenlenen programlara katılan katılımcı için de günlük 482,41 TL cep harçlığı ödenmektedir (İŞKUR, 2023j).

Katılımcılara yapılan ödemeler il müdürlükleri tarafından Kurumun belirleyeceği banka veya PTT aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (AİHY, 2022, m.42/3).

3.7. İşbaşı Eğitim Programının Denetlenmesi

İşbaşı eğitim programlarının denetimi, İŞKUR'un kendi denetiminin yanında İİMEK tarafından kurulan Denetim Kurulu tarafından yapılmaktadır. Bu kapsamda il müdürlüğü ve hizmet merkezleri kendi bünyelerinde açılan programları ilgili mevzuat

çerçevesinde sağlıklı bir şekilde yürütölüp yürütölmediğini kontrol etmek amacıyla gerekli denetimleri yapıp ihtiyaç duyulan önlemleri alması gerekmektedir. Bu bağlamda il müdürlüğü bu işlemleri yürütmek için bir asıl ve bir yedek program sorumlusu belirlemektedir (AİHG, 2022, s.101-102).

3.8. İşbaşı Eğitim Programlarının Yaptırımı

İşbaşı eğitim programına katılan katılımcılar ile işbaşı eğitim programlarından yararlanan işverenler AİHY’de belirlenmiş olan görev ve sorumluluklarını yerine getirmediklerinde il müdürlüğü tarafından AİHY’de belirlenmiş olan idari ve mali yaptırımlar uygulanmaktadır. Mali yaptırımlar kapsamında ilgili mevzuatın belirlediği miktarlarda yapılan ödemeler yasal faiziyle beraber yaptırım uygulanan taraftan tahsil edilmektedir. İdari yaptırım kapsamında ise yaptırım uygulan taraf ilgili mevzuat çerçevesinde on iki ya da yirmi dört ay programlardan yararlanamamaktadır (AİHG, 2022, s.104-113).

4. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE METODOLOJİSİ

Çalışmanın bu kısmında, araştırmanın konusu, amacı ve önemi, metodolojisi, sınırlılıklar ve araştırma soruları ele alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

TRC3 bölgesinde 2018-2022 (son 5 yıl) yıllarında uygulanan işbaşı eğitim programları; yıllara göre program ve katılımcı sayısı, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve program açılan meslekler ile ilgili İŞKUR’un istatistiki verilerinden yararlanılarak değerlendirilmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, TRC3 bölgesindeki Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinde 2018-2022 yıllarını kapsayan dönemde İŞKUR tarafından uygulanan işbaşı eğitim programlarının etkililiğinin araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca Batman ili için biraz daha ayrıntılı analizler yapılarak işbaşı eğitim programları açısından Batman ilinin TRC3 bölgesindeki durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan literatür araştırmasında, TRC3 bölgesini bu açıdan ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanılamaması çalışmanın literatüre katkı sunacağı ve işbaşı eğitim

programlarının daha iyi uygulanabilmesi ve verimliliği açısından İŞKUR'a fikirler sunacağı düşüncesi nedeniyle çalışma önem kazanmaktadır. TRC3 bölgesinde işsizliğin çok yüksek seviyelerde olması nedeniyle de bu bölgede uygulanmakta olan aktif istihdam politikalarının etkinliğinin araştırılması da ayrıca önem kazanmaktadır.

4.2. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmada kullanılan veriler kaynak taraması yöntemiyle program yürütücüsü olan İŞKUR'un resmi istatistiki verilerinden elde edilmiştir. İŞKUR tarafından yürütülmekte olan işbaşı eğitim programlarının 2018-2022 (son 5 yıl) döneminin istatistiki verileri kullanılmıştır. Elde edilen veriler tablolara dönüştürülerek değerlendirilmiştir. Elde edilen bu veriler yıllara göre; program ve katılımcı sayısı, yaş durumu, öğrenim durumu, cinsiyet durumu ve mesleklere göre dağılım şeklinde çeşitli başlıklar halinde incelenerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

4.3. Araştırmanın Sınırlıkları

Bu tez çalışmasında incelenen işbaşı eğitim programlarının değerlendirmesinde birtakım kısıtlar bulunmaktadır. Bu kısıtlar,

- TRC3 bölgesini kapsayacak şekilde geniş çapta akademik çalışmalara rastlanılamaması,
- İŞKUR tarafından il düzeyinde ayrıntılı istatistiki bilgi yayımlanmaması,
- Mekansal sınırlılık olarak TÜİK verilerine göre TRC3 bölgesinde işsizliğin en yüksek olması sebebiyle TRC3 bölgesinin seçilmesi,
- İŞKUR'un veri paylaşımında standart bir mekanizmanın olmaması ve veri setlerinin yıldan yıla değişiklik göstermesi nedeniyle sadece 2018-2022 yıllarını kapsayan döneme ait verilerinin kullanılması da zamansal bir sınırlılık oluşturmaktadır.

4.4. Araştırmanın Soruları

Araştırma soruları olarak aşağıdaki sorulara yer verilmiştir.

1. Yıllar itibariyle program sayısı ve katılımcı sayılarında farklılık var mıdır?

2. Dezavantajlı grupta yer alan kadınlar programlardan yeterli düzeyde faydalanmış mıdır?
3. Genç işsizlerin oluşturduğu 15-29 yaş arası grubunun programlardan faydalanma düzeyi nedir?
4. Programlara katılan katılımcıların öğrenim düzeylerinde farklılık var mıdır? En çok hangi öğrenim seviyesi programlara katılmaktadır?
5. Katılımcılar daha çok sınırlı sayıda bazı mesleklerde mi programlara katılmaktadır? Yoksa program açılan mesleklerde birbirine yakın sayıda mı katılımcı yer almaktadır?

5. TRC3 (MARDİN, BATMAN, ŞIRNAK, SİİRT) BÖLGESİ İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS), Avrupa Birliğinde, bölgesel istatistiklerin tek bir mekânsal sınıflandırmaya göre üretilmesini sağlamak amacıyla 1970'lerden sonradan geliştirilmiş ve 1988 yılından beri Avrupa Birliği'nde kullanılan bir istatistiki sınıflandırma metodudur. Türkiye'de ise İBBS, Avrupa Birliği uyum süreci ile 2002 yılından itibaren kullanılmaktadır. Böylelikle İBBS, bölgesel istatistiklerin ve Kalkınma Ajansları ile ulusal ve bölgesel gelişme politikalarının uygulanması amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Yapılan sınıflandırmada, 81 il düzey III seviyesi, komşu illerin gruplandırılması ile de 26 Düzey II ve 12 Düzey I Bölgeleri oluşturulmuştur. Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinden oluşan ve aşağıda yer alan tabloda belirtilmiş olan TRC3 bölgesi 26 Düzey II içerisinde yer alan bölgelerden bir tanesidir (Kalkınma Ajansları, 2023).

Tablo 5. 1. Türkiye istatistiki bölge birimleri sınıflandırması

Düzy 1 Kod	Düzy 1 Bölge Adı	Düzy 2 Kod	Düzy 2 Bölgelerinin Kapsadığı İller (Düzy 3)
TR1	İstanbul	TR10	İstanbul
TR2	Batı Marmara	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
		TR22	Balıkesir, Çanakkale
TR3	Ege	TR31	İzmir
		TR32	Aydın, Denizli, Muğla
		TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak
TR4	Doğu Marmara	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik
		TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
TR5	Batı Anadolu	TR51	Ankara
		TR52	Konya, Karaman
TR6	Akdeniz	TR61	Antalya, Isparta, Burdur
		TR62	Adana, Mersin
		TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR7	Orta Anadolu	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR8	Batı Karadeniz	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın
		TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR9	Doğu Karadeniz	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt
		TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TRB	Ortadoğu Anadolu	TRB1	Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli
		TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri
TRC	Güneydoğu Anadolu	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
		TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır
		TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Kaynak. Kalkınma Ajansları,2023, Kalkınma Planlamasında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması, <https://ka.gov.tr/sayfalar/kalkinma-planlamasinda-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi--24> [Erişim Tarihi: 12.12.2023].

Çalışmanın bu bölümünde, Batman ilinde ve Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması kapsamında yer alan, sosyo-ekonomik yapıları birbirine benzer olan komşu illerinden oluşan TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesinde İŞKUR tarafından yürütölmekte olan işbaşı eğitim programlarının 2018-2022 (son 5 yıl) dönemi istatistiki veriler ışığında ele alınmıştır. Araştırmada kullanılan veriler kaynak taraması yöntemiyle program yürütücüsü olan İŞKUR'un resmi istatistiki verilerinden elde edilmiştir. Elde edilen veriler tablolara dönüştürölerek değeriendirilmiştir. Elde edilen bu veriler yıllara göre program ve katılımcı sayısı, yaş, öğrenim, cinsiyet ve mesleklere göre dağılım şeklinde çeşitli başlıklar halinde incelenerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

5.2. Yıllara Göre İşbaşı Eğitim Programları Verileri

Çalışmanın bu kısmında, 2018-2022 dönemini kapsayan yıllarda TRC3 bölgesinde yer alan Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerinde açılan programlar ve programlara katılan katılımcı sayıları ele alınmıştır.

Tablo 5. 2. İşbaşı eğitim programı ve katılımcı sayılarının yıllara göre dağılımı

İşbaşı Eğitim Programı										
Yıl	Batman		Mardin		Siirt		Şırnak		Toplam (TRC3)	
	Program Sayısı	Katılımcı Sayısı	Program Sayısı	Katılımcı Sayısı	Program Sayısı	Katılımcı Sayısı	Program Sayısı	Katılımcı Sayısı	Program Sayısı	Katılımcı Sayısı
2018	751	4941	541	3122	435	813	331	892	2058	9768
2019	787	6313	655	3291	655	1000	466	1213	2563	11817
2020	677	6335	520	3793	388	853	417	1287	2002	12268
2021	769	6944	569	5079	330	797	544	1535	2212	14355
2022	405	4298	192	1602	63	141	304	1215	964	7256

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Tablo 5.2'ye göre Batman ili için veriler incelendiğinde, gerek açılan program sayılarında gerekse programlara katılan katılımcı sayılarında 2019 yılında artış, 2020 yılında program sayısında azalış, katılımcı sayısında ise artış olmuştur. 2021 yılında her ikisinde de artış ve 2022 yılında ise her ikisinde de azalış olduğu görülmektedir. Yıllar itibariyle 2018 yılında 751 program açılmış, 4.941 kişi programlara katılmıştır. 2019 yılında 787 program açılmış, 6.313 kişi katılmıştır. 2020 yılında 677 program açılmış, 6.335 kişi katılmıştır. 2021 yılında 769 program açılmış, 6.944 kişi katılmıştır. 2022 yılında ise 405 program açılmış ve 4.298 kişi açılan programlara katılım sağlamıştır. Programların en fazla açıldığı yıl 2019 yılı, katılımcıların en fazla olduğu yıl ise 2021 yılı olduğu görülmektedir. Hem programların en az olduğu hem de katılımcı sayısının en az olduğu yılın 2022 yılı olduğu görülmektedir. 2018 yılına göre 2022 yılında

Batman ilinde program sayısında %46,1 oranında, katılımcı sayısında ise %13 oranında bir azalma olduğu görülmektedir.

Mardin ilinin verileri incelendiğinde hem program sayılarında hem de katılımcı sayılarında Batman'a benzer bir durumun olduğu görülmektedir. Program sayılarında 2019 yılında artma, 2020 yılında azalma, 2021 yılında artma ve 2022 yılında ise ciddi anlamda bir azalma olduğu görülmektedir. Katılımcı sayılarında ise, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında artma, 2022 yılında ise azalma olduğu görülmektedir. Yıllar itibariyle, 2018 yılında 541 program, 3.122 katılımcı, 2019 yılında 655 program, 3.291 katılımcı, 2020 yılında 520 program, 3.793 katılımcı, 2021 yılında 569 program, 5.079 katılımcı, 2022 yılında ise 192 program ve 1.602 katılımcı olduğu görülmektedir. 2018 yılına göre 2022 yılında Mardin ilinde program sayısında %64,5 oranında, katılımcı sayısında ise %48,7 oranında bir azalma olduğu görülmektedir. Programların en fazla açıldığı yıl 2019 yılı, katılımcıların en fazla olduğu yıl ise 2021 yılı olduğu görülmektedir. Hem programların en az olduğu hem katılımcı sayısının en az olduğu yılın 2022 yılı olduğu görülmektedir.

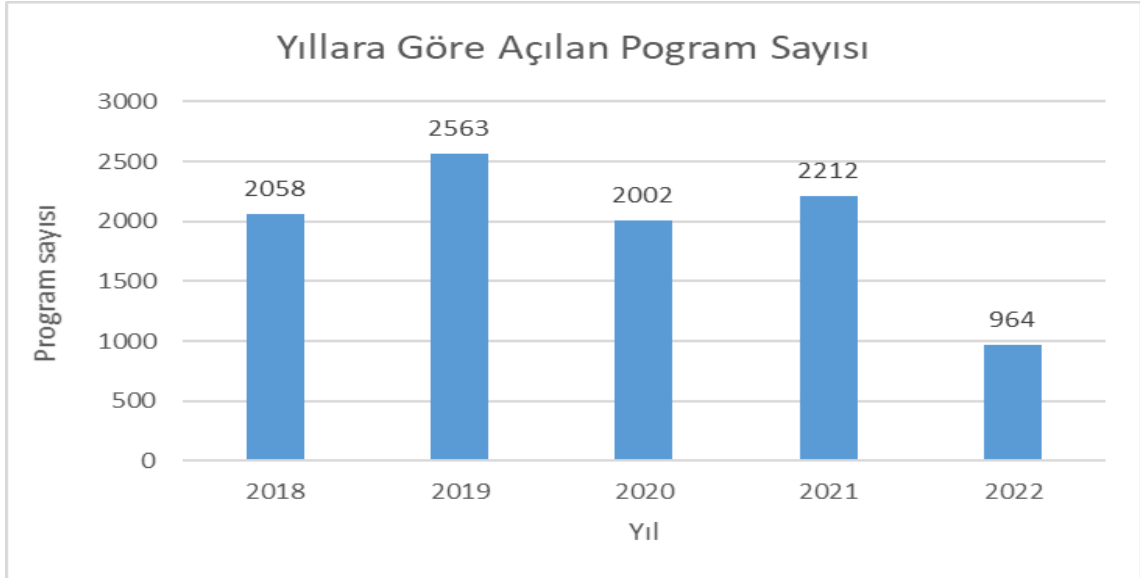
Siirt ili için veriler incelendiğinde, 2019 yılında program sayılarında ve katılımcı sayılarında artış olduğu, 2020 yılından itibaren ise hem katılımcı sayılarında hem program sayılarında her sene azalış olduğu görülmektedir. 2018 yılında 435 program, 813 katılımcı, 2019 yılında 655 program, 1000 katılımcı, 2020 yılında 388 program, 853 katılımcı, 2021 yılında 330 program, 797 katılımcı, 2022 yılında ise 63 program ve 141 katılımcının olduğu görülmektedir. Program ve katılımcı sayısının en fazla olduğu yıl 2019 yılı, program ve katılımcı sayısının en az olduğu yıl ise 2022 olmuştur. 2018 yılına göre 2022 yılında program sayısında %85,5 oranında, katılımcı sayısında ise %82,6 oranında ciddi anlamda bir azalma olduğu görülmektedir.

Şırnak ilinde açılan programlar incelendiğinde, programların gelişimi açısından Batman ve Mardin illerine benzer bir durumun ortaya çıktığı görülmektedir. Programa sayılarında 2019 yılında artış, 2020 yılında azalış, 2021 yılında tekrar artış ve 2022 yılında ise ciddi bir azalma görülmektedir. Katılımcı sayıları açısından incelendiğinde ise, 2019 yılından 2021 yılına kadar artma olduğu, 2022 yılında ise katılımcı sayılarında bir azalış olduğu görülmektedir. 2018 ile 2022 yılı verileri kıyaslandığında, 2018 yılına göre 2022 yılında program sayısında %8,2 oranında azalma, katılımcı sayısında ise %36,2 oranında bir artma olduğu görülmektedir. Bu dönem için Batman, Mardin ve Siirt'te katılımcı sayılarında ciddi azalma olurken Şırnak ilinde %36,2 oranındaki artma dikkat çekmektedir. Programların en az açıldığı yıl 2022, en çok açıldığı yıl ise 2021

yılı, katılımcıların en az olduğu yıl 2018 yılı, en çok olduğu yıl ise 2021 yılı olduğu görülmektedir.

İllerin ayrı ayrı değerlendirilmesinin yanında TRC3 bölgesinin de değerlendirilmesi daha anlamlı sonuçlar elde etmek adına önem taşımaktadır.

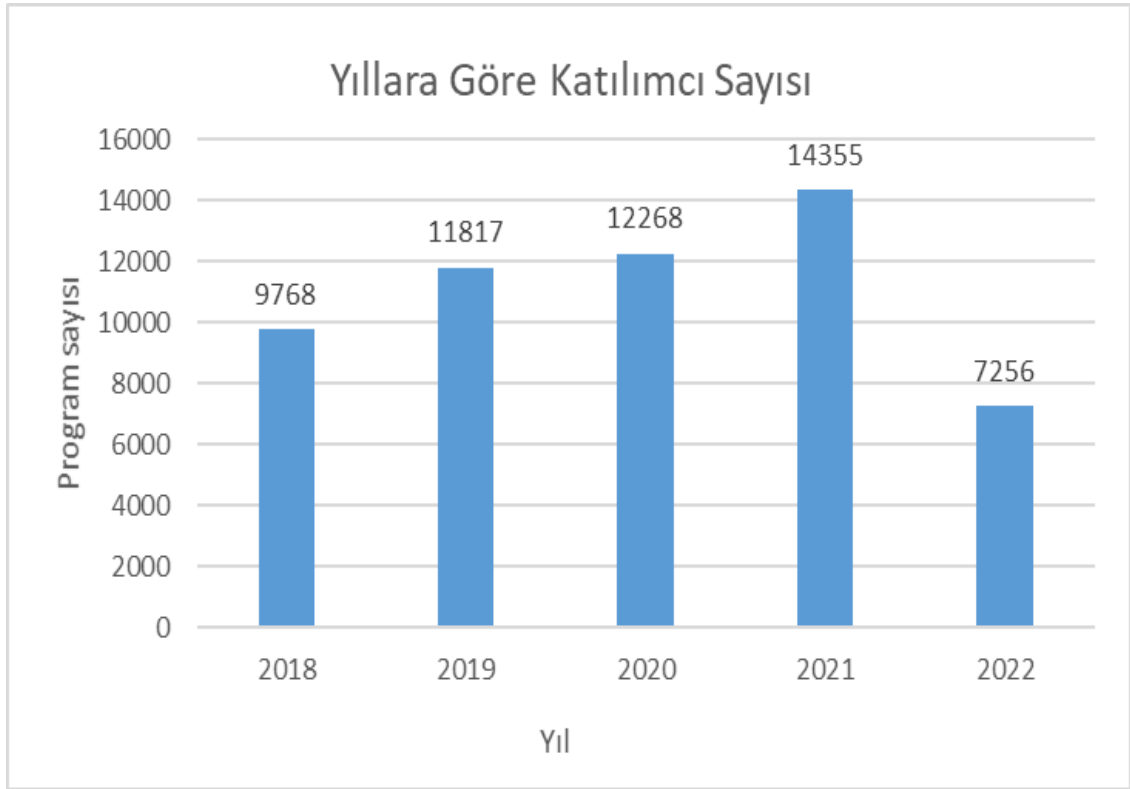
Şekil 5. 1. Yıllara göre TRC bölgesinde açılan program sayısı

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.1 verilerine göre TRC3 bölgesinde açılan toplam program sayıları incelendiğinde, yıllar itibariyle program sayılarında bir dalgalanma olduğu görülmektedir. 2019 yılında program sayılarında %24,53 oranında artma, 2020 yılında %21,88 oranında azalma, 2021 yılında %10,48 oranında artma ve 2022 yılında %56,41 oranında sert bir düşüş olduğu görülmektedir. Açılan programların %21'inin 2018 yılında, %26,15'inin 2019 yılında, %20,43'ünün 2020 yılında, %22,57'sinin 2021 yılında ve %9,83'ünün de 2022 yılında açıldığı görülmektedir. Programların en fazla 2019 yılında, en az ise 2022 yılında açıldığı görülmektedir.

Şekil 5. 2. Yıllara göre TRC3 bölgesi katılımcı sayısı

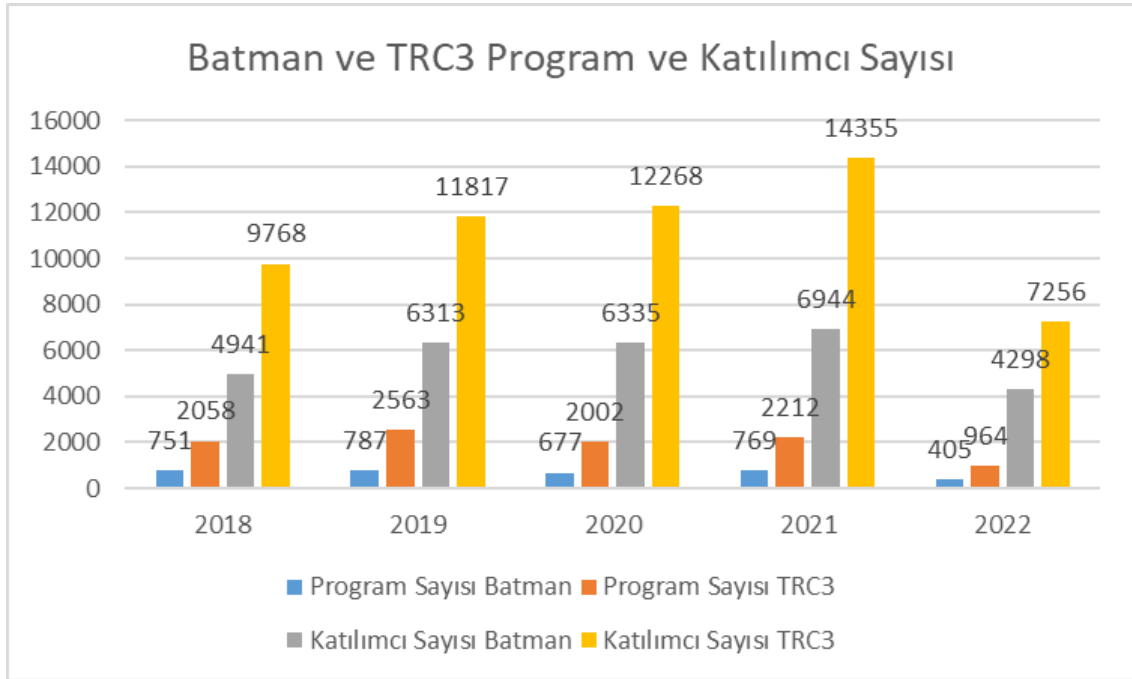

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.2 verilerine göre TRC3 bölgesinde açılan programlara katılan toplam katılımcı sayıları incelendiğinde; 2021 yılına kadar artma, 2022 yılında ise azalma olduğu görülmektedir. Bir önceki yıla göre katılımcı sayılarındaki değişiklikler incelendiğinde 2019 yılında %20,97 oranında, 2020 yılında %3,81 oranında, 2021 yılında %17 oranında artma, 2022 yılında ise %49,45 oranında ciddi bir azalma olduğu görülmektedir. Yıllar itibarıyla katılımcıların %17,61'inin 2018 yılında, %21,30'unun 2019 yılında, %22,11'inin 2020 yılında, %25,88'inin 2021 yılında ve %13,08'inin de 2022 yılında programlara katıldığı görülmektedir. En fazla katılımcı sayısının 2021 yılı, en az katılımcı sayısının ise 2022 yılı olduğu görülmektedir.

Batman ilinin TRC3 bölgesi içindeki etkinliğinin anlaşılabilmesi için Batman ilinin TRC3 bölgesi ile kıyaslamasının yapılması gerekmektedir.

Şekil 5. 3. Yıllara göre Batman ve TRC3 bölgesinde açılan program ve katılımcı sayısı

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.3 verilerine göre Batman ilinin, TRC3 bölgesinde açılan toplam programlar içindeki oranına bakıldığında, 2018 yılında açılan programların %36,5'inin, 2019 yılında %30,7'sinin, 2020 yılında %33,8'inin, 2021 yılında %34,8'inin ve 2022 yılında %42'sinin Batman ilinde açıldığı görülmektedir. Programlara katılan katılımcılar açısından incelendiğinde ise oranların daha yüksek olduğu görülmektedir. 2018 yılında %50,6, 2019 yılında %53,4, 2020 yılında %51,6, 2021 yılında %48,3 ve 2022 yılında ise oranın %59,2 olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcı sayıları incelendiğinde, 2021 yılı hariç TRC3 bölgesinde yer alan katılımcıların yarısından fazlasının Batman'da açılan programlarda yer alan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bu da Batman'da ciddi bir katılımcı sayısının olduğunu ortaya çıkarmaktadır. 2018 yılından 2022 yılına kadar olan işbaşı eğitim programlarına ait veriler incelendiğinde 2020, 2021 ve 2022 yıllarına ait verilerin dikkat çekici düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu yıllar ayrıca analiz edilmeye çalışılmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de covid-19 virüsü nedeniyle 2020 yılında yoğun bir şekilde pandemi dönemi yaşandı. Bu pandemi neticesinde hayatın birçok alanında olduğu gibi işgücü piyasasında da olumsuzluklar meydana gelmiştir. 2021 yılında pandeminin etkisinin biraz azalması nedeniyle alınan tedbirlerde biraz gevşeme yaşanmıştır. Bunun neticesinde hem işbaşı eğitim programı sayılarında hem de

katılımcı sayılarında artma olduğu gözlenmektedir. 2022 yılında ise İŞKUR'un işbaşı eğitim programı mevzuatında yaptığı değişiklikler ve programın işleyişi ile ilgili almış olduğu kararlardan sonra program ve katılımcı sayılarında hemen hemen yarıya yakın ciddi sayıda azalmanın olduğu görülmektedir.

5.3. Cinsiyete Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı

İşsizlikle mücadele amacıyla aktif istihdam politikaları kapsamında açılan işbaşı eğitim programlarını farklı kategorilerde değerlendirmek, çalışma açısından daha sağlıklı veriler elde edilmesini sağlamaktadır. Açılan programların cinsiyet kategorisine göre değerlendirmek de önem arz etmektedir.

Tablo 5. 3. İşbaşı eğitim programlarının yıllar itibariyle cinsiyete göre dağılımı

İşbaşı Eğitim Programı															
Yıl	Batman			Mardin			Siirt			Şırnak			TRC3 (Toplam)		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2018	2503	2438	4941	1398	1724	3122	471	342	813	518	374	892	4890	4878	9768
2019	3254	3059	6313	1666	1625	3291	639	361	1000	677	536	1213	6236	5581	11817
2020	3401	2934	6335	1870	1923	3793	573	280	853	657	630	1287	6501	5767	12268
2021	3614	3330	6944	2287	2792	5079	494	303	797	822	713	1535	7217	7138	14355
2022	2302	1996	4298	761	841	1602	79	62	141	579	636	1215	3721	3535	7256

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Bir kamu istihdam kurumu olan İŞKUR, tüm hizmetlerini herhangi bir ayrıma gitmeden vatandaşlara eşit bir şekilde sunması gerekmektedir. Fakat toplum içerisinde birtakım kesimin işgücü piyasasına girmesi ve işgücü piyasasında kalmaya devam etmesi açısından toplumun diğer grupları ile eşit imkanlara sahip olmadığı da göz ardı edilmemesi gereken bir gerçekliktir. Bu açıdan İŞKUR ve ilgili kamu kurum ve

kuruluşları kendi alanlarıyla ilgili konularda hizmetlerini sunarken dezavantajlı gruplara birtakım öncelikler sağlamaktadır. Bu önceliklerin sağlanması için hem işveren hem de işsizler açısından bazı teşvikler sunulabilmesi amacıyla bazı politikalar üretilmektedir. Asıl amacı istihdama ve mesleki eğitime yönelik alanlarda sık sık uygulanan bu politikalar sayesinde dezavantajlı gruplar bu hizmetlerden faydalanabilmektedir. İŞKUR da bu hizmetini, aktif işgücü piyasası programları arasında olan işbaşı eğitim programları aracılığıyla sunmakta olduğundan yapılan çalışmaların analizi dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Bu bakış açısıyla değerlendirme yapıldığında, dezavantajlı gruplardan biri olan kadınların işbaşı eğitim programlarına katılmaları çok önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2022, s.68).

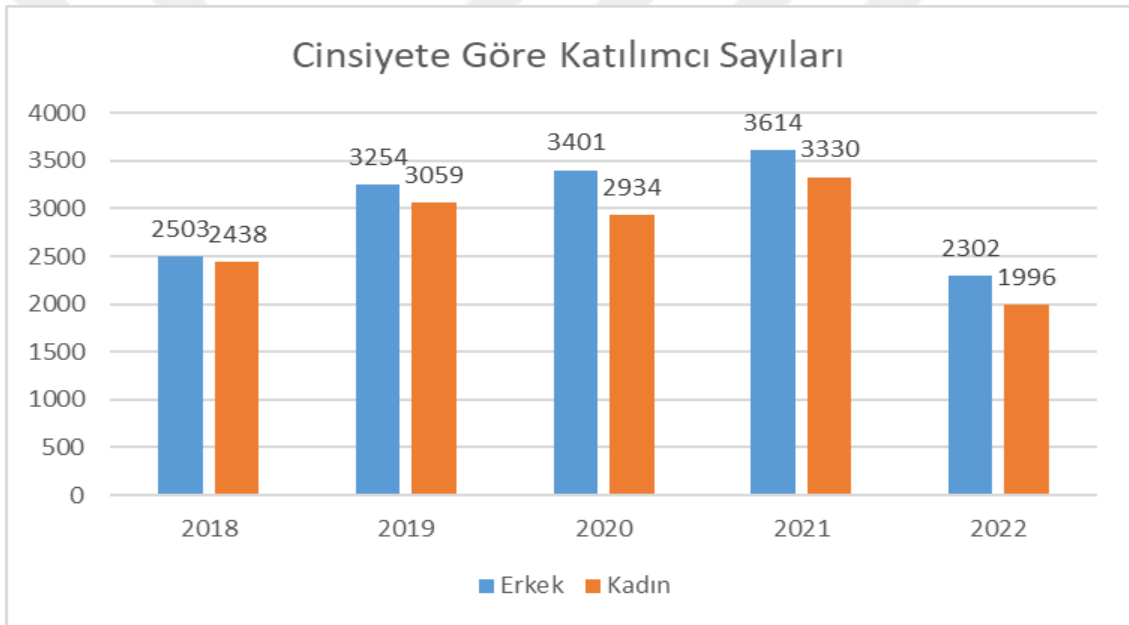
Tablo 5.3 verileri incelendiğinde, İŞKUR'un dezavantajlı gruplardan biri olan kadınları işbaşı eğitim programlarına katılmalarını sağlamada başarı sağladığını söylemek mümkündür. Bazı yıllarda dalgalanma olsa bile, TRC3 bölgesinde yer alan tüm illerde kadın katılımcı sayısının hemen hemen erkek katılımcı sayısına eşit olduğu görülmektedir.

Mardin iline ait veriler incelendiğinde, 2018 yılında 1.398 erkek, 1.724 kadın, 2019 yılında 1.666 erkek, 1.625 kadın, 2020 yılında 1.870 erkek, 1.923 kadın, 2021 yılında 2.287 erkek, 2.792 kadın, 2022 yılında ise 761 erkek ve 841 kadın katılımcı olduğu görülmektedir. Erkek katılımcı sayısında bir önceki yıla göre 2021 yılına kadar artma, 2022 yılında ise azalma olduğu görülmektedir. Kadın katılımcı sayısında ise 2019 yılında azalma, 2020 ve 2021 yılında artma, 2022 yılında da azalma olduğu görülmektedir. 2019 yılı hariç diğer üç yılda kadın katılımcı sayılarının erkek katılımcı sayılarından daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Hem kadınların hem erkeklerin en fazla 2021 yılında, en az ise 2022 yılında programlara katıldığı görülmektedir.

Siirt iline ait veriler incelendiğinde, 2018 yılında 471 erkek, 342 kadın, 2019 yılında 639 erkek, 361 kadın, 2020 yılında 573 erkek, 280 kadın, 2021 yılında 494 erkek, 303 kadın, 2022 yılında ise 79 erkek ve 62 kadın katılımcı olduğu görülmektedir. Erkek katılımcı sayısında bir önceki yıla göre 2019 yılında artma, 2020 yılı ve sonrasında azalma olduğu görülmektedir. Kadın katılımcı sayılarında ise 2019 yılında artma, 2020 yılında azalma, 2021 yılında artma ve 2022 yılında azalma şeklinde bir dalgalanma olduğu görülmektedir. Siirt ilinde çalışmanın yapıldığı yılların tamamında kadın katılımcı sayılarının daha düşük olduğu görülmektedir. Hem kadınların hem erkeklerin en fazla 2019 yılında, en az ise 2022 yılında programlara katıldığı görülmektedir.

Şırnak iline ait veriler incelendiğinde, 2018 yılında 518 erkek, 374 kadın, 2019 yılında 677 erkek, 536 kadın, 2020 yılında 657 erkek, 630 kadın, 2021 yılında 822 erkek, 713 kadın, 2022 yılında ise 579 erkek ve 636 kadın katılımcı olduğu görülmektedir. Hem erkek hem kadın katılımcı sayısında bir önceki yıla göre 2019 yılında artma, 2020 yılında azalma, 2021 yılında artma ve 2022 yılında azalma olduğu görülmektedir. Siirt iline ait verilere göre, 2022 yılında kadın katılımcı sayısının daha fazla, diğer yıllarda ise erkek katılımcı sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Hem kadınların hem erkeklerin en fazla 2021 yılında, en az ise 2018 yılında programlara katıldığı görülmektedir.

Şekil 5. 4. Yıllara göre Batman ilinde açılan programlardaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

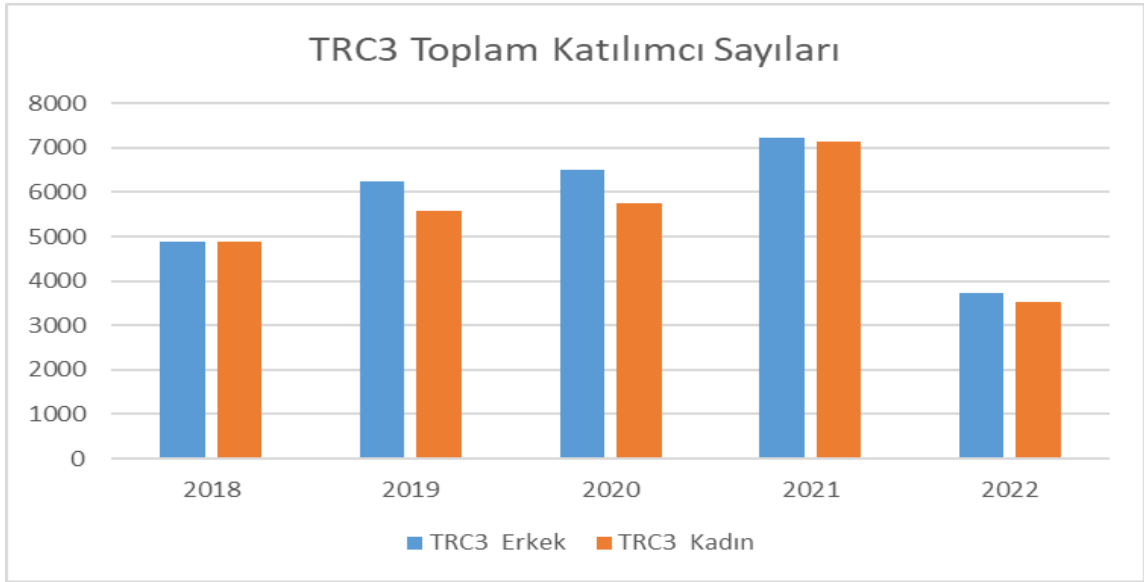

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.4 verileri doğrultusunda Batman iline ait veriler incelendiğinde, 2018 yılında 2.503 erkek, 2.438 kadın, 2019 yılında 3.254 erkek, 3.059 kadın, 2020 yılında 3.401 erkek, 2.934 kadın, 2021 yılında 3.614 erkek, 3.330 kadın, 2022 yılında ise 2.302 erkek ve 1.996 kadın katılımcı olduğu görülmektedir. Bir önceki yıla göre erkek katılımcı sayılarında 2019 yılında %30, 2020 yılında %4,52 ve 2021 yılında %6,26 oranında artış, 2022 yılında ise %36,30 oranında bir azalış olduğu görülmektedir. Kadın katılımcı sayılarında ise, 2019 yılında %25,47 oranında artış, 2020 yılında %4,09 oranında azalış, 2021 yılında %13,50 oranında artış ve 2022 yılında da %40,06 oranında

ciddi bir azalış olduğu görülmektedir. Çalışmanın incelendiği döneme ait tüm yıllarda kadın katılımcı sayısının erkek katılımcı sayılarına yakın olmakla beraber kadın katılımcı sayılarının daha az olduğu görülmektedir. Hem kadınların hem erkeklerin en fazla 2021 yılında, en az ise 2022 yılında programlara katıldığı görülmektedir. Pandeminin yoğun yaşandığı özellikle 2020 yılında erkeklerde %4,52 oranında artış olmuşken, kadınlarda ise %4,09 oranında azalış olduğu görülmektedir. Bu durumda kadınların işgücü piyasasına dahil olması açısından daha olumsuz etkilendikleri sonucuna varılabilmektedir.

Şekil 5. 5. Yıllara göre TRC3 bölgesi katılımcılarının cinsiyete göre dağılımı

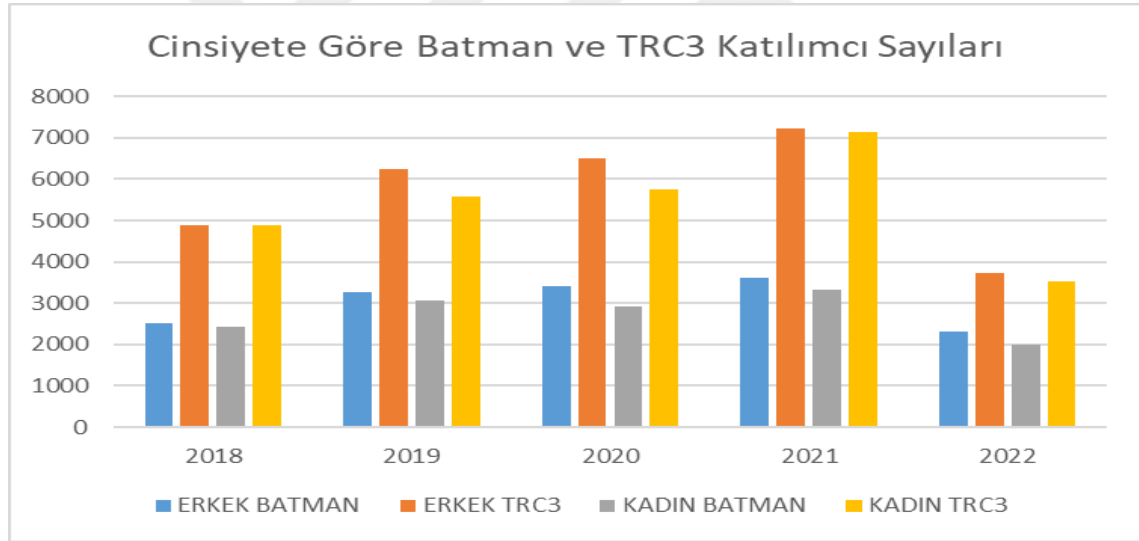
Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.5 verileri doğrultusunda TRC3 bölgesinin toplam verileri incelendiğinde, 2018 yılında 4.890 erkek, 5.581 kadın, 2019 yılında 6.236 erkek, 5.581 kadın, 2020 yılında 6.501 erkek, 5.767 kadın, 2021 yılında 7.217 erkek, 7.138 kadın, 2022 yılında ise 3.721 erkek ve 3.535 kadın katılımcı olduğu görülmektedir. Bir önceki yıla göre erkek katılımcı sayısında 2019 yılında %27,53, 2020 yılında %4,25 ve 2021 yılında %11,01 oranında artış, 2022 yılında ise %48,44 oranında bir azalış olduğu görülmektedir. Kadın katılımcı sayılarında ise, 2019 yılında %14,41 oranında artış, 2020 yılında %3,33 oranında azalış, 2021 yılında %23,77 oranında artış ve 2022 yılında da %50,48 oranında ciddi bir azalış olduğu görülmektedir. Çalışmanın tüm yıllarında kadın ve erkek katılımcı sayısının birbirine yakın olduğu ama erkek katılımcı sayısının

kadın katılımcı sayısından fazla olduğu görülmektedir. Hem kadınların hem erkeklerin en fazla 2021 yılında, en az ise 2022 yılında programlara katıldığı görülmektedir. Hem kadınlarda hem erkeklerde 2021 yılına kadar artış eğilimi olduğu, 2022 yılında ise ciddi anlamda azalış olduğu görülmektedir.

Katılımcı sayılarının cinsiyete göre değerlendirilmesi yapılırken, il düzeyinde ve TRC3 bölgesinin toplamında yer alan verilerden faydalanılarak yapılmaya çalışılmıştır. İllerin sosyal ve ekonomik açıdan farklı yapılara sahip olması, aktif istihdam politikaları açısından farklı sonuçları ortaya çıkarabilmektedir. Aktif istihdam politikaları kapsamında uygulanan programların yoğunluğu, katılımcı sayısı, katılımcıların cinsiyet dağılımı gibi yapılar bazı illerde benzerlik gösterirken, bazı illerde ise farklılıklar gösterebilmektedir. Dolayısıyla Batman ili ve TRC3 bölgesi verileri kıyaslanarak işbaşı eğitim programı uygulaması için anlamlı sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Şekil 5. 6. Yıllara göre Batman ve TRC3 bölgesi katılımcılarının cinsiyete göre dağılımı

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.6'ya göre yıllar itibarıyla cinsiyet bazlı veriler incelendiğinde, 2018 yılında TRC3 bölgesindeki erkek katılımcılarının %51,19'unun Batman ilinde açılan programlarda yer alan erkek katılımcılardan, kadın katılımcıların %49,98'inin de Batman ilinde açılan programlarda yer alan kadın katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bu oranlar, 2019 yılında erkeklerde %52,18, kadınlarda %54,81, 2020 yılında erkeklerde %52,32, kadınlarda %50,88, 2021 yılında erkeklerde %50,08, kadınlarda %46,65 ve 2022 yılında ise erkeklerde %61,87 iken kadınlarda %56,46

şeklinde görülmektedir. Bu oranlara bakıldığında TRC3 bölgesi katılımcıları için hem erkeklerde hem kadınlarda katılımcıların neredeyse iki tanesinden bir tanesi Batman iline ait olduğu görülmektedir. Bu durumda Batman'da yoğun bir şekilde katılımcı potansiyeli olduğunu söylemek mümkündür. Yıllar itibariyle, bir önceki yıla göre değişim oranları incelendiğinde 2019 yılında erkeklerde Batman'da %30, TRC3'te %27,53 oranında artış, kadınlarda ise Batman'da %25,47, TRC3'te %14,41 oranında artış olduğu görülmektedir. 2020 yılında erkeklerde Batman'da %4,52, TRC3'te %4,25 oranında artış, kadınlarda Batman'da %4,09 oranında azalış, TRC3'te ise %3,33 oranında artış görülmektedir. 2021 yılında erkeklerde Batman'da %6,26, TRC3'te %11,01 oranında artış, kadınlarda Batman'da %13,50, TRC3'te %23,77 oranında artış görülmektedir. 2020 yılında erkeklerde Batman'da %36,30, TRC3'te %48,44 oranında azalış, kadınlarda Batman'da %40,06 oranında, TRC3'te ise %50,48 oranında neredeyse yarı yarıya bir azalış olduğu görülmektedir. 2019 yılında hem erkeklerde hem kadınlarda Batman'da artış oranının TRC3'te artış oranından daha fazla olduğu görülmektedir. 2020 yılında Batman erkek artış oranı daha yüksekken kadınlarda ise Batman'da azalma TRC3'te ise artma görülmektedir. 2021 yılında hem erkeklerde hem kadınlarda TRC3'ün artış oranı Batman'ın artış oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. 2022 yılında hem Batman hem de TRC3'te ciddi anlamda katılımcı sayılarında azalma görülmektedir. Hem kadınlarda hem erkeklerde TRC3 bölgesinin azalış oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Dezavantajlı grupta yer alan kadın katılımcıların programlardan ne düzeyde faydalandıklarına bakıldığında, her dönem için hem Batman hem TRC3 bölgesinde kadın katılımcılar neredeyse erkek katılımcılarla eşit sayıda faydalandıkları görülmektedir. Kadın katılımcı sayılarının bu düzeyde olması, kadınların işgücü piyasasında daha fazla yer edinmelerini mümkün kılmaktadır. Bu da kadın istihdamına katkı açısından önem arz etmektedir.

5.4. Yaş Gruplarına Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı

İşbaşı eğitim programlarının etkinliğinin anlaşılmasında dikkat edilmesi gereken faktörlerden bir tanesi de, katılımcıların hangi yaş düzeylerinde programlara katılım sağladıklarıdır. İŞKUR, hizmetlerini sunarken her yaş grubuna hitap edecek şekilde hizmet sunmayı esas almaktadır. Aktif işgücü programlarından tüm yaş grupları faydalanabilmektedir. Fakat genç işsizlikle mücadele kapsamında büyük önem arz eden

işbaşı eğitim programlarına genç işsizlerin daha fazla katılım sağlamaları istenilen hedef olmaktadır.

Tablo 5. 4. İşbaşı eğitim programı katılımcılarının yıllar itibariyle yaş gruplarına göre dağılımı

YAŞ	İL	KATILIMCI SAYILARI				
		2018	2019	2020	2021	2022
15-29	BATMAN	4020	5131	5035	5668	3427
	MARDİN	2466	2606	2952	3902	1223
	SİİRT	688	838	705	644	114
	ŞIRNAK	675	904	916	1120	887
30-44	BATMAN	843	1061	1141	1101	765
	MARDİN	596	595	733	966	318
	SİİRT	119	159	147	148	27
	ŞIRNAK	194	272	318	365	292
45-59	BATMAN	77	121	158	174	105
	MARDİN	60	88	107	209	60
	SİİRT	6	3	0	5	0
	ŞIRNAK	21	34	53	48	35
60 ve üstü	BATMAN	1	0	1	1	1
	MARDİN	0	2	1	2	1
	SİİRT	0	0	1	0	0
	ŞIRNAK	2	3	0	2	1

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Tablo 5.4 verileri, 15-29, 30-44, 45-59 ile 60 ve üstü şeklinde dört yaş grubu olarak 2018-2022 dönemini kapsayacak şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Mardin ili verileri incelendiğinde, 15-29 yaş grubunda; 2018 yılında 2.466 kişinin, 2019 yılında 2.606 kişinin, 2020 yılında 2.952 kişinin, 2021 yılında 3.902 kişinin ve 2022 yılında ise 1.223 kişinin yer aldığı görülmektedir. 30-44 yaş grubunda; 2018 yılında 596, 2019 yılında 595, 2020 yılında 733, 2021 yılında 976 ve 2022 yılında ise 318 kişinin yer aldığı görülmektedir. 45-59 yaş grubunda; 2018 yılında 60, 2019 yılında 88, 2020 yılında 107, 2021 yılında 209 ve 2022 yılında ise 60 kişinin yer aldığı görülmektedir. 60 ve üstü yaş grubunda ise; 2018 yılında katılımcı olmadığı, 2019 yılında 2, 2020 yılında 1, 2021 yılında 2 ve 2022 yılında ise 1 kişinin yer aldığı

görülmektedir. Çalışmanın yapıldığı tüm dönemlerde katılımcıların en fazla genç işsiz grubunun oluşturduğu 15-29 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 15-29 yaş aralığı grubunu sırasıyla 30-44, 45-59 ve 60 ve üstü yaş aralığı grubu takip etmektedir. Tüm yıllarda 60 ve üstü yaş grubunda katılımın yok denilecek düzeyde olduğu görülmektedir. 15-29 yaş grubunun yıllara itibariyle tüm katılımcılar arasındaki oranına bakıldığında, 2018 yılında %78,99, 2019 yılında %79,19, 2020 yılında %77,83, 2021 yılında %76,83 ve 2022 yılında ise %76,34 oranında olduğu görülmektedir. Hemen hemen her beş katılımcıdan dört tanesinin genç işsizlerden oluştuğunu söylemek mümkündür.

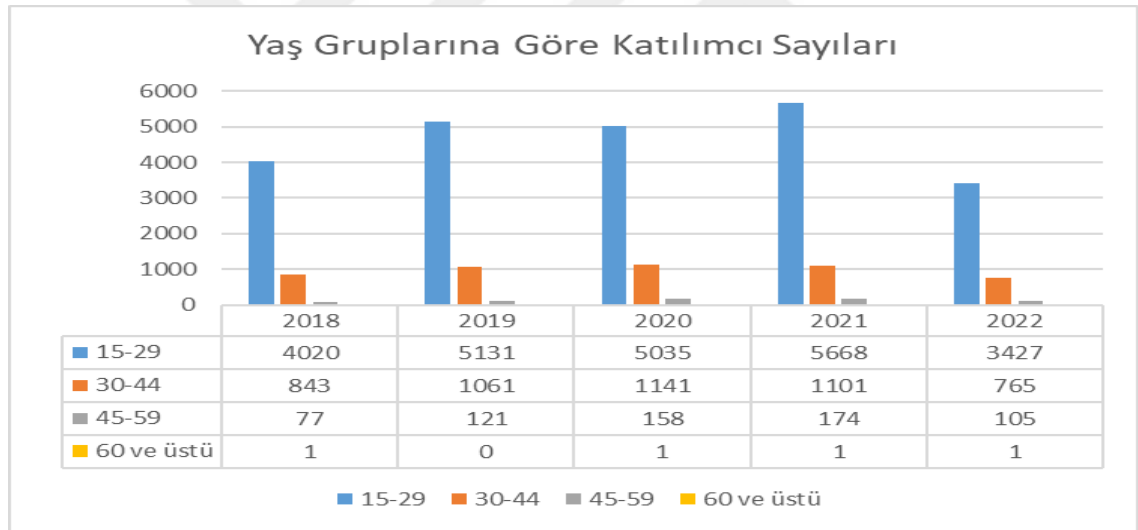
Siirt iline ait veriler incelendiğinde, 15-29 yaş grubunda; 2018 yılında 688, 2019 yılında 838, 2020 yılında 705, 2021 yılında 644 ve 2022 yılında ise 114 kişinin yer aldığı görülmektedir. 30-44 yaş grubunda; 2018 yılında 119, 2019 yılında 159, 2020 yılında 147, 2021 yılında 148 ve 2022 yılında ise 27 kişinin yer aldığı görülmektedir. 45-59 yaş grubunda; 2018 yılında 6, 2019 yılında 3, 2020 yılında hiç katılımcı olmadığı, 2021 yılında 5 ve 2022 yılında ise hiçbir katılımcının yer almadığı görülmektedir. 60 ve üstü yaş grubunda ise; sadece 2020 yılında 1 kişinin yer aldığı görülmektedir. Yaş gruplarına dağılım açısından Mardin iline benzer bir yapının olduğunu söylemek mümkündür. Siirt'te de en fazla katılımcı 15-29 yaş grubunda genç işsizlerden oluşmaktadır. Bu yaş grubundan sonra sırasıyla 30-44, 45-59 ve 60 ve üstü yaş grubu gelmektedir. Genç işsiz katılımcılarının yıllar itibariyle oranı incelendiğinde; 2018 yılında %84,62, 2019 yılında %83,80, 2020 yılında %82,65, 2021 yılında %80,80 ve 2022 yılında ise %80,85 şeklinde tüm yıllarda %80'nin üzerinde bir gerçekleşme olduğu görülmektedir.

Şırnak ili için veriler incelendiğinde, 15-29 yaş grubunda; 2018 yılında 675, 2019 yılında 904, 2020 yılında 916, 2021 yılında 1120 ve 2022 yılında ise 887 kişinin yer aldığı görülmektedir. 30-44 yaş grubunda; 2018 yılında 194, 2019 yılında 272, 2020 yılında 318, 2021 yılında 365 ve 2022 yılında ise 292 kişinin yer aldığı görülmektedir. 45-59 yaş grubunda; 2018 yılında 21, 2019 yılında 34, 2020 yılında 53, 2021 yılında 48 ve 2022 yılında ise 35 katılımcı olduğu görülmektedir. 60 ve üstü yaş grubunda ise; 2018 yılında 2, 2019 yılında 3, 2020 yılında hiç katılımcı olmadığı, 2021 yılında 2 ve 2022 yılında ise 1 katılımcının yer aldığı görülmektedir. Mardin ve Siirt illerinde olduğu gibi Şırnak ilinde de katılımcıların en fazla 15-29 yaş aralığında yani genç işsizlerden oluştuğu görülmektedir. 15-29 yaş grubunu, sırasıyla 30-44, 45-59 ve 60 ve üstü yaş grubu takip etmektedir. 15-29 yaş aralığı grubunun tüm katılımcılar arasındaki oranı

incelendiğinde, 2018 yılında %75,67, 2019 yılında %74,53, 2020 yılında %71,17, 2021 yılında %72,96 ve 2022 yılında ise %73 şeklinde oranlar çıkmaktadır. Çalışmanın yapıldığı yıllar itibariyle Mardin ve Siirt illeri ile kıyaslama yapıldığında, programlara katılan genç işsiz oranlarının Şırnak ilinde daha düşük çıktığı görülmektedir.

Batman ili için veriler analiz edilmeye çalışıldığında, 15-29 yaş grubunda; 2018 yılında 4.020, 2019 yılında 5.131, 2020 yılında 5.035, 2021 yılında 5.668 ve 2022 yılında ise 3.427 kişinin olduğu görülmektedir. 30-44 yaş grubunda; 2018 yılında 843, 2019 yılında 1.061, 2020 yılında 1.141, 2021 yılında 1.101 ve 2022 yılında ise 765 kişinin yer aldığı görülmektedir. 45-59 yaş grubunda; 2018 yılında 77, 2019 yılında 121, 2020 yılında 158, 2021 yılında 174 ve 2022 yılında ise 105 katılımcı olduğu görülmektedir. 60 ve üstü yaş grubunda ise; 2018 yılında 1, 2019 yılında hiç katılımcı olmadığı, 2020, 2021 ve 2022 yıllarında ise 1'er katılımcının yer aldığı görülmektedir.

Şekil 5. 7. Yıllar itibariyle Batman'da yaş gruplarına göre katılımcı sayıları

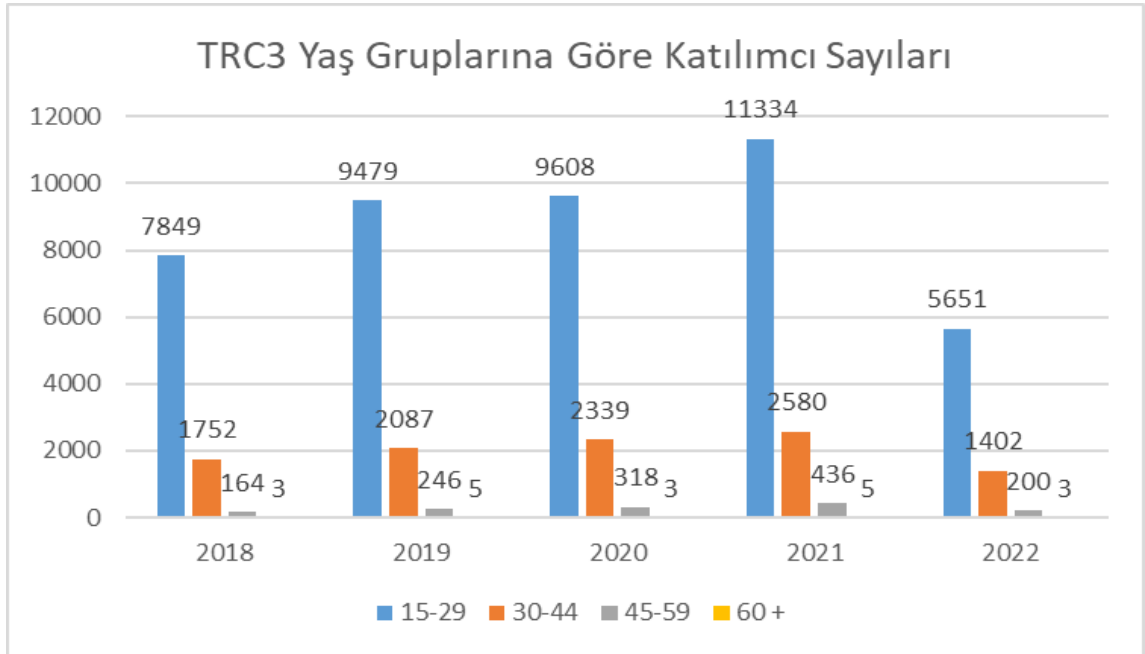

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.7 verilerine göre, 2018-2022 döneminin tamamında katılımcıların en fazla 15-29 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 15-29 yaş grubunu sırasıyla, 30-44, 45-59 ve 60 ve üstü yaş grubu takip etmektedir. 15-29 yaş aralığı grubunun tüm katılımcılar arasındaki oranı incelendiğinde; 2018 yılında %81,36, 2019 yılında %81,28, 2020 yılında %79,48, 2021 yılında %81,62 ve 2022 yılında ise %79,73 şeklinde çok yüksek oranlar çıkmaktadır. 30-44 yaş aralığının yıllar itibariyle oranı; 2018 yılında %17,06, 2019 yılında %16,81, 2020 yılında %18,01, 2021 yılında %15,86 ve 2022

yılında ise %17,80 şeklinde çıkmaktadır. 45-59 yaş aralığının yıllar itibariyle oranı; 2018 yılında %1,56, 2019 yılında %1,92, 2020 yılında %2,49, 2021 yılında %2,51 ve 2022 yılında ise %2,44 şeklinde çıkmaktadır. 60 ve üstü yaş grubunun oranı ise, 2018, 2020 ve 2022 yıllarında %0,02, 2021 yılında %0,01 ve 2019 yılında ise %0,00 şeklinde çok düşük çıkmaktadır. Her sene hemen hemen her 5 katılımcıdan dördünün 15-29 yaş aralığında yer alan genç işsizlerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu da diğer illerde olduğu gibi Batman'da da aktif işgücü programlarının, asıl amacı olan genç işsizlikle mücadele konusunda başarılı olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 5. 8. Yıllar itibariyle TRC3 bölgesi yaş gruplarına göre katılımcı sayıları

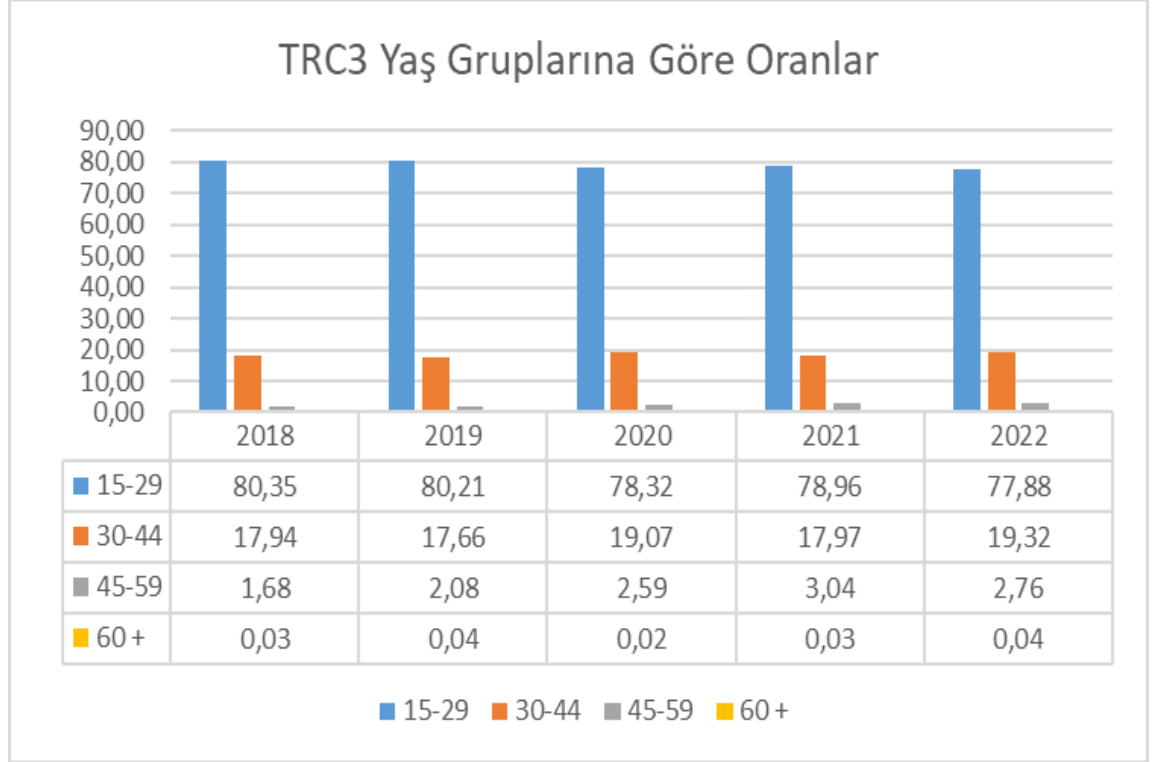
Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.8 verilerine göre TRC3 bölgesinin toplam katılımcı sayıları yaş gruplarına göre incelendiğinde; TRC3 bölgesini oluşturan illerdeki katılımcılarının yaş profillerinin benzer yapıda olması, TRC3 bölgesinin toplamını da etkilemiştir. Dolayısıyla da TRC3 toplamında da benzer bir yapı ortaya çıkmıştır. İllerde olduğu gibi TRC3'te de tüm yıllarda en fazla katılımcının 15-29 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Yine illere benzer olarak 15-29 yaş grubunu sırasıyla, 30-44, 45-59 ve 60 ve üstü yaş grubu takip etmektedir.

15-29 yaş grubunda; 2018 yılında 7.849, 2019 yılında 9.479, 2020 yılında 9.608, 2021 yılında 11.334 ve 2022 yılında ise 5.651 kişinin olduğu görülmektedir. 30-44 yaş

grubunda; 2018 yılında 1.752, 2019 yılında 2.087, 2020 yılında 2.339, 2021 yılında 2.580 ve 2022 yılında ise 1.402 kişinin yer aldığı görülmektedir. 45-59 yaş grubunda; 2018 yılında 164, 2019 yılında 246, 2020 yılında 318, 2021 yılında 436 ve 2022 yılında ise 200 katılımcı olduğu görülmektedir. 60 ve üstü yaş grubunda ise; 2018, 2020 ve 2022 yıllarında 3'er kişi, 2019 ve 2021 yıllarında ise 5'er katılımcı bulunmaktadır.

Şekil 5. 9. Yıllar itibariyle TRC3 bölgesi yaş gruplarına göre katılımcı oranları

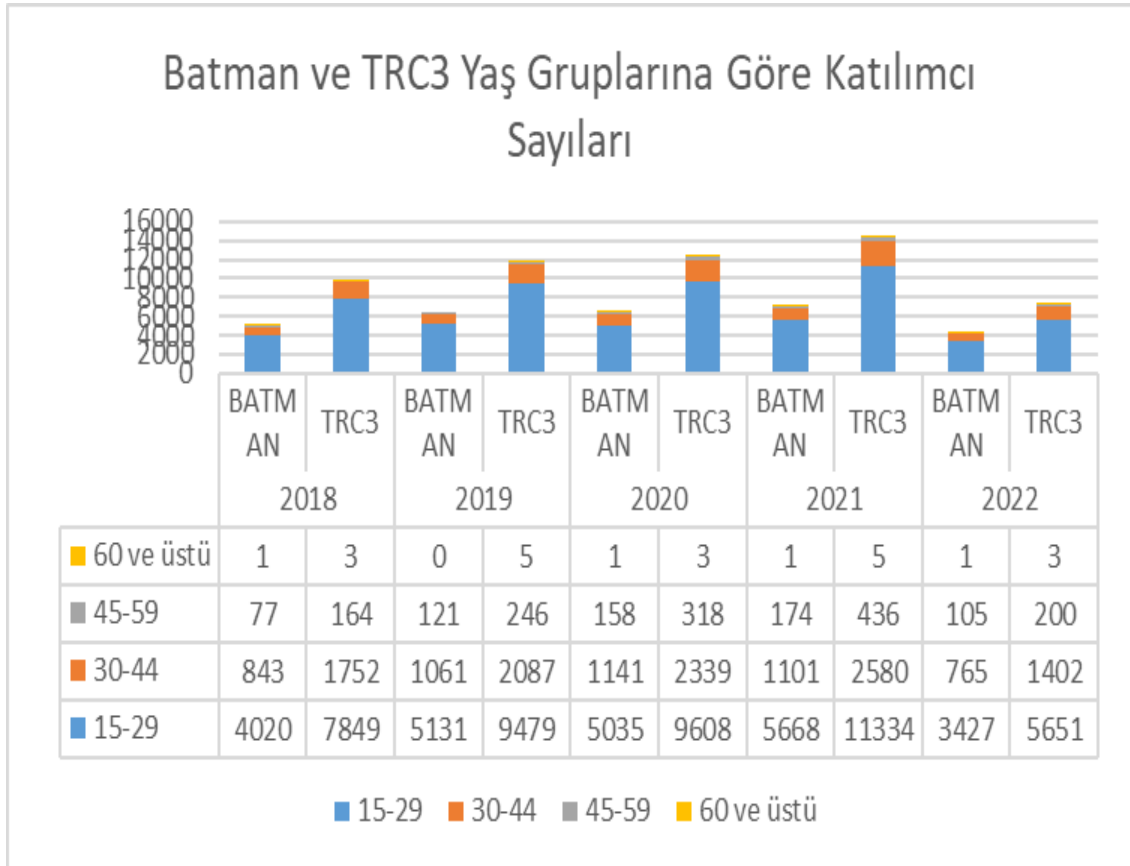

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.9 verileri ışığında TRC3 gölgesinin toplam katılımcılarının yaş gruplarına göre oranları incelendiğinde; 2018 yılında katılımcıların %80,35'i 15-29 yaş aralığında, %17,94'ü 30-44 yaş aralığında, %1,68'i 45-59 yaş aralığında ve %0,03'ü ise 60 ve üstü yaş aralığında olduğu görülmektedir. 2019 yılında katılımcıların %80,21'i 15-29 yaş aralığını, %17,66'sı 30-44 yaş aralığını, %2,08'i 45-59 yaş aralığını ve %0,04'ü de 60 ve üstü yaş aralığını oluşturmaktadır. 2020 yılında katılımcıların %78,32'si 15-29 yaş aralığını, %19,07'si 30-44 yaş aralığını, %2,59'u 45-59 yaş aralığını ve %0,02'si de 60 ve üstü yaş aralığını oluşturmaktadır. 2021 yılında katılımcıların %78,96'sı 15-29 yaş aralığını, %17,97'si 30-44 yaş aralığını, %3,04'ü 45-59 yaş aralığını ve %0,03'ü de 60 ve üstü yaş aralığını oluşturmaktadır. 2022 yılında

katılımcıların %77,88'i 15-29 yaş aralığını, %19,32'si 30-44 yaş aralığını, %2,76'sı 45-59 yaş aralığını ve %0,04'ü de 60 ve üstü yaş aralığını oluşturmaktadır. Çalışmanın yapıldığı tüm yıllarda 15-29 yaş aralığını oluşturan katılımcıların oranı, %80'lere yakın oranlarla çok yüksek çıktığı görülmektedir.

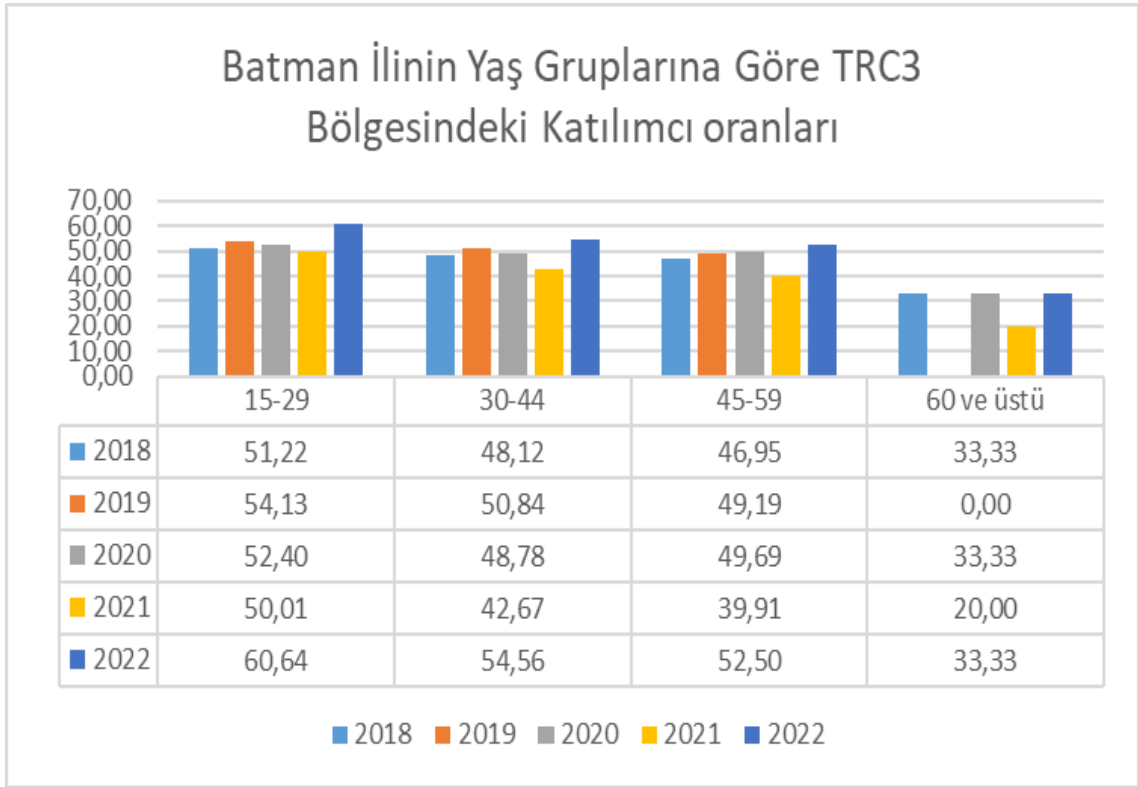
Şekil 5. 10. Yıllar itibariyle Batman ve TRC3 bölgesi yaş gruplarına göre katılımcı sayıları

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.10 verilerinden faydalanılarak Batman ili ve TRC3 bölgesi verileri kıyaslaması yapılarak Batman ve TRC3 bölgesinde işbaşı eğitim programı uygulamaları için daha anlamlı sonuçlar elde edebilmeye çalışılmıştır. Şekilde yer alan verilere göre, 2018-2022 yıllarını kapsayan dönemde 15-29, 30-44 ve 45-59 yaş gruplarında yer alan katılımcıların hemen hemen yarısının Batman ilinde açılan programlara katılan kişiler olduğu görülmektedir. 60 yaş ve üstü katılımcılarda ise hem Batman'da hem de TRC3'te kayda değer bir katılım olmamıştır.

Şekil 5. 11. Yıllar itibariyle Batman ilinin yaş gruplarına göre TRC3 bölgesindeki katılımcı oranları

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.11 verileri incelendiğinde; tüm yaş gruplarında Batman ilinin TRC3 bölgesindeki oranlarının %50 civarı olduğu bazı yıllarda ise %50'nin üstüne çıktığı görülmektedir. Yıllar itibariyle yaş gruplarına göre analiz edildiğinde 15-29 yaş grubunun oranı; 2018 yılında %51,22, 2019 yılında %54,13, 2020 yılında %52,40, 2021 yılında %50,01 ve 2022 yılında ise %60,64 olduğu görülmektedir. 30-44 yaş grubunun oranı; 2018 yılında %48,12, 2019 yılında %50,84, 2020 yılında %48,78, 2021 yılında %42,67 ve 2022 yılında ise %54,56 olduğu görülmektedir. 45-59 yaş grubunun oranı; 2018 yılında %46,95, 2019 yılında %49,19, 2020 yılında %49,69, 2021 yılında %39,91 ve 2022 yılında ise %52,50 olduğu görülmektedir. 60 ve üstü yaş grubunun oranı; 2018 yılında %33,33, 2019 yılında %0, 2020 yılında %33,33, 2021 yılında %20 ve 2022 yılında ise %33,33 olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında tüm yıllarda ve tüm yaş gruplarında TRC3 bölgesinde açılan programlara katılan katılımcıların hemen hemen her ikisinden birisinin Batman ilindeki programlara katılan katılımcılardan oluştuğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla genç işsizlikle mücadele konusunda TRC3 bölgesinde yer alan iller arasında Batman ilinin önemli bir yer kapladığı söylenebilir.

Batman'ın genç işsizlikle mücadele noktasında başarılı adımlar attığını söylemek mümkündür.

5.5. Öğrenim Durumlarına Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı

İşbaşı eğitim programları, İŞKUR'a kayıtlı işsizlere mesleki eğitim kazandırmanın yanında, işsizlere normal eğitim-öğretim döneminde edindikleri pratik bilgilerini pekiştirmek amacıyla da uygulanan bir aktif istihdam politika araçlarından biridir. Bu açıdan programlara katılan işsizlerin eğitim durumlarının incelenmesi de işbaşı eğitim programının etkinliğinin değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. İŞKUR, katılımcıların eğitim profillerini; okuryazar olmayan, okuryazar, ilköğretim, ortaöğretim (lise ve dengi okul), önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora şeklinde sekiz kategoride değerlendirmektedir. İstatistiki verileri de bu kategorilere göre paylaşmaktadır. Aşağıda tablo halinde verilmiş olan bilgiler doğrultusunda TRC3 bölgesinde yer alan Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinin verileri ayrı ayrı analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca TRC3 bölgesinin kümülatif verileri de analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 5. 5. İşbaşı eğitim programı katılımcılarının yıllar itibariyle öğrenim durumlarına göre dağılımı

EĞİTİM DURUMU	İL	KATILIMCI SAYISI				
		2018	2019	2020	2021	2022
Okur Yazar Olmayan	BATMAN	7	25	88	12	5
	MARDİN	7	7	16	2	0
	SİİRT	6	2	0	0	0
	ŞIRNAK	1	39	65	7	2
Okur Yazar	BATMAN	517	1115	1222	1221	697
	MARDİN	350	244	550	498	130
	SİİRT	23	46	55	55	15
	ŞIRNAK	312	441	386	372	265
İlköğretim	BATMAN	2702	2915	2719	2740	1835
	MARDİN	1719	1660	1516	2243	850
	SİİRT	303	368	277	238	54
	ŞIRNAK	287	339	375	527	480
Ortaöğretim(Lise ve dengi okul)	BATMAN	1045	1407	1478	1947	1332
	MARDİN	694	853	1000	1503	474
	SİİRT	259	334	312	284	47
	ŞIRNAK	160	202	290	388	350
Önlisans	BATMAN	381	530	485	588	293
	MARDİN	211	289	422	452	87

	SİİRT	129	154	115	117	12
	ŞIRNAK	81	109	102	145	67
Lisans	BATMAN	287	314	336	431	132
	MARDİN	140	236	285	378	59
	SİİRT	93	95	94	102	13
	ŞIRNAK	51	82	69	93	49
Yüksek Lisans	BATMAN	2	7	6	5	4
	MARDİN	1	2	4	3	2
	SİİRT	0	1	0	1	0
	ŞIRNAK	0	1	0	3	2
Doktora	BATMAN	0	0	1	0	0
	MARDİN	0	0	0	0	0
	SİİRT	0	0	0	0	0
	ŞIRNAK	0	0	0	0	0

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Tablo 5.5 verileri ışığında Mardin illinde programlara katılan katılımcıların eğitim profilleri incelendiğinde; okuryazar olmayan eğitim grubunda, 2018 yılında 7 kişinin, 2019 yılında 7 kişinin, 2020 yılında 16 kişinin, 2021 yılında 2 kişinin katılım sağladığı, 2022 yılında ise katılım olmadığı görülmektedir. Okuryazar grubunda, 2018 yılında 350 kişi, 2019 yılında 244 kişi, 2020 yılında 550 kişi, 2021 yılında 498 kişi ve 2022 yılında ise 130 kişi katılım sağlamıştır. İlköğretim grubunda, 2018 yılında 1.719 kişi, 2019 yılında 1.660 kişi, 2020 yılında 1.516 kişi, 2021 yılında 2.243 kişi ve 2022 yılında ise 850 kişi katılım sağlamıştır. Ortaöğretim (lise ve dengi okul) grubunda, 2018 yılında 694 kişi, 2019 yılında 853 kişi, 2020 yılında 1.000 kişi, 2021 yılında 1.503 kişi ve 2022 yılında ise 474 kişi katılım sağlamıştır. Önlisans grubunda, 2018 yılında 211 kişi, 2019 yılında 289 kişi, 2020 yılında 422 kişi, 2021 yılında 452 kişi ve 2022 yılında ise 87 kişi katılım sağlamıştır. Lisans grubunda, 2018 yılında 140 kişi, 2019 yılında 236 kişi, 2020 yılında 285 kişi, 2021 yılında 378 kişi ve 2022 yılında ise 59 kişi katılım sağlamıştır. Yüksek lisans grubunda, 2018 yılında 1 kişi, 2019 yılında 2 kişi, 2020 yılında 4 kişi, 2021 yılında 3 kişi ve 2022 yılında ise 2 kişi katılım sağlamıştır. 2018-2022 döneminde doktora düzeyinde katılım olmamıştır. 2018-2022 döneminde tüm yıllarda en fazla katılımın ilköğretim düzeyinde eğitime sahip katılımcılardan olduğu görülmektedir. İlköğretim mezunlarından sonra da en fazla katılım ortaöğretim mezunlardan oluşmuştur. Geri kalan eğitim gruplarında ise pek fazla katılımcı olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 5.5'e göre Siirt ilinin verilerine bakıldığında; katılımcı sayılarında farklılık olsa bile eğitim durumlarına göre katılımcı profillerinde benzerlik görülmektedir. Eğitim gruplarına göre incelendiğinde; okuryazar olmayan eğitim grubunda, 2018 yılında 6 kişinin, 2019 yılında 2 kişinin katılım sağladığı, 2020,2021 ve 2022 yılında ise katılım olmadığı görülmektedir. Okuryazar grubunda, 2018 yılında 23 kişi, 2019 yılında 46 kişi, 2020 ve 2021 yıllarında 55'er kişi ve 2022 yılında ise 15 kişi katılım sağlamıştır. İlköğretim grubunda, 2018 yılında 303 kişi, 2019 yılında 368 kişi, 2020 yılında 277 kişi, 2021 yılında 238 kişi ve 2022 yılında ise 54 kişi katılım sağlamıştır. Ortaöğretim (lise ve dengi okul) grubunda, 2018 yılında 259 kişi, 2019 yılında 334 kişi, 2020 yılında 312 kişi, 2021 yılında 284 kişi ve 2022 yılında ise 47 kişi katılım sağlamıştır. Önlisans grubunda, 2018 yılında 129 kişi, 2019 yılında 154 kişi, 2020 yılında 115 kişi, 2021 yılında 117 kişi ve 2022 yılında ise 12 kişi katılım sağlamıştır. Lisans grubunda, 2018 yılında 93 kişi, 2019 yılında 95 kişi, 2020 yılında 94 kişi, 2021 yılında 102 kişi ve 2022 yılında ise 13 kişi katılım sağlamıştır. Yüksek lisans grubunda, 2019 ve 2021 yıllarında 1'er kişinin katılım sağladığı, diğer yıllar da ise katılımcı olmadığı görülmektedir. 2018-2022 döneminde doktora düzeyinde herhangi bir katılım olmamıştır. Çalışmanın yapıldığı dönem itibariyle katılımcı sayıları açısından ilköğretim mezunları 2020 yılı hariç ilk sırada yer almaktadır. 2020 yılında ortaöğretim mezunları ilk sırada yer almaktadır. Ortaöğretim mezunları diğer yıllarda ikinci sırada yer almaktadır. Bu iki eğitim durumuna sahip katılımcılar toplam katılımcılar arasında büyük bir çoğunluğa sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda diğer eğitim gruplarında katılımın az olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 5.5 verilerine bakıldığında, Şırnak iline ait katılımcıların eğitim profillerinin Mardin ve Siirt illeriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Eğitim gruplarına göre incelendiğinde; okuryazar olmayan eğitim grubunda, 2018 yılında 1 kişinin, 2019 yılında 39 kişinin, 2020 yılında 65 kişinin, 2021 yılında 7 kişinin ve 2022 yılında ise 2 kişinin katılım sağladığı görülmektedir. Okuryazar grubunda, 2018 yılında 312 kişi, 2019 yılında 441 kişi, 2020 yılında 386 kişi, 2021 yılında 372 kişi ve 2022 yılında ise 265 kişi katılım sağlamıştır. İlköğretim grubunda, 2018 yılında 287 kişi, 2019 yılında 339 kişi, 2020 yılında 375 kişi, 2021 yılında 527 kişi ve 2022 yılında ise 480 kişi katılım sağlamıştır. Ortaöğretim (lise ve dengi okul) grubunda, 2018 yılında 160 kişi, 2019 yılında 202 kişi, 2020 yılında 290 kişi, 2021 yılında 388 kişi ve 2022 yılında ise 350 kişi katılım sağlamıştır. Önlisans grubunda, 2018 yılında 81 kişi, 2019 yılında 109 kişi, 2020 yılında 102 kişi, 2021 yılında 145 kişi ve 2022 yılında ise 67 kişi

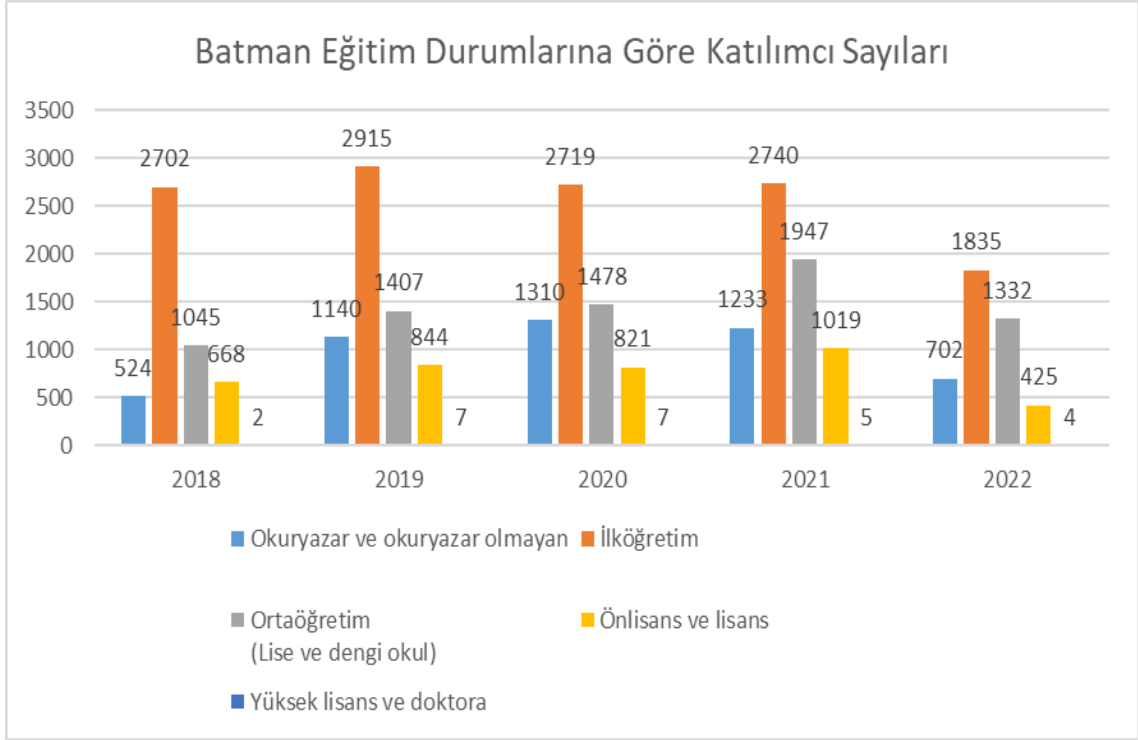
katılım sağlamıştır. Lisans grubunda, 2018 yılında 51 kişi, 2019 yılında 82 kişi, 2020 yılında 69 kişi, 2021 yılında 93 kişi ve 2022 yılında ise 49 kişi katılım sağlamıştır. Yüksek lisans grubunda, 2019 yılında 1 kişi, 2021 yılında 3 ve 2022 yılında 2 kişi katılım sağlamıştır. 2018 ve 2020 yıllarında ise katılımcı olmadığı görülmektedir. 2018-2022 döneminde doktora düzeyinde herhangi bir katılım olmamıştır. Yine Mardin ve Siirt illerinde olduğu gibi en fazla katılımcı ilk önce ilköğretim mezunlarından sonradan ise ortaöğretim mezunlarından oluştuğunu söylemek mümkündür. Diğer eğitim seviyelerinde katılım düşük düzeylerde kalmıştır.

Tablo 5.5 verileri ışığında Batman ilinin verilerine bakıldığında, katılımcıların eğitim profilleri diğer illerle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Eğitim gruplarına göre veriler ele alındığında; okuryazar olmayan grubunda, 2018 yılında 7 kişinin, 2019 yılında 25 kişinin, 2020 yılında 88 kişinin, 2021 yılında 12 kişinin katılım sağladığı, 2022 yılında ise 5 kişinin katılım sağladığı görülmektedir. Okuryazar grubunda, 2018 yılında 517 kişi, 2019 yılında 1.115 kişi, 2020 yılında 1.222 kişi, 2021 yılında 1.221 kişi ve 2022 yılında ise 697 kişi katılım sağlamıştır. İlköğretim grubunda, 2018 yılında 2.702 kişi, 2019 yılında 2.915 kişi, 2020 yılında 2.719 kişi, 2021 yılında 2.740 kişi ve 2022 yılında ise 1.835 kişi katılım sağlamıştır. Ortaöğretim (lise ve dengi okul) grubunda, 2018 yılında 1.045 kişi, 2019 yılında 1.407 kişi, 2020 yılında 1.478 kişi, 2021 yılında 1.947 kişi ve 2022 yılında ise 1.332 kişi katılım sağlamıştır. Önlisans grubunda, 2018 yılında 381 kişi, 2019 yılında 530 kişi, 2020 yılında 485 kişi, 2021 yılında 588 kişi ve 2022 yılında ise 293 kişi katılım sağlamıştır. Lisans grubunda, 2018 yılında 287 kişi, 2019 yılında 314 kişi, 2020 yılında 336 kişi, 2021 yılında 431 kişi ve 2022 yılında ise 132 kişi katılım sağlamıştır. Yüksek lisans grubunda, 2018 yılında 2 kişi, 2019 yılında 7 kişi, 2020 yılında 6 kişi, 2021 yılında 5 kişi ve 2022 yılında ise 4 kişi katılım sağlamıştır. Doktora düzeyinde ise 2020 yılında 1 kişi katılmış, diğer yıllarda ise katılım olmamıştır. Yine diğer illere benzer olarak tüm yıllarda katılım en fazla ilköğretim düzeyinde olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise ortaöğretim mezunları yer almaktadır. Diğer eğitim seviyesine sahip katılımcılarda katılımın düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir.

Bazı eğitim gruplarında bazı yıllarda hiç katılımcı olmadığı ya da çok az katılımcı olduğu görülmektedir. Bundan dolayı Batman ili ve TRC3 bölgesinin toplamı için daha anlamlı sonuçlara ulaşmak adına eğitim durumlarına göre gruplar, ‘okuryazar ve okuryazar olmayan’, ‘ilköğretim’, ‘ortaöğretim (lise ve dengi okul)’, ‘önlisans

ve lisans’’ ve ‘‘yüksek lisans ve doktora’’ şeklinde 5 kategoride analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda veriler aşağıda şekil 5.12’de gösterilmiştir.

Şekil 5. 12. Yıllar itibariyle Batman ilinin eğitim gruplarına göre katılımcı sayıları

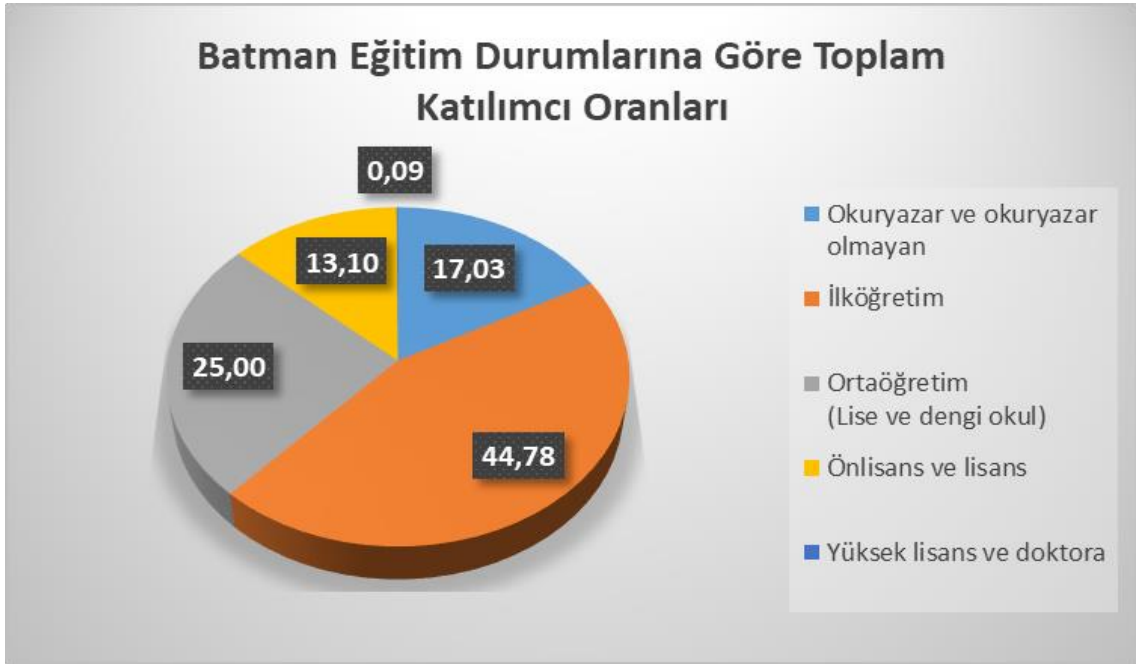

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.12 verileri incelendiğinde, 2018-2022 döneminin tüm yıllarında ilköğretim mezunlarının sayısının diğer eğitim durumu gruplarından çok daha fazla olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise ortaöğretim mezunları gelmektedir. En az katılımcıya sahip grup ise yüksek lisans ve doktora mezunları olmuştur. İlköğretim mezunlarının 2018 yılı içindeki oranı %54,69 iken 2019 yılında bu oran %46,17’ye düşmüştür. 2020 yılındaki oran %42,92, 2021 yılında %39,46 ve 2022 yılında ise oran %42,69 olarak çıkmıştır. Ortaöğretim mezunlarının oranı, 2018 yılında %21,15 oranında, 2019 yılında %22,29 oranında, 2020 yılında %23,33 oranında, 2021 yılında %28,04 oranında ve 2022 yılında ise %30,99 oranında çıkmıştır. Okuryazar ve okuryazar olmayanların oranı, 2018 yılında %10,61 oranında, 2019 yılında %18,06 oranında, 2020 yılında %20,68 oranında, 2021 yılında %17,76 oranında ve 2022 yılında ise %16,33 oranında görülmektedir. Önlisans ve lisans mezunlarının oranı, 2018 yılında %13,52 oranında, 2019 yılında %13,37 oranında, 2020 yılında %12,96 oranında, 2021

yılında %14,67 oranında ve 2022 yılında ise %9,89 oranında görülmektedir. Yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranı, 2018 yılında %0,04 oranında, 2019 yılında %0,11 oranında, 2020 yılında %0,11 oranında, 2021 yılında %0,07 oranında ve 2022 yılında ise %0,09 oranında çok düşük oranlar olarak görülmektedir.

Şekil 5. 13. 2018-2022 dönemi Batman ilinin eğitim durumlarına göre katılımcı oranları

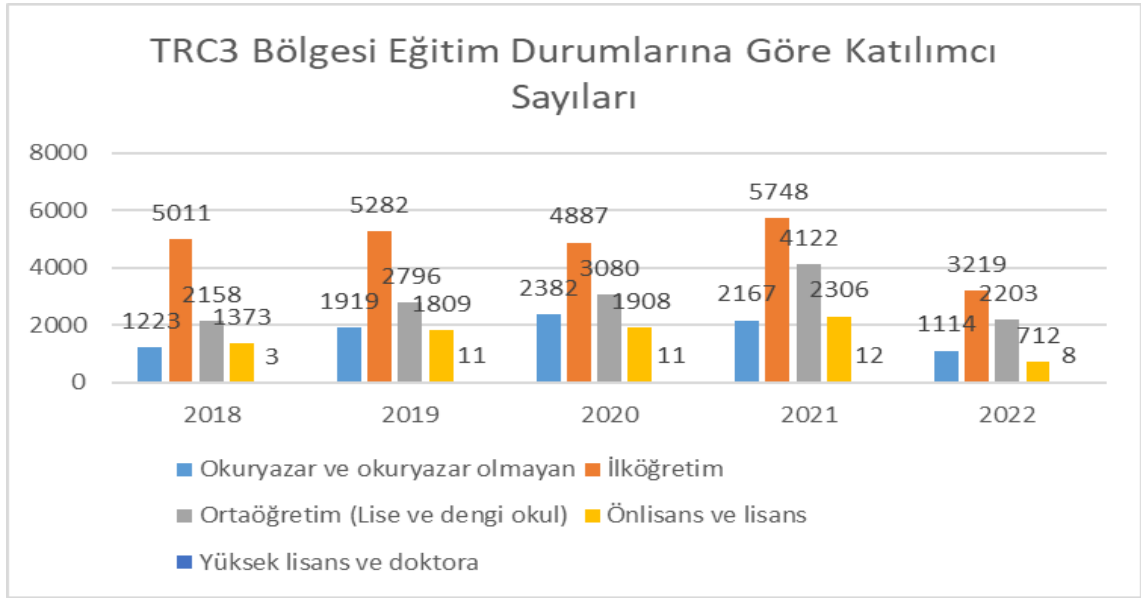

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.13'e göre Batman ilinin 2018-2022 dönemini kapsayan toplam katılımcıların eğitim durumlarına göre oranlarına bakıldığında; okuryazar ve okuryazar olmayanların oranı %17,03, ilköğretim mezunlarının oranı %44,78, ortaöğretim mezunlarının oranı %25, ön lisans ve lisans mezunlarının oranı %13,10 ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranı ise %0,09 olarak çıktığı görülmektedir. Bu verilere göre toplam katılımcıların yarısına yakını ilköğretim mezunlarından oluşmaktadır. Ortaöğretim mezunları ise toplam katılımcıların dörtte birini oluşturmaktadır. Bu durumda neredeyse her iki katılımcıdan birinin ilköğretim mezunu ve her dört katılımcıdan birinin de ortaöğretim mezunu olduğunu söylemek mümkündür. Yüksek lisans ve doktora mezunlarının programlara katılma oranı yok denilebilecek düzeyde olması dikkat çekmektedir.

TRC3 bölgesinin toplam katılımcılarının beş temel eğitim durumlarına göre dağılımı aşağıda yer alan Şekil 5.14'te verilmiştir.

Şekil 5. 14. Yıllar itibariyle TRC3 bölgesi eğitim durumlarına göre katılımcı sayıları

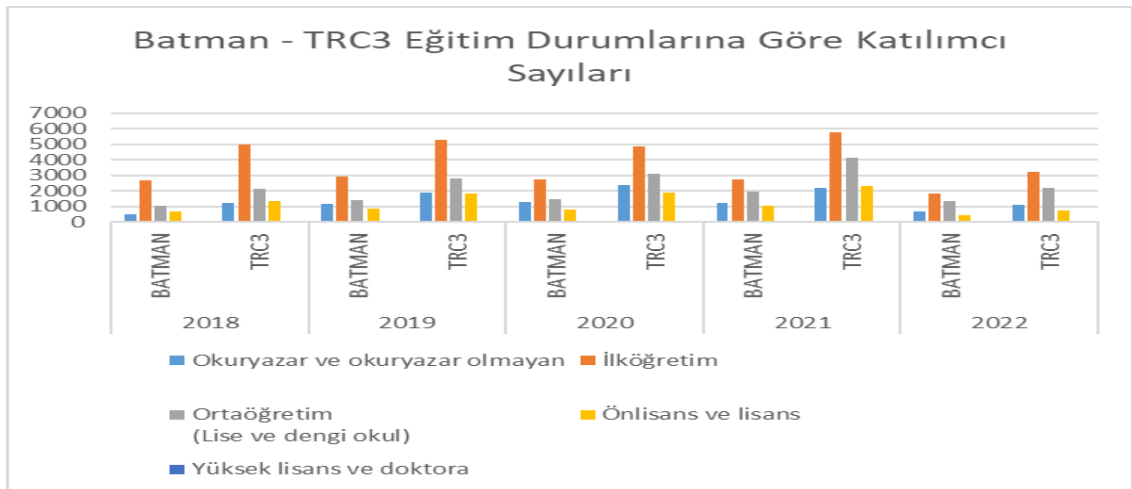

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.14 verileri ışığında TRC3 bölgesinin toplam katılımcılarının eğitim durumlarına bakıldığında; illerle benzer bir profil ortaya çıkmaktadır. Tüm yıllarda ilköğretim mezunlarının sayısı en fazla çıkmıştır. İkinci sırada ise ortaöğretim mezunları yer almaktadır. En az katılım ise yüksek lisans ve doktora mezunlarından oluşmaktadır.

Batman ili ile TRC3 bölgesinin toplam katılımcılarının eğitim durumlarına göre kıyaslaması yapılarak Batman ili için anlamlı sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

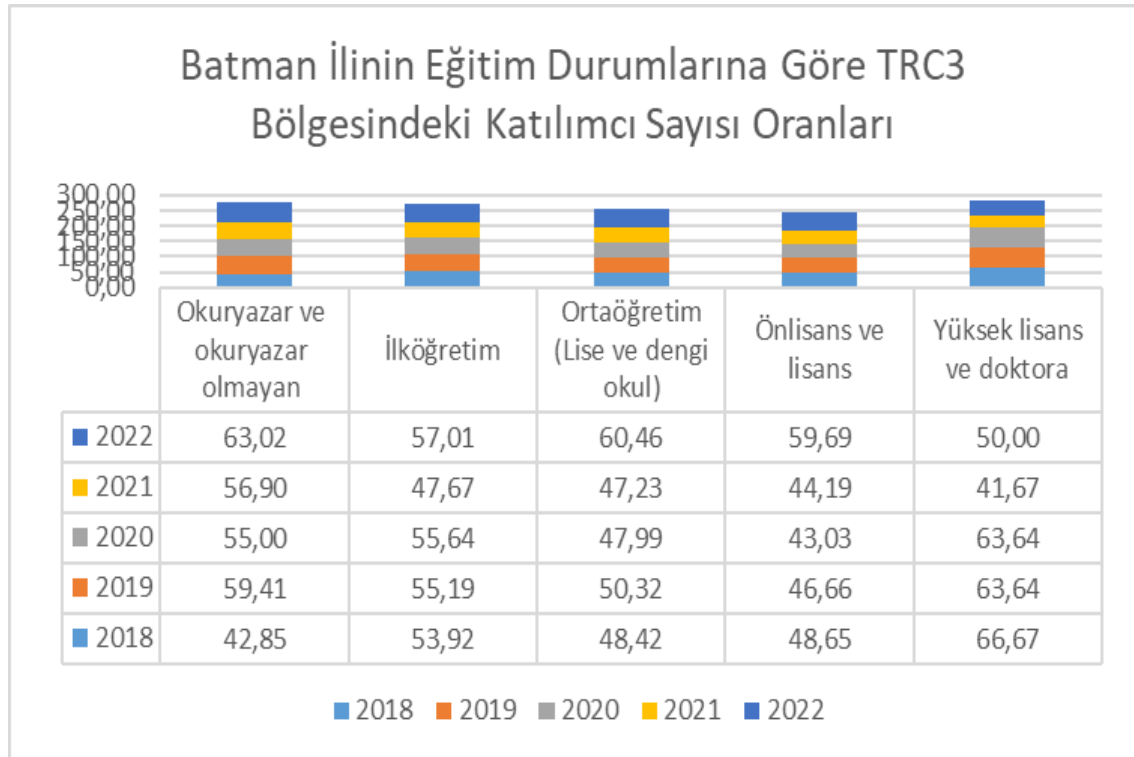
Şekil 5. 15. Yıllar itibariyle Batman ili ve TRC3 bölgesi eğitim durumlarına göre katılımcı sayıları

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.15 verilerine göre Batman ve TRC3 karşılaştırması yapıldığında hemen hemen tüm eğitim gruplarında ve tüm yıllarda katılımcıların büyük bir çoğunluğu Batman ilinde programlara katılan katılımcılar olduğu görülmektedir. TRC3 bölgesindeki ilköğretim mezunu katılımcıların hemen hemen yarısının Batman iline ait olduğu görülmektedir.

Şekil 5. 16. Yıllar itibariyle Batman ilinin eğitim durumlarına göre TRC3 bölgesindeki katılımcı oranları

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].

Şekil 5.16 verilerine göre Batman ilinin eğitim durumlarına göre TRC3 bölgesindeki toplam katılımcı sayıları arasındaki oranlarına bakıldığında; okuryazar ve okuryazar olmayan grubun oranı, 2018 yılında %42,85, 2019 yılında %59,41, 2020 yılında %55, 2021 yılında %56,90 ve 2022 yılında ise %63,02 olarak görülmektedir. İlköğretim mezunların oranı; 2018 yılında %53,92, 2019 yılında %55,19, 2020 yılında %55,64, 2021 yılında %47,67 ve 2022 yılında ise %57,01 olarak görülmektedir. Ortaöğretim (lise ve dengi okul) mezunlarının oranı; 2018 yılında %48,42, 2019 yılında %50,32, 2020 yılında %47,99, 2021 yılında %47,23 ve 2022 yılında ise %60,46 olarak görülmektedir. Önlisans ve lisans mezunlarının oranı; 2018 yılında %48,65, 2019 yılında %46,66, 2020 yılında %43,03, 2021 yılında %44,19 ve 2022 yılında ise %56,69

olarak görülmektedir. Yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranı 2018 yılında %66,67, 2019 yılında %63,64, 2020 yılında %63,64, 2021 yılında %41,67 ve 2022 yılında ise %50 olarak çıkmaktadır.

5.6. Mesleklere Göre İşbaşı Eğitim Programlarının Dağılımı

Çalışmanın önceki aşamalarında işbaşı eğitim programları, yıllara göre program ve katılımcı sayıları, yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre analiz edilmeye çalışılmıştır. İşbaşı eğitim programlarının verimliliği ve etkinliğinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından programların açılan mesleklere göre dağılımı da önem arz etmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda yüzlerce farklı mesleklerde işbaşı eğitim programları açılmasına rağmen katılımcı sayılarının yoğunluğu az sayıda bazı mesleklerde olduğu görülmektedir. Mesleklere göre birbirine yakın bir dağılım görülmemektedir. Yığılmanın daha çok birkaç sınırlı meslekte olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu kısmında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek ele alınmıştır.

Tablo 5. 6. Mardin ili işbaşı eğitim programlarının katılımcısı en fazla olan ilk on mesleğe göre dağılımı

SIRA NO	2018	
	MESLEK	KATILIMCI SAYISI
1	Makineci (Dikiş)	1993
2	Satış Elemanı (Perakende)	134
3	Büro Memuru (Genel)	113
4	Garson (Servis Elemanı)	68
5	Çağrı Merkezi Müşteri Temsilcisi	66
6	Reyon Görevlisi	55
7	Satış Danışmanı / Uzmanı	49
8	Büro İşçisi	41
9	Sekreter	39
10	Satış Görevlisi	36

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Çalışmada 2018-2022 dönemini kapsayan yıllara göre verilerin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Ancak İŞKUR tarafından Mardin ilinin sadece 2018 yılına ait veriler paylaşıldığından 2018 yılı verileri değerlendirilmeye alınmıştır. Tablo 5.6 verileri incelendiğinde, en fazla katılımcısı olan mesleğin makineci(dikiş) mesleği

olduğu görülmektedir. İkinci sırada satış elemanı(perakende), üçüncü sırada ise büro memuru(genel) yer almaktadır. İlk on meslek arasında en son sırada ise satış görevlisi yer almaktadır. İlk on mesleğin yer aldığı toplam 2.594 katılımcının %76,83'ünü makineci(dikiş) mesleği oluşturmaktadır. 2018 yılında Mardin ilinde 116 meslekte açılan programlara katılan toplam 3.122 katılımcı arasından makineci(dikiş) mesleğindeki katılımcı oranı ise %63,83 olarak çıkmaktadır. İkinci sırada yer alan satış elemanı(perakende) mesleğinin oranı %4,29 ve üçüncü yer alan büro memuru(genel) mesleğinin katılımcı oranı ise %3,61 olarak çıkmaktadır. Bu durumda toplam katılımcıların %70'inden fazlası ilk üç melekta açılan programlara katılan katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların kısıtlı sayıda mesleklerde yığılma gösterdiği görülmektedir.

Tablo 5. 7. Siirt ili işbaşı eğitim programlarının katılımcısı en fazla olan ilk on mesleğe göre dağılımı

SIRA NO	2018		2019		2020		2021		2022	
	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI
1	Satış Elemanı (Perakende)	68	Büro İşçisi	96	Müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı	117	Müşteri Hizmetleri Görevlisi/Asistanı	111	Makineci (Dikiş)	60
2	Müşteri Hizmetleri Görevlisi/Asistanı	66	Makineci (Dikiş)	95	Makineci (dikiş)	98	Makineci (Dikiş)	64	Büro Memuru (Genel)	15
3	Garson (Servis Elemanı)	49	Garson (Servis Elemanı)	73	Büro işçisi	66	Çift iğne Makineci	43	Pişirici-Konserveci (Et Ve Balık)	5
4	Reyon Görevlisi	44	Sekreter	40	Büro memuru (genel)	37	Büro Memuru (Genel)	41	Dokusuz Yüzey Operatörü	4
5	Büro Memuru (Genel)	42	Müşteri Hizmetleri Görevlisi/Asistanı	37	Reyon görevlisi	33	Perakende Satış Elemanı (Gıda)	39	Garson (Servis Elemanı)	4
6	Aşçı Yardımcısı	34	Büro Memuru (Genel)	36	Paketleme işçisi	28	Reyon Görevlisi	33	Tesis işçisi (Maden)	4
7	Sekreter	33	Satış Elemanı (Perakende)	30	Çift iğne makineci	19	Perakende Satış Elemanı (Tezgahtar)	29	Bilgi İşlem Destek Elemanı	3
8	Hemşire	28	Paketleme işçisi	28	Sekreter	17	Dokuma Konfeksiyon Makineci	21	Hamurkar	3
9	Makineci (Dikiş)	27	Pazarlamacı	28	Kasiyer	16	Hamurkar	20	Karıştırma Makinesi Operatörü- Kimyasal Maddeler	3
10	Satış Elemanı (Toptan)	25	Çocuk Bakım Elemanı (Özel Eğitim Gerektiren Bireyler)	27	Pastacı Yardımcısı	16	İç Giyim Konfeksiyon Makineci	19	Aşçı Yardımcısı	2

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Tablo 5.7 verileri doğrultusunda Siirt ilinin verilerine bakıldığında; 2018 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada satış elemanı(perakende),

ikinci sırada müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı ve üçüncü sırada ise garson (servis elemanı) yer almaktadır. Siirt'te 2018 yılında toplamda 100 meslekte program açılmış ve bu programlara 813 kişi katılım sağlamıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %8,36'sını oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %8,32 ve üçüncü sıradaki meslek ise %6,03'ünü oluşturmaktadır. Bu durumda toplam katılımcıların %22,51'ini ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcıların oranı da toplam katılımcıların %51,17'sine denk gelmektedir.

2019 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada büro işçisi, ikinci sırada makineci(dikiş) ve üçüncü sırada ise garson (servis elemanı) yer almaktadır. Siirt'te 2019 yılında toplamda 130 meslekte program açılmış ve bu programlara 1.000 kişi katılım sağlamıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %9,60'ışını oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %9,50'sini ve üçüncü sıradaki meslek ise %7,30'unu oluşturmaktadır. Bu durumda toplam katılımcıların %26,40'ını ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar da toplam katılımcıların %49'una karşılık gelmektedir.

2020 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı, ikinci sırada makineci(dikiş) ve üçüncü sırada ise büro işçisi yer almaktadır. Siirt'te 2020 yılında toplamda 138 meslekte program açılmış ve bu programlara 853 kişi katılım sağlamıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %13,72'sini oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %11,49'unu ve üçüncü sıradaki meslek ise %7,74'ünü oluşturmaktadır. Bu durumda toplam katılımcıların %32,44'ünü ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar da toplam katılımcıların %52,40'ını oluşturmaktadır.

2021 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı, ikinci sırada makineci(dikiş) ve üçüncü sırada ise çift iğne makineci mesleği yer almaktadır. Siirt'te 2021 yılında toplamda 136 meslekte program açılmış ve bu programlara 797 kişi katılım sağlamıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %13,93'üğünü oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %8,03'ünü ve üçüncü sıradaki meslek ise %5,40'ını oluşturmaktadır. Bu durumda toplam katılımcıların %27,35'ini ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar da toplam katılımcıların %52,70'ine denk gelmektedir.

2022 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada makineci(dikiş), ikinci sırada büro memuru(genel) ve üçüncü sırada ise pişirici-

konserveci(et ve balık) mesleği yer almaktadır. Siirt'te 2022 yılında toplamda 41 meslekte program açılmış ve bu programlara 141 kişi katılım sağlamıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %42,55'ini oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %10,64'ünü ve üçüncü sıradaki meslek ise %3,55'ini oluşturmaktadır. Bu durumda toplam katılımcıların %56,74'ünü ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar da toplam katılımcıların %73,05'ini oluşturmaktadır.

Siirt ilinin verileri analiz edildiğinde, ortalama her sene 100 civarında meslekte işbaşı eğitim programı açılmasına karşılık en fazla katılımcı sayısı sınırlı sayıda bazı mesleklerde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcısı en fazla ilk on meslekteki katılımcı sayısı ortalama her sene toplam katılımcı sayısının yarısından fazlasını oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Şırnak ili için en fazla katılımcı barındıran ilk on melege göre değerlendirmeye yapıldığında İŞKUR, Şırnak ili için sadece 2022 yılında veri paylaşımı yapmış olduğundan dolayı Tablo 4.8'e göre 2022 yılının verileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 5. 8. Şırnak ili işbaşı eğitim programlarının katılımcısı en fazla olan ilk on mesleğe göre dağılımı

SIRA NO	2022	
	MESLEK	KATILIMCI SAYISI
1	Makineci (Dikiş)	449
2	Büro İşçisi	103
3	Konfeksiyon İşçisi	50
4	Kadın Giyim Modelist Yardımcısı	49
5	Garson (Servis Elemanı)	42
6	Ön Muhasebeci	34
7	Halkla İlişkiler Görevlisi	30
8	Büro Yönetimi Elemanı	28
9	Pasta Yayımlı ve Sunum Elemanı	28
10	Büro Memuru (Genel)	23

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Tablo 5.8 verileri incelendiğinde, 2022 yılında en fazla katılımcısı olan ilk on meslek arasında makineci(dikiş) mesleği ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada büro işçisi, üçüncü sırada ise konfeksiyon işçisi yer almaktadır. İlk on meslek arasında en son sırada ise büro memuru(genel) mesleği bulunmaktadır. 2022 yılında Şırnak ilinde 146 meslekte program açılmış ve programlara toplam 1.215 kişi katılmıştır. İlk sırada yer

alan makineci(dikiş) mesleğindeki katılımcıların toplam katılımcılara oranı %36,95 olarak çıkmaktadır. İkinci sırada yer alan büro işçisi mesleğinin oranı %8,48 ve üçüncü yer alan konfeksiyon işçisi mesleğinin katılımcı oranı ise %4,12 olarak çıkmaktadır. Bu durumda toplam katılımcıların %49,55'i ilk üç meekte açılan programlara katılan katılımcılardan oluşmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar ise toplam katılımcıların %68,81'inden oluşmaktadır. Verilerden anlaşıldığı üzere katılımcıların büyük çoğunluğu katılımcısı en fazla ilk on meslekteki katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Batman ilinin de mesleklere göre dağılımı, aşağıda yer alan Tablo 5.9'a göre değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 5. 9. Batman ili işbaşı eğitim programları en fazla katılımcısı olan ilk on mesleğe göre dağılımı

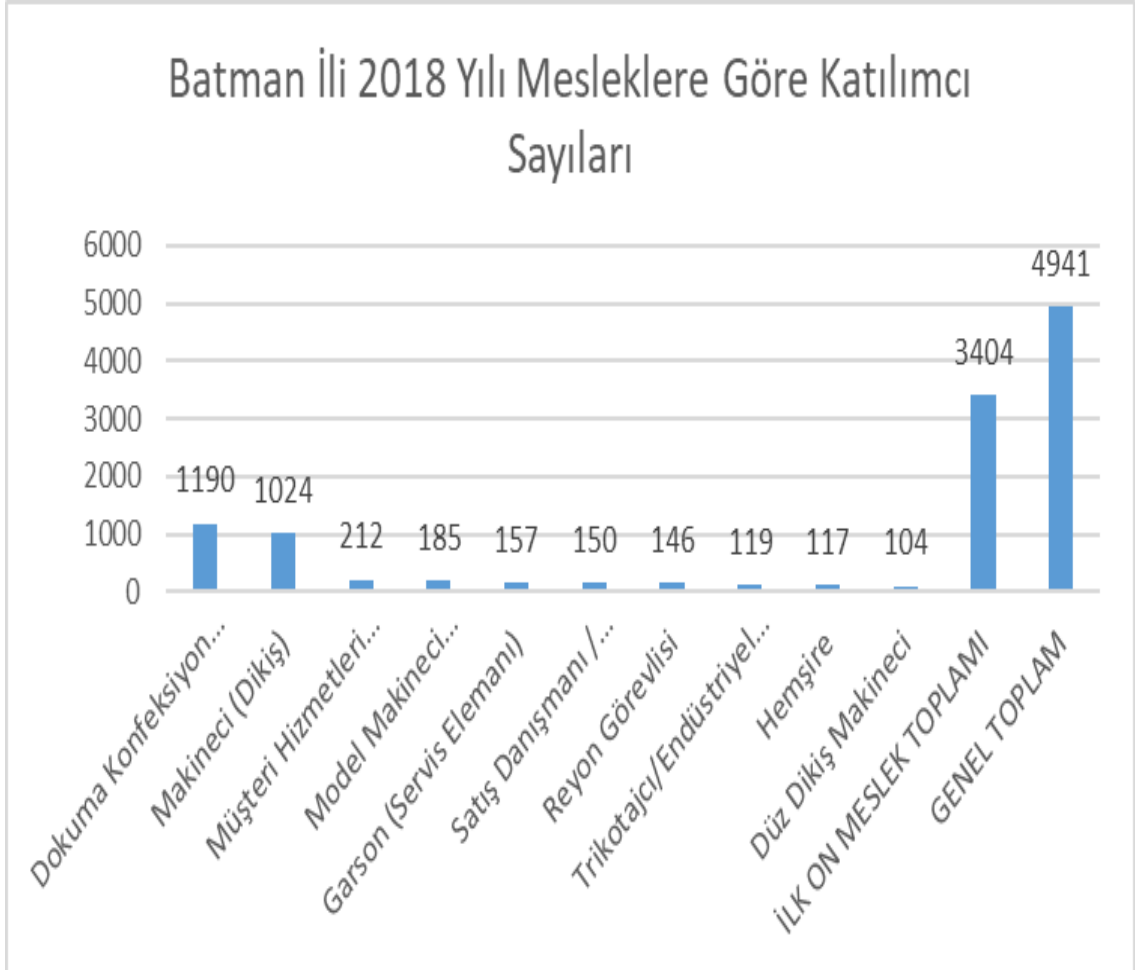
SIRA NO	2018		2019		2020		2021		2022	
	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI	MESLEK	KATILIMCI SAYISI
1	Dokuma Konfeksiyon Makineci	1190	Dokuma Konfeksiyon Makineci	2356	Dokuma Konfeksiyon Makineci	2878	Dokuma Konfeksiyon Makineci	2618	Dokuma Konfeksiyon Makineci	2137
2	Makineci (Dikiş)	1024	Konfeksiyon İşçisi	1066	Konfeksiyon İşçisi	1187	Konfeksiyon İşçisi	1178	Konfeksiyon İşçisi	803
3	Müşteri Hizmetleri Görevlisi/Asistanı	212	Makineci (Dikiş)	482	Makineci (Dikiş)	737	Makineci (Dikiş)	887	Makineci (Dikiş)	400
4	Model Makineci (Dokuma Hazır Giyim ve Ev Tekstili)	185	Müşteri Hizmetleri Görevlisi/Asistanı	212	Müşteri Hizmetleri Görevlisi/Asistanı	346	Reyon Görevlisi	259	Trikotajcı/Endüstriyel Örmeci	161
5	Garson (Servis Elemanı)	157	Garson (Servis Elemanı)	186	Trikotajcı/Endüstriyel Örmeci	171	Trikotajcı/Endüstriyel Örmeci	237	Garson (Servis Elemanı)	74
6	Satış Danışmanı / Uzmanı Yardımcısı	150	Reyon Görevlisi	168	Reyon Görevlisi	108	Müşteri Hizmetleri Görevlisi/Asistanı	153	Büro Memuru (Genel)	56
7	Reyon Görevlisi	146	Trikotajcı/Endüstriyel Örmeci	163	Satış Danışmanı / Uzmanı	91	Satış Danışmanı / Uzmanı	134	Ahşap Mobilya İmalatçısı	54
8	Trikotajcı/Endüstriyel Örmeci	119	Büro Memuru (Genel)	122	Büro Memuru (Genel)	82	Büro Memuru (Genel)	107	Fırıncı Ustası-Unlu Mamuller	34
9	Hemşire	117	Satış Danışmanı / Uzmanı	109	Yıkama Makinesi İşçisi (Tekstil)	69	Büro İşçisi (Genel)	78	Tuğla İmal İşçisi	30
10	Düz Dikiş Makineci	104	Yıkama Makinesi İşçisi (Tekstil)	88	Garson (Servis Elemanı)	62	Garson (Servis Elemanı)	75	Çocuk Bakıcısı/Çocuk Bakım Elemanı	29

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Tablo 5.9 verileri ışığında Batman ilinde açılan ve katılımcısı en fazla olan ilk on meslek incelendiğinde; dokuma konfeksiyon makineci mesleğinin 2018-2022 döneminde tüm yıllarda ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Konfeksiyon işçisinin 2018 yılı hariç diğer yıllarda ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Üçüncü sırada ise 2018

yılı hariç makineci(dikiş) mesleği yer almaktadır. Bu üç meslek grubunun da tekstil sektöründe yer alması dikkat çekmektedir.

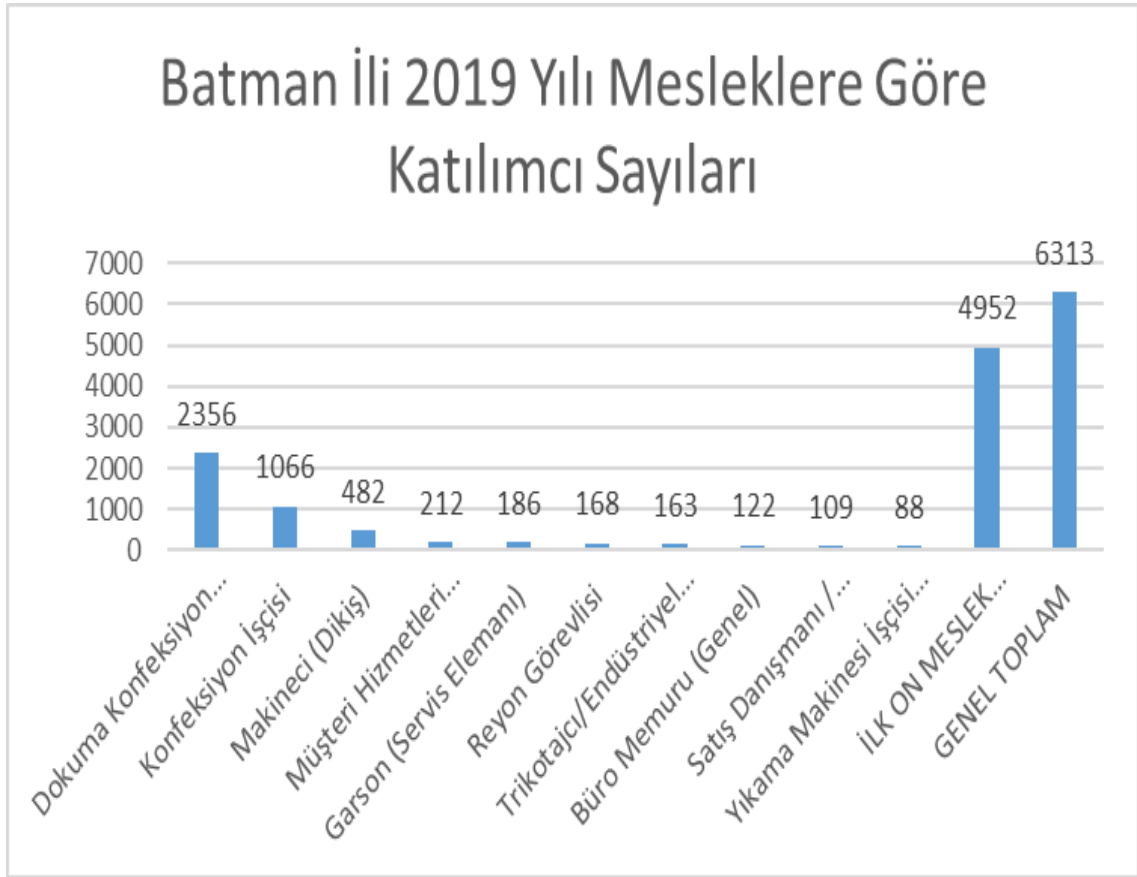
Şekil 5. 17. Batman ilinde 2018 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Şekil 5.17'deki verilere göre; 2018 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada dokuma konfeksiyon makineci, ikinci sırada makineci(dikiş) ve üçüncü sırada ise müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı yer almaktadır. Batman'da 2018 yılında toplamda 188 meslekte program açılmış ve bu programlara 4.941 kişi katılım sağlamıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %24,08'ini oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %20,72'sini ve üçüncü sıradaki meslek ise %4,29'unu oluşturmaktadır. Toplam katılımcıların %49,10'unu ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar ise toplam katılımcıların %68,89'unu oluşturmaktadır.

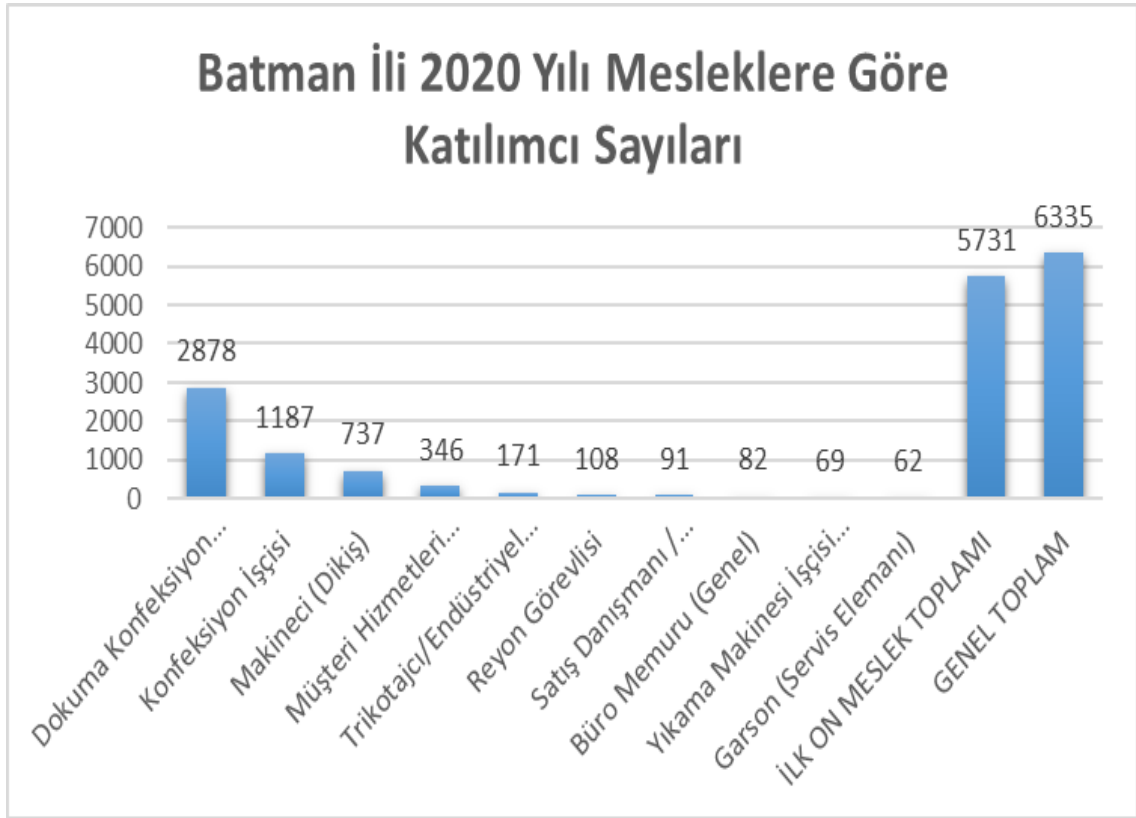
Şekil 5. 18. Batman ilinde 2019 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Şekil 5.18'deki verilere göre; 2019 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada dokuma konfeksiyon makineci, ikinci sırada konfeksiyon işçisi ve üçüncü sırada ise makineci(dikiş) mesleği yer almaktadır. Batman'da 2019 yılında toplamda 174 meslekte program açılmış ve bu programlara 6.313 kişi katılım sağlamıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %37,32'sini oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %16,89'unu ve üçüncü sıradaki meslek ise %7,64'ünü oluşturmaktadır. Toplam katılımcıların %61,84'ünü ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar ise toplam katılımcıların %78,44'ünü oluşturmaktadır.

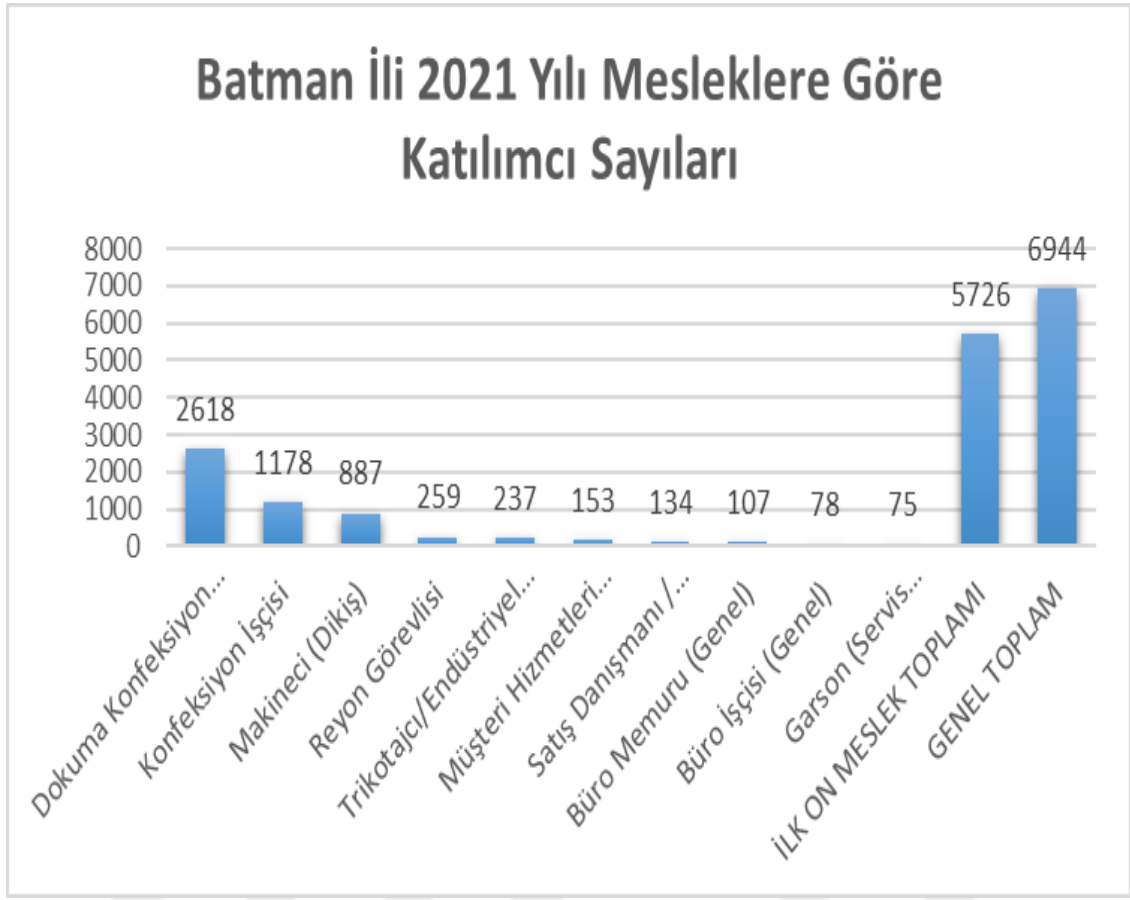
Şekil 5. 19. Batman ilinde 2020 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Şekil 5.19 verileri incelendiğinde; 2020 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada dokuma konfeksiyon makineci, ikinci sırada konfeksiyon işçisi ve üçüncü sırada ise makineci(dikiş) mesleği yer almaktadır. Batman’da 2020 yılında toplamda 156 meslekte program açılmış ve bu programlara 6.335 kişi katılmıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %45,43’ünü oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %18,74’ünü ve üçüncü sıradaki meslek ise %11,63’ünü oluşturmaktadır. Toplam katılımcıların %75,80’ini ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar ise toplam katılımcıların %90,47’sini oluşturmaktadır.

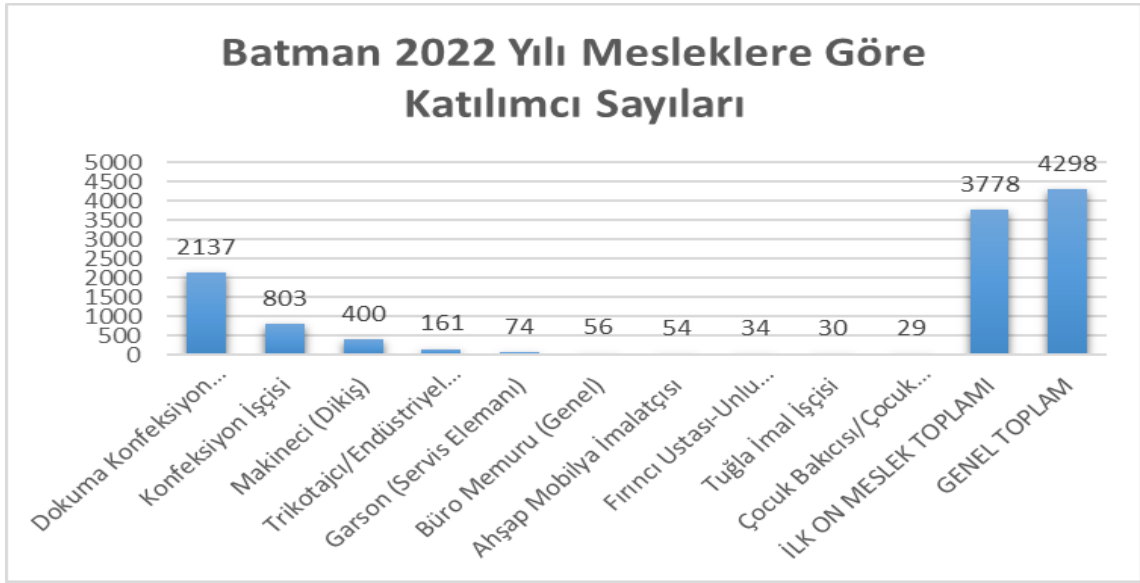
Şekil 5. 20. Batman ilinde 2021 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Şekil 5.20 verileri incelendiğinde; 2021 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada dokuma konfeksiyon makineci, ikinci sırada konfeksiyon işçisi ve üçüncü sırada ise makineci(dikiş) mesleği yer almaktadır. Batman’da 2021 yılında toplamda 157 meslekte program açılmış ve bu programlara 6.944 kişi katılmıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %37,70’ini oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %16,96’sını ve üçüncü sıradaki meslek ise %12,77’sini oluşturmaktadır. Toplam katılımcıların %67,44’ünü ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar ise toplam katılımcıların %82,46’sını oluşturmaktadır.

Şekil 5. 21. Batman ilinde 2021 yılında açılan katılımcısı en fazla olan ilk on meslek

Kaynak. İŞKUR, 2023, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].

Şekil 5.21 verilerine göre; 2022 yılında katılımcısı en fazla olan ilk on meslek arasında ilk sırada dokuma konfeksiyon makineci, ikinci sırada konfeksiyon işçisi ve üçüncü sırada ise makineci(dikiş) mesleği yer almaktadır. Batman’da 2022 yılında toplamda 77 meslekte program açılmış ve bu programlara 4.298 kişi katılmıştır. İlk sırada yer alan meslekteki katılımcı sayısı toplam katılımcı sayısının %49,72’sini oluşturmaktadır. İkinci sıradaki meslek %18,68’ini ve üçüncü sıradaki meslek ise %9,31’ini oluşturmaktadır. Toplam katılımcıların %77,71’ini ilk üç meslekteki katılımcılar oluşturmaktadır. İlk on meslekteki katılımcılar ise toplam katılımcıların %87,90’sını oluşturmaktadır.

Batman ili için genel bir değerlendirme yapıldığında; 2018-2022 dönemini kapsayan tüm yıllarda katılımcısı en fazla olan ilk on meslek içerisinde dokuma konfeksiyon makineci, makineci(dikiş), konfeksiyon işçisi mesleklerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu mesleklerden sonra ise müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı, garson (servis elemanı), reyon görevlisi gibi meslekler gelmektedir. 2018-2022 dönemi için ilk üç sırada yer alan mesleklerdeki katılımcıların toplam katılımcılar içindeki oranı %49 ile %78 arasında değiştiği görülmektedir. Aynı dönem için ilk on sıradaki meslekteki katılımcıların toplam katılımcılar içindeki oranı ise %69 ile %90 arasında çıkmaktadır. Batman ilinde her sene ortalama yüzlerce meslekte işbaşı eğitim programları açıldığı halde, toplam katılımcıların büyük çoğunluğunun ilk on

meslekte yer alan katılımcılardan oluşması dikkat çekmektedir. Özellikle ilk sırada yer alan dokuma konfeksiyon makineci mesleğinde yer alan katılımcıların oranı yıllar itibariyle yüksek oranlarda oluşması ayrıca dikkat çekici bir durum oluşturmaktadır. Bu meslekteki katılımcıların toplam katılımcılar içindeki oranı, 2018 yılında %24,08 2019 yılında %37,32, 2020 yılında %45,43, 2021 yılında 37,70 ve 2022 yılında ise %49,72 olarak çıkmaktadır. Açılan programların daha çok bazı kısıtlı sayıda mesleklerde açıldığı görülmektedir. Meslekler açısından geniş bir yelpazenin olmadığını söylemek mümkündür.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sosyal devlet ilkesi gereği ülkeler, vatandaşlarının refahını arttırarak en iyi şartlarda hayatlarını sürdürmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bunun için ekonomik büyüme gerçekleştirilerek yeterli istihdam olanaklarının sağlanması gerekmektedir. Ekonomik büyüme ile işsizlikle mücadele edilerek, işsizliğin azaltılması ve istihdamın korunması önem arz etmektedir.

İşsizlik olgusu, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İşsizlik hem bireylerde hem de toplumlarda sosyo-ekonomik açıdan ciddi sıkıntılar oluşturmaktadır. İşsizlik sorununun çözülemediği takdirde bireyler ve toplumlar üzerinde her geçen gün olumsuz etkiler meydana gelmektedir. Ülkeler işsizlik ile mücadele etmek, işsizliği azaltmak, istihdamı korumak ve arttırmak amacıyla birtakım istihdam politikalar üretmektedir. Bu istihdam politikalarını; aktif ve pasif istihdam politikaları olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Pasif istihdam politikaları bireylerin işsiz kaldıkları dönem içerisinde bireylere daha çok ekonomik açıdan destek sağlanan politikalardır. Pasif istihdam politikaları ile işsizliğin azaltılmasından ziyade, işsizliğin bireyde oluşturduğu olumsuz etkileri azaltmaya yönelik uygulanan politikalardır. Aktif istihdam politikaları ise daha çok, işsizliği azaltıp ortadan kaldırmak, istihdamı korumak ve arttırmak olarak uygulanan politikalardır. Aktif istihdam politikaları, pasif istihdam politikalarından farklı olarak bireyi maddi açıdan desteklemekten ziyade, bireyi işgücü piyasasına dahil etmek amacıyla onu yeniden eğiterek işgücü piyasasından uzaklaşmasını engellemektir. Her geçen gün artan işsizlik karşısında aktif istihdam politikalarının önemi daha çok anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tüm ülkelerde bu politikalar yoğun bir şekilde hayata geçirilerek uygulanmaktadır.

Türkiye’de istihdam politikalarının uygulanması, tek kamu istihdam kurumu olan İŞKUR aracılığıyla yürütülmektedir. Ayrıca İŞKUR illerde Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri aracılığıyla bu politikaları yoğun bir şekilde uygulamaktadır. Türkiye’de en yoğun uygulanan aktif istihdam politikalarından biri de işbaşı eğitim programlarıdır. İşbaşı eğitim programları 2009 yılından beridir uygulanmaktadır. Zamanla işbaşı eğitim programları mevzuatında güncellemeler yapılarak programın uygulanabilirliği ve cazibesi arttırılmıştır. İşverene herhangi bir maliyet oluşturmadan aradığı elemanı temin etmedeki işlevselliği sağlamaktadır. Program süreci boyunca programa katılan katılımcılara belli bir ödeme yapıldığı ve genel sağlık sigortası ve iş kazası meslek hastalığı sigorta primleri yatırıldığı için katılımcıları da programa katılmaya teşvik etmektedir. Tüm bunlar neticesinde işbaşı eğitim programları günden güne daha çok önem kazanmış ve program taleplerinde artışlar meydana gelmiştir.

Yukarıda bahsedilen hususlar doğrultusunda bu çalışmada TRC3 bölgesinde yer alan Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinde son beş yıla ait 2018-2022 dönemini kapsayan yıllarda uygulanan programlar ele alınmıştır. Bu çalışma ile yıllar itibariyle program ve katılımcı sayısı, katılımcıların yaş gruplarına, cinsiyete, eğitim durumlarına ve meslek gruplarına göre istatistiki verilerden faydalanılarak analizler yapılmış olup programlardan hangi düzeyde yararlanıldığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Batman ilinin TRC3 bölgesindeki etkisi ve durumunun biraz daha anlaşılabilmesi için Batman iline biraz daha ayrıntı verilmiştir. Yapılan literatür araştırmasında, TRC3 bölgesini bu açıdan ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanılamaması çalışmanın literatüre katkı sunacağı ve işbaşı eğitim programlarının daha iyi uygulanabilirliği ve verimliliği açısından İŞKUR’a fikirler sunacağı kanaatine varılmaktadır.

Bu tez çalışmasında incelenen işbaşı eğitim programlarının değerlendirmesinde birtakım kısıtlar bulunmaktadır. Bu kısıtlar, TRC3 bölgesini kapsayacak şekilde geniş çapta akademik çalışmalara rastlanılamaması, İŞKUR tarafından il düzeyinde ayrıntılı istatistiki bilgi yayımlanmaması, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerinden yeterli düzeyde bilgi alınamaması, özellikle işsizlik, istihdam ve işgücü verilerinde TÜİK tarafından il düzeyinde veri paylaşılmaması, İŞKUR’un veri paylaşımında standart bir mekanizmanın olmaması ve veri setlerinin yıldan yıla değişiklik göstermesi şeklinde gösterilebilir.

Çalışmanın yapıldığı 2018 ile 2022 yılları arasını kapsayan dönem itibariyle, TRC3 bölgesinde toplamda 9.799 işbaşı eğitim programı açılmış ve bu açılan programlara toplamda 55.464 kişi katılım sağlamıştır. Açılan programların %34,59’u

Batman’da, %25,28’i Mardin’de, %19,09’u Siirt’te ve %21,04’ü de Şırnak’ta açıldığı görülmektedir. Bu durumda her açılan programın üçte biri Batman’da açılmış bulunmaktadır. Programların yaklaşık dörtte biri de Mardin’de açıldığı görülmektedir. En az program ise Siirt ilinde açılmıştır. Katılımcılar açısından incelendiğinde ise, Batman ilinde açılan programlara katılan katılımcıların sayısının çok fazla olduğu göze çarpmaktadır. Batman iline ait katılımcılar, toplam katılımcıların %51,98’ini oluşturduğu görülmektedir. Mardin ili katılımcıları %30,45’ini, Siirt ili %6,50’sini ve Şırnak ili de %11,07’sini oluşturmaktadır. Bu veriler doğrultusunda Batman iline ait katılımcı sayısı diğer üç ilin toplamından daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Hemen hemen her iki katılımcıdan birisinin Batman ilinde açılan programlara katılan katılımcıdan oluştuğunu söylemek mümkündür. Hem program sayısı hem de katılımcı sayısı göz önünde bulundurulduğunda Batman ilinin işbaşı eğitim programlarını yürütmede oldukça başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Sosyo-ekonomik açıdan birbirine benzer yapıya sahip bu dört ile ait veriler arasında çok ciddi farklar bulunmaktadır. İŞKUR tarafından bu farklılığın sebepleri araştırılmalı ve gerekli önlemlerin alınması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

İŞKUR tarafından yürütülen hizmetlerin tüm vatandaşlara eşit bir şekilde sunulması esastır. Ancak bazı dezavantajlı gruplar için özel çalışmalar yapılmalıdır. Böylelikle bu dezavantajlı grupların işgücü piyasasına dahil edilmesi sağlanmış olacaktır. Bu özel çalışmalar sayesinde dezavantajlı gruplar çalışma hayatında daha çok yer edinecek sürdürülebilir istihdam olanaklarına sahip olma şansı elde etmiş olacaktır. Dezavantajlı grupta yer alan kadınların işbaşı eğitim programlarına ne düzeyde katılım sağladıkları bu açıdan önem arz etmektedir.

2018-2022 döneminde açılan programlara, tüm illerde kadın katılımcı sayısının hemen hemen erkek katılımcı sayılarına eşit düzeylerde olduğu hatta bazı illerde bazı yıllarda kadın katılımcı sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. İllerde Pandeminin yoğun yaşandığı 2020 yılı ve işbaşı eğitim programlarının mevzuat değişikliği nedeniyle genel olarak azaldığı 2022 yılı hariç diğer yıllarda kadın katılımcı sayısı hep artma eğilimi göstermiştir. TRC3 bölgesi toplam kadın katılımcılarına bakıldığında 2022 yılı hariç diğer yıllarda kadın katılımcı sayılarında hep artış meydana gelmiştir. Bu da dezavantajlı grupta yer alan kadınların işbaşı eğitim programlarından yoğun bir şekilde faydalandığı, bu açıdan programların amacına göre uygulandığını göstermektedir.

TRC3 bölgesinde 2019 yılında bir önceki yıla göre kadın katılımcı sayısında %14,41 oranında, 2020 yılında %3,33 oranında ve 2021 yılında %23,77 oranında artış meydana gelmiştir. 2022 yılında bir önceki yıla göre kadın katılımcı sayısında %50,48 oranında çok ciddi bir düşüş gerçekleşmiştir. Batman ilinde ise bir önceki yıla göre 2020 ve 2022 yıllarında azalma diğer yıllar da ise artma meydana gelmiştir. Batman ilindeki 2022 yılında gerçekleşen %40,06'lık azalma oranı, TRC3 bölgesinin yaklaşık 10 puan altında olmuştur. 2022 yılında azalma erkek katılımcılarda da yüksek oranda meydana gelmiştir. 2022 yılında yapılan mevzuat değişikliğinin bu duruma sebebiyet verdiği düşünülmektedir. İŞKUR'un bu konuyu önemseyerek gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

İŞKUR tarafından işsizlikle mücadele kapsamında uygulanmakta olan işbaşı eğitim programları, katılımcıların yaşı açısından değerlendirildiğinde mevzuat gereği en az 15 yaşını tamamlamış 16 yaşından gün alınmış olunması gerekmektedir. 15 yaşından küçük bireyler programlara katılamamaktadır. Mevzuat açısından diğer yaştaki kişilerin katılmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır. Özellikle genç işsizlikle mücadele kapsamında programa katılanların yaşı önem arz etmektedir. Dolayısıyla programlara katılan bireylerin genç yaşta kişiler olması beklenen durum olmaktadır. İŞKUR tarafından paylaşılan istatistiki verilerde katılımcıların yaşı, 15-19, 20-24, 25-29, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54, 55-59, 60-64 ve 65+ şeklinde 11 gruba ayrılarak paylaşılmaktadır. Bazı yaş gruplarının birbirine yakın olması ve daha anlamlı sonuçlar elde edebilmek amacıyla tez çalışmasında katılımcıların yaşı 15-29, 30-44, 45-59 ve 60+ şeklinde dört temel gruba ayrılmıştır.

Çalışmanın yapıldığı dönem incelendiğinde TRC3 bölgesinde yer alan tüm illerde çalışmayı kapsayan her yılda katılımcıların büyük çoğunluğunun 15-29 yaşa aralığı grubuna ait olduğu görülmektedir. İkinci sırada 30-44 yaş aralığı grubu, üçüncü sırada 45-59 yaş aralığı grubu ve son sırada ise düşük bir sayı ile 60 ve üstü yaş aralığı grubu yer almaktadır. 2018-2022 döneminde toplamda 55.464 kişi programlara katılmış ve bunların 43.921 kişisi de 15-29 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. 2018-2022 dönemi içinde TRC3 bölgesinde yaş gruplarına göre katılımcıların oranlarına bakıldığında, 15-29 yaş aralığı grubunun oranı %79,19 olarak çıkmaktadır. İkinci sıradaki 30-44 yaş aralığı grubunun oranı ise %18,32 olarak çıkmaktadır. Diğer grupların oranı çok düşük çıkmaktadır. Bu durumda programlara katılan her beş katılımcıdan dört tanesi 15-29 yaş aralığındaki genç işsizlerden oluştuğu görülmektedir. Özellikle genç işsizlikle mücadele kapsamında işbaşı eğitim programlarının hedeflenen

amaç doğrultusunda yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Bu noktada İŞKUR büyük bir başarı göstermiş bulunmaktadır.

Batman ili için veriler incelendiğinde de TRC3 bölgesine benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. 2018-2022 döneminde toplamda 28.831 kişi programlara katılmış ve bu katılımcıların %80,75’lik bir oranla ile 23.281 kişisi de 15-29 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. 30-44 yaş aralığındaki katılımcıların oranı da 4.911 kişi ile %17,03 olarak çıkmaktadır.

Genç işsizle mücadele kapsamında istenen düzey yakalanmış olsa bile diğer yaş gruplarında katılımın çok az sayıda olması durumunun da gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir. İşbaşı eğitim programları, bireylerin edinmiş oldukları teorik eğitimlerini pratik hale dönüştürmek ya da herhangi bir alanda yeni bir eğitim alarak meslek edinmelerini sağlayan aktif istihdam politika araçlarından en yaygın kullanılanlardan bir tanesidir. İleri yaştaki bireylerin yeni bir meslek edinimlerinin zor olabileceği de göz önünde bulundurulduğunda işbaşı eğitim programları için makul bir üst yaş sınırının olması gerektiği, bunun için gerekli mevzuat çalışmasına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bu yaş grubunda yer alan işsizler için farklı türde program ve projelerin üretilmesi ile kamu ve insan gücü kaynağının daha verimli kullanılabileceği düşünülmektedir.

İşbaşı eğitim programlarının amaçlarından bir tanesi de kişilerin normal eğitim-öğretim hayatlarında edinmiş oldukları teorik bilgilerini iş hayatında pratik hale getirmektir. Bu doğrultuda programlara katılan bireylerin öğrenim durumlarının analiz edilmesi önem arz etmektedir.

2018-2022 yıllarını kapsayan dönemde TRC3 bölgesindeki tüm illerde programlara en fazla ilköğretim düzeyinde katılım sağlandığı görülmektedir. İlköğretimden sonra ise ortaöğretim (lise ve dengi okul) gelmektedir. Programlara yükseköğrenim düzeyinde katılımın az olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle yüksek lisans ve doktora düzeyinde katılım yok denilebilecek düzeyde gerçekleşmiştir. İŞKUR istatistiki verilerinde eğitim durumlarına göre dağılımı, okuryazar olmayan, okuryazar, ilköğretim, ortaöğretim (lise ve dengi okul), ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora şeklinde sekiz grup olarak yapmaktadır. Bazı öğrenim gruplarında katılımcı sayısının çok çok az olması ve istatistiki açıdan anlamlı sonuçlar elde edebilmek adına çalışmada eğitim durumu grupları, “okuryazar olmayan ve okuryazar”, ilköğretim”, ortaöğretim (lise ve dengi okul mezunu)”, “ön lisans ve lisans” ve “yüksek lisans ve doktora” şeklinde dört temel gruba ayrılmıştır.

2018-2023 döneminde TRC3 bölgesinde açılan programlara katılan toplam katılımcıların %43,54'ü ilköğretim mezunlarından oluşmaktadır. İkinci sırada yer alan ortaöğretim mezunlarının oranı %25,89 olarak çıkmaktadır. Üçüncü sırada %15,88'lik oranla okuryazar ve okuryazar olmayan grup gelmektedir. Dördüncü sırada %14,62'lik oran ile ön lisans ve lisans mezunları çıkmaktadır. Yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranı ise binde 8 oranında çok düşük seviyelerde gerçekleşmiştir.

Batman ili için 2018-2022 döneminin eğitim durumları değerlendirildiğinde; TRC3 bölgesine göre katılımcı sayıları oranları farklı olsa bile katılımcı profillerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. İlköğretim mezunlarının oranı %44,78, ortaöğretim mezunlarının oranı %25, okuryazar ve okuryazar olmayan grubunun oranı %17,03, ön lisans ve lisans mezunlarının oranı %13,10 ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranı ise binde 9 olarak çıkmaktadır.

Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda hem Batman'da hem TRC3 bölgesinin toplamında ilköğretim mezunlarının neredeyse tüm katılımcıların yarısına yakın olduğu görülmektedir. Özellikle yükseköğrenim mezunlarının programlardan düşük düzeyde faydalanması dikkat çeken bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. İşbaşı eğitim programlarının amaçlarından bir tanesi olan bireylerin normal eğitim-öğretim hayatlarında edinmiş oldukları teorik bilgilerini pratiğe dönüştürme durumuyla değerlendirilme yapıldığında yükseköğretim mezunlarının bu programlardan yeterli düzeyde fayda sağlamadıkları ortaya çıkmaktadır. İŞKUR, yükseköğretim mezunlarının programlardan daha çok faydalanabilmelerini sağlayabilme adına bu konuda gerekli teşvikleri hayata geçirmesi gerektiği düşünülmektedir. Özellikle son zamanlarda yükseköğretim mezunlarında işsizliğin artması da göz önünde bulundurulduğunda bu konuda gerekli yasal tedbirlerin alınması gerekliliği kaçınılmaz olmaktadır. Yükseköğretim mezunlarına hitap edecek mesleklerde program ve projelerin hayata geçirilmesi, bu öğrenim düzeyine sahip bireylerdeki işsizlikle mücadele adına fayda getireceği kanaati oluşmaktadır.

2018-2022 yıllarını kapsayana dönem için katılımcıların mesleklere göre dağılımı incelendiğinde; İŞKUR tarafından bazı illerin tüm yılları, bazı illerin ise sadece bir yıla ait verilerinin paylaşıldığı görülmektedir. Batman ve Siirt illerinin tüm yılları paylaşılmış, Mardin ilinin 2018 yılı verileri ve Şırnak ilinin ise 2022 yılı verileri paylaşılmıştır. Verilerin paylaşıldığı yıllarda 1.559 meslekte program düzenlenmiştir. Binlerce meslekte program düzenlendiği halde katılımcı sayılarında sınırlı sayıda mesleklerde yığılma görülmektedir.

Katılımcısı en fazla olan ilk on meslek incelendiğinde; Mardin ilinde 2018 yılında açılan katılımcısı en fazla ilk üç meslekteki katılımcılar o yıl programlara katılan katılımcıların %71,75'ini oluşturmaktadır. İlk on meslekte yer alan katılımcılar ise toplam katılımcıların %82,09'unu oluşturmaktadır. Şırnak ilinde 2022 yılında açılan programlarda ilk üç meslekteki katılımcıların oranı %49,55'e, ilk on meslekteki katılımcıların oranı ise %68,81'e denk gelmektedir. Siirt ili için veriler incelendiğinde; ilk meslekte yer alan katılımcıların toplam katılımcılar içerisindeki oranları yıldan yıla farklılık göstermekle beraber %22 ile %57 arasında değişmektedir. İlk on meslekte yer alan katılımcıların oranı ise %49 ile %73 arasında değişmektedir. Batman iline ait verilere bakıldığında; ilk üç meslekteki katılımcıların toplam katılımcılar içerisindeki oranı %49 ile %77 arasında, ilk on meslekteki katılımcıların oranı ise %68 ile %90 arasında değiştiği görülmektedir.

Mesleklerle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında; katılımcıların büyük çoğunluğunun ilk on meslekte yer aldığı görülmektedir. Bu da programların sınırlı sayıda bazı mesleklerin güdümünde yürüdüğü kanaati oluşturmaktadır. Katılımcı sayısının az olduğu hatta bir kişi olduğu bir sürü meslekte de program düzenlenmiştir. İlk on mesleğe bakıldığında, daha çok tekstil sektörüne ait dokuma konfeksiyon makineci, konfeksiyon işçisi, makineci(dikiş) şeklinde meslekler olduğu görülmektedir. Bazı dönemlerde ise müşteri hizmetleri görevlisi/asistanı, reyon görevlisi, satış danışmanı/uzmanı ve garson (servis elemanı) mesleklerin de ön plana çıktığı görülmektedir. Yoğun olarak açılan ve büyük bir katılımcı kitlesine sahip olan bu meslekler için özel şartlar oluşturularak bu mesleklerde yer alan katılımcıların istihdamda kalma sürelerinin arttırılması programlarının verimliliği açısından fayda getireceği düşünülmektedir. Ayrıca katılımcısı az olan diğer mesleklerdeki katılımcı sayılarının az olmasının sebeplerinin araştırılması gerektiği ve bunun neticesinde gerekli tedbirlerin alınması gerektiği düşünülmektedir. İşgücü piyasası talep ve beklentileri tespit edilerek bu talep ve beklentilerin karşılanması için işbaşı eğitim programı açılacak meslekler için işverenlere gerekli teşviklerin sunulması gerektiği kanaati oluşmaktadır.

Sonuç olarak, işbaşı eğitim programlarının 2022 yılında mevzuat değişikliği sonrasında program şartlarının daha katılaşması sonrasında gerek program sayılarında gerekse katılımcı sayılarında neredeyse yarı yarıya azalmalar meydana gelmiştir. Mevzuat değişikliğinin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Yükseköğretim mezunlarının işgücü piyasasına daha aktif bir şekilde yer edinmeleri

için teřvik edici program ve projelerin olması gerektięi dūřunūlmektedir. Aktif istihdam politikalarının iřgūcū piyasasında verimlilięini ve uygulanabilirlięini arttırabilmek için programlar yasal yōnūyle tasarlanırken sektōr, meslek, cinsiyet, yař, ōęrenim durumu gibi faktōrlere de dikkat edilmesi gerektięi dūřunūlmektedir. Aktif istihdam politikaları belirlenirken ve uygulanırken bōlgesel olarak iřgūcū piyasasının ihtiyaçları doęrultusunda çalıřmalar yapıldıęında iřsizlikle mūcadele, istihdamın koruması ve geliřtirilmesi konularında kamu ve iřgūcū kaynaklarının daha verimli olarak kullanılabileceęi dūřunūlmektedir. Yapılan alıřma neticesinde arařtırmanın tūm sorularına cevap verilmiřtir.

KAYNAKLAR

- Aktif İşgücü Hizmetleri Genelgesi, 2022/1, <https://km.corpus.com.tr/MevzuatIcerik.aspx?id=3F0T2B010Z1f0d0U0J2U2Q141v1i1r0e> [Erişim Tarihi: 25.06.2023].
- Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği, 2022, <https://km.corpus.com.tr/MevzuatIcerik.aspx?id=1c2H1Q1x1h2G3k0o1Z0s320q1A221D3c> [Erişim Tarihi: 25.06.2023].
- Aydınlı, İ., 2018, İŞKUR İşbaşı Eğitim Programının İstihdama Katkısı: Elâzığ İlinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Elâzığ.
- Başar, S., 2020, Makro İktisada Giriş, Günsoy B. ve Başar S. (Ed.), Makro İktisat, *Anadolu Üniversitesi Yayını*, Eskişehir.
- Bekiroğlu, C., 2010, Türkiye’de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, *Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Biçerli, M.K., 2019, Çalışma Ekonomisi, 11. Baskı, *Beta Yayınları*, İstanbul.
- Canbey Özgüler, V. (2018), İşsizlik, Biçerli, M.K. ve Canbey Özgüler, V. (Ed.), İstihdam ve İşsizlik, *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları*, 50-54.
- Coşkun, B., 2017, Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumunun Yeniden Yapılanma Süreci, *Turkish Journal of Marketing*, 2(3), 125-155.
- Çapar Diriöz, S., 2012, İstihdamın Arttırılmasında Aktif İşgücü Politikalarının Rolü, Uzmanlık Tezi, *T.C. Kalkınma Bakanlığı*, Ankara.
- Çoban, M., 2018, Türkiye’de Aktif İstihdam Politikaları Kapsamında Mesleki Eğitim Kurslarının İstihdama Katılım Sonuçlarının Değerlendirilmesi: Tekirdağ Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Tekirdağ.
- Erdoğan, N., 2011, İş ve Meslek Danışmanlığı, 1. Baskı, *İŞKUR*, Ankara.
- Eren, O.E., 2021, İŞKUR İşbaşı Eğitim Programının Etki Değerlendirmesi: Antalya İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Antalya.
- Eştürk, Ö. ve Mert, N., 2022, Ardahan İli Büyükbaş Hayvancılık Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam Bilinç Düzeyi, *Fiscaoeconomia*, 7(1), 46-61.
- Gündoğan, N., 2019, Gündoğan, N. ve Biçerli M.K. (Ed.), Çalışma Ekonomisi II, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir, 136.

- Günsoy, B., 2020, Makro İktisadın Genel İlkeleri, Günsoy, B., (Ed.), İktisada Giriş II, *Anadolu Üniversitesi Yayını*, Eskişehir, 28.
- Helfgott, R.B., 1980, Labor Ekonomiks, *Random House*, New York.
- ILO, 2023, Labour Force Statistics (LFS, STLFS, RURBAN databases). https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/description-labour-force-statistics/#elementor-toc__heading-anchor-34 [Erişim Tarihi: 16.06.2023].
- Işık Erol, S., 2013, İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkisi, *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 24(3-4-5), 46-70.
- Işık Erol, S., 2015, Gençlere Yönelik Aktif İstihdam Politikaları: Japonya, Kore, Çin ve Türkiye Örnekleri, *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 24(6), 15-43.
- İnanır, F.U., 2012, Türkiye’de Emek Arz ve Talebinin Yapısı ile İşsizlik Sorunu, Yüksek Lisans Tezi, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sivas.
- İŞKUR, 2017, Ulusal İstihdam Stratejisi Eylem Planı, <http://www.uis.gov.tr/media/1437/uis2014-2023.pdf> [Erişim Tarihi: 24.06.2023].
- İŞKUR, 2022a, 2022 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.iskur.gov.tr/yayinlarimiz/2022-yili-faaliyet-raporu/> [Erişim Tarihi: 24.06.2023].
- İŞKUR, 2022b, İş Arayan/Aktif İşgücü Programları, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/isbasi-egitim-programlari/>, [Erişim Tarihi: 04.02.2022].
- İŞKUR, 2023a, Kurumsal Bilgi/Tarihçe, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/tarihce/> [Erişim Tarihi: 18.06.2023].
- İŞKUR, 2023b, Kurumsal Bilgi/Tarihçe, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/tarihce/> [Erişim Tarihi: 18.06.2023].
- İŞKUR, 2023c, İşveren/Mesleki Eğitim Kursları, <https://www.iskur.gov.tr/isveren/mesleki-egitim-kurslari/> [Erişim Tarihi: 19.06.2023].
- İŞKUR, 2023d, İş Arayan/Aktif İşgücü Programları, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/toplum-yararina-programlar-typ/> [Erişim Tarihi: 21.06.2023].
- İŞKUR, 2023e, İş Arayan/İş ve Meslek Danışmanlığı, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/is-ve-meslek-danismanligi/> [Erişim Tarihi: 21.06.2023].
- İŞKUR, 2023f, İş Arayan/Aktif İşgücü Programları, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/calisanlarin-mesleki-egitimi/> [Erişim Tarihi: 24.06.2023].

- İŞKUR, 2023g, İş Arayan/Aktif İşgücü Programları, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/engelli-ve-eski-hukumli-projeleri/> [Erişim Tarihi: 24.06.2023].
- İŞKUR, 2023h, İş Arayan/Aktif İşgücü Programları, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/engelli-ve-eski-hukumli-projeleri/> [Erişim Tarihi: 24.06.2023].
- İŞKUR, 2023i, İş Arayan/Aktif İşgücü Programları, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/isbasi-egitim-programlari/> [Erişim Tarihi: 19.06.2023].
- İŞKUR, 2023j, İş Arayan/Aktif İşgücü Programları, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/isbasi-egitim-programlari/> [Erişim Tarihi: 19.06.2023].
- İŞKUR, 2023k, Kurumsal Bilgi/İstatistikler, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> [Erişim Tarihi: 15.09.2023].
- İŞKUR, 2023l, Kurumsal Bilgi/Raporlar, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].
- Kafkas E.T., 2014, Avrupa Birliği İşsizlikle Mücadele Stratejisi Işığında Türkiye İçin İşsizlik Sorununda Yeni Bir Paradigma: Çalışma Kredisi, Uzmanlık Tezi, *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yurtdışı İşçi Hizmetleri*, Ankara.
- Kalkınma Ajansları, 2023, Kalkınma Planlamasında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması, <https://ka.gov.tr/sayfalar/kalkinma-planlamasinda-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi--24> [Erişim Tarihi: 12.12.2023].
- Karacan, H., 2018, İŞKUR İşbaşı Eğitim Programlarının Çanakkale İlinde İstihdama Katkısı Üzerine Bir Araştırma (2013-2018 Dönemi), Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale.
- Karagülle, B., 2007, Türkiye’de İşsizliğe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türkiye İş Kurumu’nun İş Danışmanlığı Hizmetleri, Uzmanlık Tezi, *T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü*. Ankara.
- Koçak, O. ve Akman, A.C., 2011, İşsizlikle Mücadelede İş Danışmanlık Hizmetleri ve Yalova Örneği, “İŞ, GÜÇ” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 13(2), 133-154.
- Koray, M., 2020, Sosyal Politika, 6. Baskı, *İmge Kitapevi Yayınları*, Ankara.
- Korkmaz, A. ve Mahiroğulları, A., 2007, İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları, Türkiye ve AB Ülkeleri, *Ekin Yayınevi*, Bursa.
- Lordoğlu, K. ve Özkaplan, N., 2003, Çalışma İktisadına Giriş, *Der Yayınları*, İstanbul.

- Mahiroğulları, A., 2017, Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam ve Önlemeye Yönelik Stratejiler, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 547-565.
- Meral Uyar, Ö.C., 2019, İŞKUR Aktif İstihdam Politikası Kapsamında Düzenlenen İşbaşı Eğitim Programına Katılan Katılımcıların Görüşlerine Yönelik Bir Alan Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- METGEM ve TASAM 2013, Mesleki Eğitimin Ulusal-Uluslararası Rekabete Açılması ve Sertifikasyon ile “Mesleki İş Gücü Dolaşımı (Konvertibilite)” Akademik Araştırmalar Projesi, TASAM ve METGEM, İstanbul.
- MYK, 2021, Ulusal Yeterlilik 11UY0017-6 İş ve Meslek Danışmanı Seviye 6 Revizyon No:03, Ankara, https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_yeterlilik&view=arama [Erişim Tarihi: 21.06.2023].
- Oktay, E., 2002, Makro İktisat Teorisi ve Politikası, *Maltepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları No: 2, 3. Baskı, Ege Reklam Basım Sanatları Ltd. Şti.*, İstanbul.
- Öksüz, D., 2007, İŞKUR'un İşe Yerleştirme Hizmetleri, Özel Sektör Üzerinde Etkisi ve Etkinliğinin Artırılması, Uzmanlık Tezi, T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Öksüz, N., 2007, Mesleki Eğitim Kurslarının Kadınların İstihdam Edilebilirliğine Katkısı ve İŞKUR'un Üstlenebileceği Roller, Uzmanlık Tezi, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özdemir, A., 2022, Türkiye'de Genç İşsizliğini Azaltmada İŞKUR'un İşbaşı Eğitim Programı Uygulamaları: Mersin İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Özer, T., 2019, Türkiye'de İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmetlerinin Etkinliği: Kocaeli İli Örneği., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü., İstanbul.
- Sürücü, M., 2014, İşsizlik, İşsizlikle Mücadelede Pasif İstihdam Politikaları: Almanya ve Türkiye Örnekleri, Uzmanlık Tezi, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yurt Dışı İşçi Hizmetleri, Ankara.
- Şahin, E. B. ve Sevimli, Y., 2013, Aktif İstihdam Politikaları Kapsamında Uygulanan İşgücü Yetiştirme Kursları ve İŞKUR'un Önemi, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-10.
- TÜİK, 2023a, İstatistik Veri Portalı, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108> [Erişim Tarihi: 17.06.2023].

TÜİK, 2023b, İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti 2022, <https://www.tuik.gov.tr/media/microdata/pdf/isgucu.pdf> [Erişim Tarihi: 24.06.2023].

Türkbal, A., 1993, İktisada Giriş, 2.Basım, *Aktif Kitabevi*, İstanbul.

Ülgen, G., t.y., İktisada Giriş Ortak Ders, *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları*, İstanbul.

Yavuz, A., 2012, İşgücü, İstihdam ve Kriz Olgusu, *İTO Yayınları*, İstanbul.

Yazıcı, N., 2015, İşbaşı Eğitim Programları ve Teşvikler, *İş ve Hayat Dergisi*, 1(2), Ankara, 197-203.

Zaim, S., 1972, Çalışma Ekonomisi, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları*, İstanbul.

Zaim, S., 1977, Çalışma Ekonomisi, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları*, İstanbul.

Zaim, S., 1997, Çalışma Ekonomisi, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 10. Baskı, *Filiz Kitabevi*, İstanbul.